

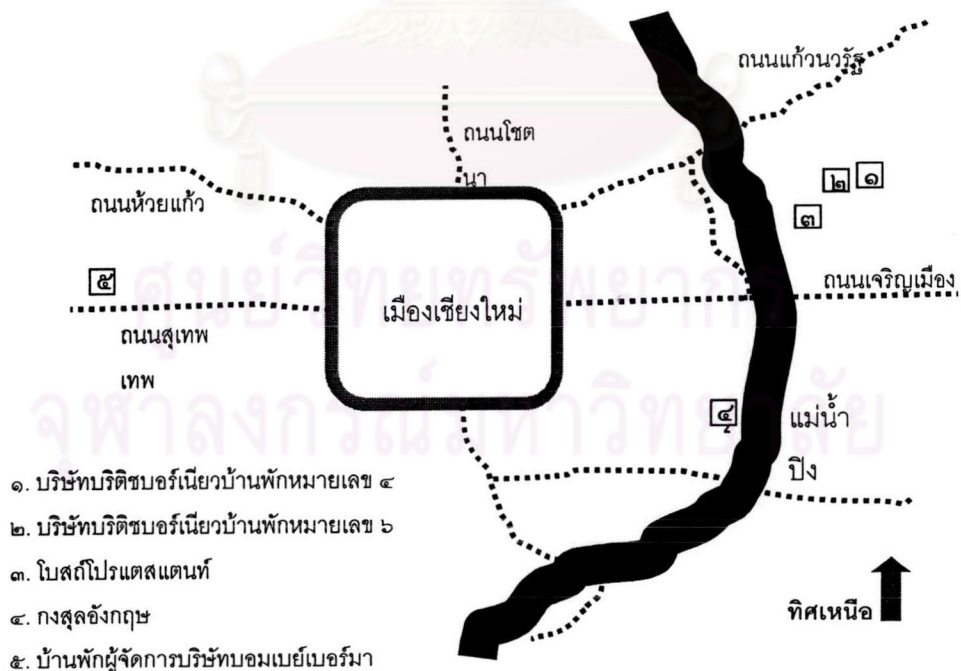
บทที่ ๓

สถาปัตยกรรมแบบอังกฤษในเมืองเชียงใหม่

จากการศึกษาบริบทแห่งประวัติศาสตร์ล้านนาทำให้ทราบได้ว่าอังกฤษเป็นชาติแรกที่เข้ามาตั้งเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา เพื่อทำธุรกิจด้านป่าไม้ และการค้าขาย การเข้ามาของชาวอังกฤษในล้านนาย่อมต้องมีการลงหลักปักฐาน มีการสร้างที่พักอาศัยและอาคารสำนักงานต่างๆซึ่งเป็นการนำวัฒนธรรมและรูปแบบสถาปัตยกรรมอันคุ้นเคยจากชาติของตนมาถ่ายโอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาปัตยกรรมในเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นสถาปัตยกรรมของชาวอังกฤษจึงเป็นอีกมิติหนึ่งที่เกิดจากการเข้ามาของอังกฤษในล้านนา และก่อให้เกิดประเด็นต่างๆที่เกี่ยวพันกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของล้านนาที่น่าสืบค้น ดังนั้นในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงตำแหน่งที่ตั้งของงานสถาปัตยกรรมของชาวอังกฤษ ประวัติของอาคาร และลักษณะทางกายภาพของอาคารในด้านผังบริเวณ ผังอาคาร โครงสร้างอาคารตลอดจนส่วนประดับและตกแต่งอาคารแต่ละหลังโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ที่ตั้งอาคาร

ตำแหน่งที่ตั้งของงานสถาปัตยกรรมอังกฤษในเมืองเชียงใหม่ดังรูป



รูปที่.๓.๑ แสดงตำแหน่งที่ตั้งงานสถาปัตยกรรมอังกฤษในเมืองเชียงใหม่

๓.๑ บริษัทบริติชบอร์เนียว บ้านพักหมายเลข ๔ (British Borneo Company Ltd.)



รูปที่.๓.๑.๑ แสดงที่ตั้งบ้านพักหมายเลข ๔ บริษัทบริติชบอร์เนียว

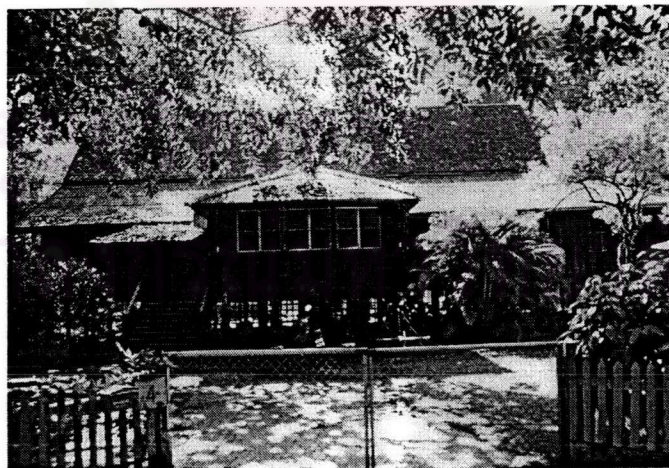
ประวัติบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวบ้านพักหมายเลข ๔

บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๔ ปัจจุบันคือเบนนิวาส ตั้งอยู่ที่ ถนนเจริญราษฎร์ ตำบลวัดเกต อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ บ้านพักหมายเลข ๔ หลังนี้ออกแบบและดำเนินการก่อสร้างโดย นายหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ซึ่งเป็นบุตรชายของนางแอนนา ที. เลียวโนเวนส์ บ้านหลังนี้สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๙ ในช่วงเวลาที่ หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ได้มาทำธุรกิจป่าไม้ในเมืองเชียงใหม่ได้เริ่มสนใจการทำธุรกิจป่าไม้ในเชียงใหม่ เพราะเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้มีข่าวลือปรากฏขึ้นมาว่ากับตันเรือชาวเดนมาร์กนายหนึ่งเพิ่งได้กำไรจากการบรรทุกไม้สักไปขายที่เมืองลิเวอร์พูล นับเป็นข่าวที่ดีสำหรับบริษัทที่ทำธุรกิจป่าไม้ทั้งหลายเพราะที่ผ่านมามีไม้สักจากสยามส่งออกไปขายในตลาดเอเชียแทบทั้งหมด และได้ราคาไม่สูงนัก เมื่อมีการเปิดตลาดการค้าไม้สักในยุโรปทำให้บริษัทไม้จากทางอินเดียเข้ามาก่อตั้งบริษัทสยามฟอเรสต์และบริษัทบอมเบย์เบอร์มา ซึ่งทั้งสองบริษัทก็เตรียมที่จะขยายข้ามเขตไปยังเมืองเชียงใหม่ทันที บริษัทบริติชบอร์เนียวที่เคยดำเนินการรับซื้อและส่งออกไม้สักมาเป็นเวลาหลายปีในกรุงเทพฯก็ได้เตรียมตัวที่จะไปแสวงโชคยังเชียงใหม่เช่นกัน เอเยนต์ที่จะส่งไปประจำภาคคนแรกที่บริษัทบริติชบอร์เนียวสรรหามาได้นั้นเป็นนายแพทย์หนุ่มชาวอเมริกันซึ่งอยู่ในคณะมิชชันนารีที่เชียงใหม่ชื่อ อัลฟองโซ ซิค ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "หมอสิค" ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ หมอสิค เซ็นสัญญา กับบริษัทบริติชบอร์เนียวเป็นเอเยนต์ประจำที่เมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้เสียกันกับ หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ที่เขียนใบสมัครเข้าเป็นเอเยนต์ของบริษัทในพื้นที่ปากน้ำโพขึ้นไปจรดระแหง (ตาก) เพื่อทำหน้าที่ รวบรวมและดูแล

ไม้ซุงที่หมอซิคส่งล่องลงมาและหาซื้อไม้ทางแถบนั้นเพิ่มเติมก่อนส่งไปยังกรุงเทพ นอกจากนี้ หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ยังได้ค่าคอมมิชชั่นจากการขายสินค้าชนิดอื่นๆของบริษัทด้วย หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ และอัลฟองโซ ซิคยังกลายเป็นเพื่อนที่สนิทกันมากจากการร่วมงานกันได้ไม่นาน หลังจากทำงานที่ระแวงได้ระยะหนึ่งบริษัทบริติชบอร์เนียวได้ลงทุนสร้างบ้านไม้สักให้เพื่อเป็นที่อยู่และที่ทำงานให้กับหลุยส์ มีโรงเก็บไม้และอุปกรณ์แยกออกจากตัวบ้าน^{๑๑}

ในขณะที่ธุรกิจของบริษัทกำลังไปได้ด้วยดีก็มีการพบหลักฐานว่า หมอซิคได้กู้เงินของบริษัทไปเป็นจำนวนมากและไม่สามารถชำระหนี้คืนได้จึงจำเป็นต้องปลดหมอซิคออกจากการเป็นเอเยนต์ของบริษัทประจำเมืองเชียงใหม่ หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์จึงก้าวเข้ามาเป็นเอเยนต์ประจำที่เมืองเชียงใหม่แทนและสามารถทำกำไรให้กับบริษัทได้อย่างดี นอกจากบริษัทจากอังกฤษจะเข้ามาทำธุรกิจป่าไม้ในเชียงใหม่กันอย่างมากมายแล้ว รัฐบาลสยามก็ได้เล็งเห็นผลประโยชน์เหล่านี้เช่นกัน และในอีกด้านหนึ่งก็เกรงที่จะเกิดกรณีพิพาทต่างๆเพิ่มมากขึ้น พระยาทรงสุรเดชฯจึงได้จัดวางระบบสัมปทานไม้ในมณฑลพายัพเสียใหม่ โดยให้รัฐบาลสยามเข้ามามีอำนาจควบคุมและเก็บผลประโยชน์อย่างเต็มที่ ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือเจ้านายเมืองเหนือซึ่งเคยถือสิทธิ์จัดการให้สัมปทานป่าไม้ตามอำเภอใจและเก็บค่าเช่าไว้เป็นส่วนตัวนั้นไม่สามารถทำได้อีกต่อไป บุคคลที่ถูกส่งมาควบคุมกิจการป่าไม้โดยเฉพาะคือ นายเฮช. สเลต (Mr. H Slade) ชาวอังกฤษที่รัฐบาลสยามขอยืมตัวมาจากรัฐบาลอินเดียเพื่อมาควบคุมกิจการป่าไม้ที่เมืองเชียงใหม่และในเขตล้านนา ทำให้ธุรกิจป่าไม้ในล้านนาขึ้นตรงต่อรัฐบาลสยามในเวลาต่อมา^{๑๒}

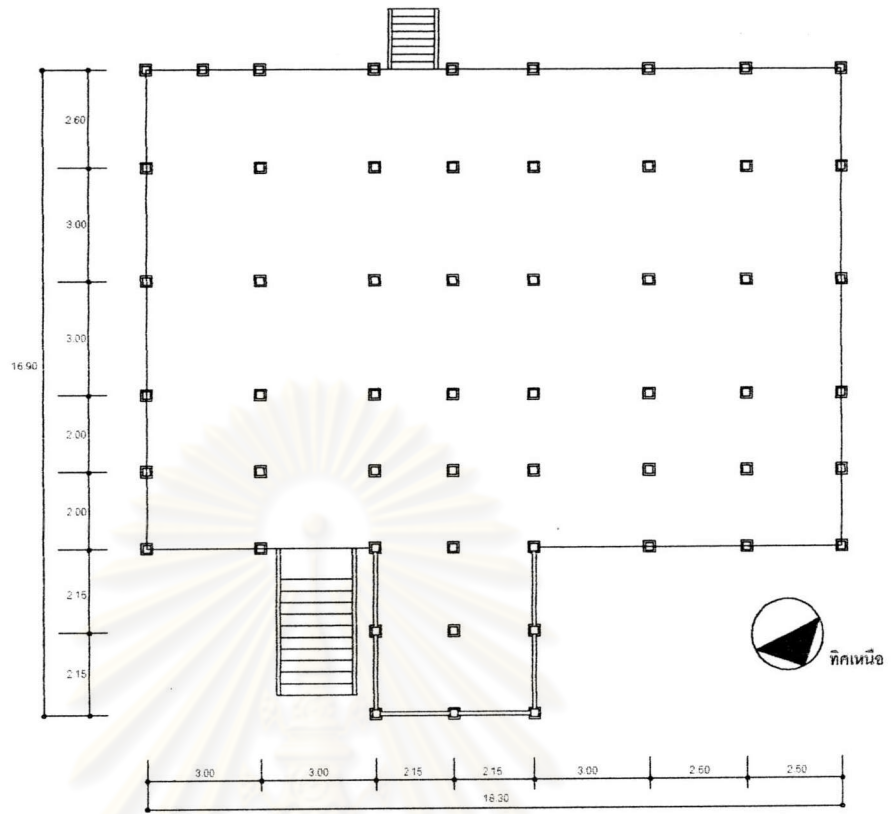
บ้านหลังนี้ไม่ใช่บ้านพักของหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์แต่เป็นบ้านพักและที่ทำงานของบริษัทบริติชบอร์เนียวซึ่งออกแบบโดย หลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง



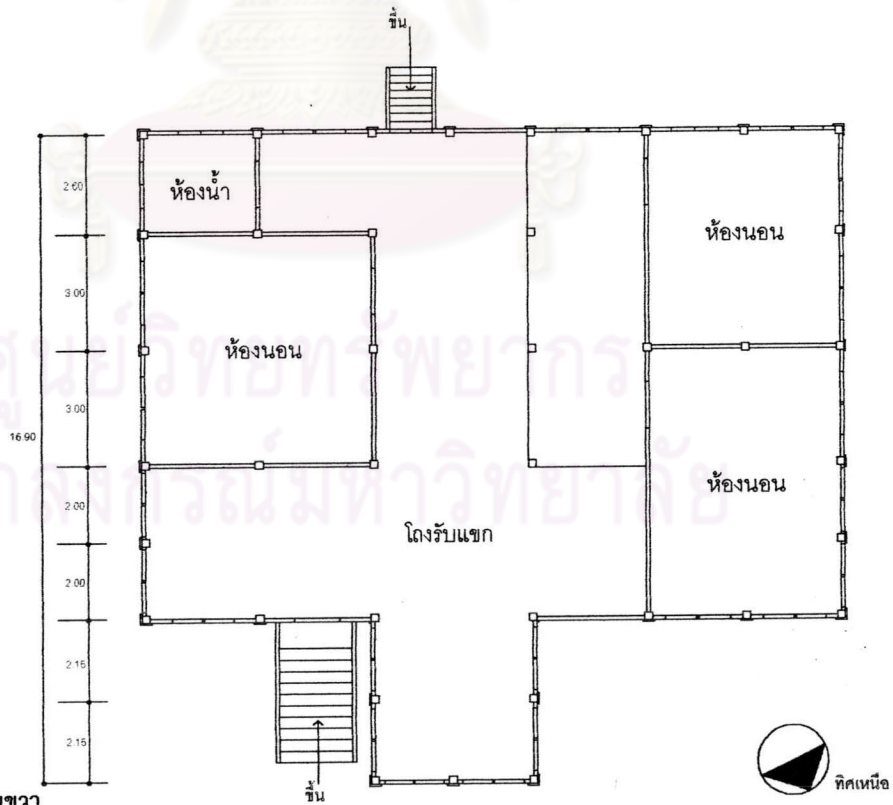
รูปที่ ๓.๑.๒ บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔

^{๑๑} จิระนันท์ พิตรปรีชา, ลูกผู้ชายชื่อนายหลุยส์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น จำกัด ๒๕๔๔ หน้า ๑๐๕

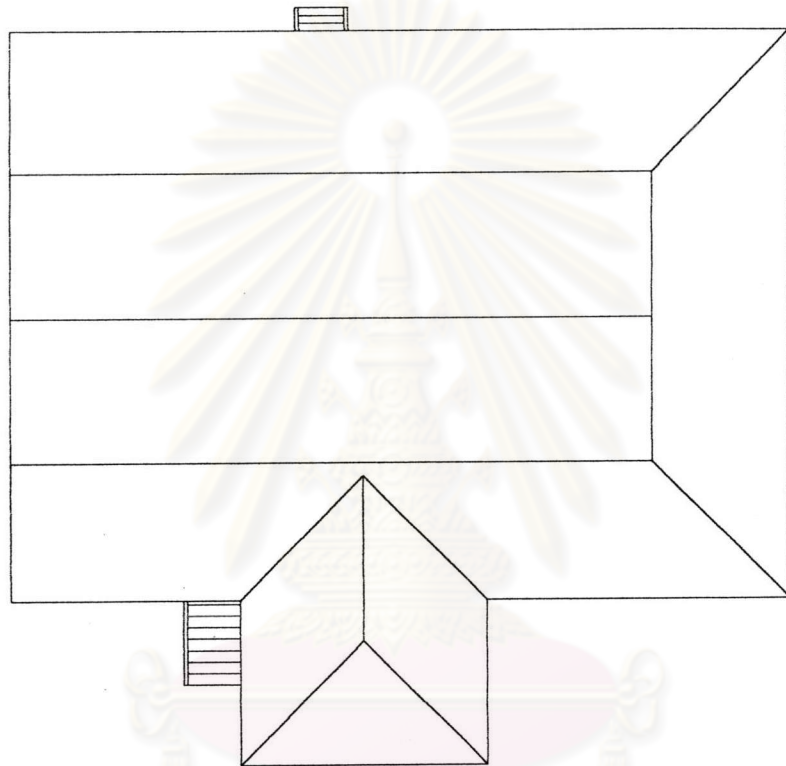
^{๑๒} สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา พิมพ์ครั้งที่ ๑, เล่มเดิม หน้า ๓๙๑



ตำแหน่งเสาบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔
มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐

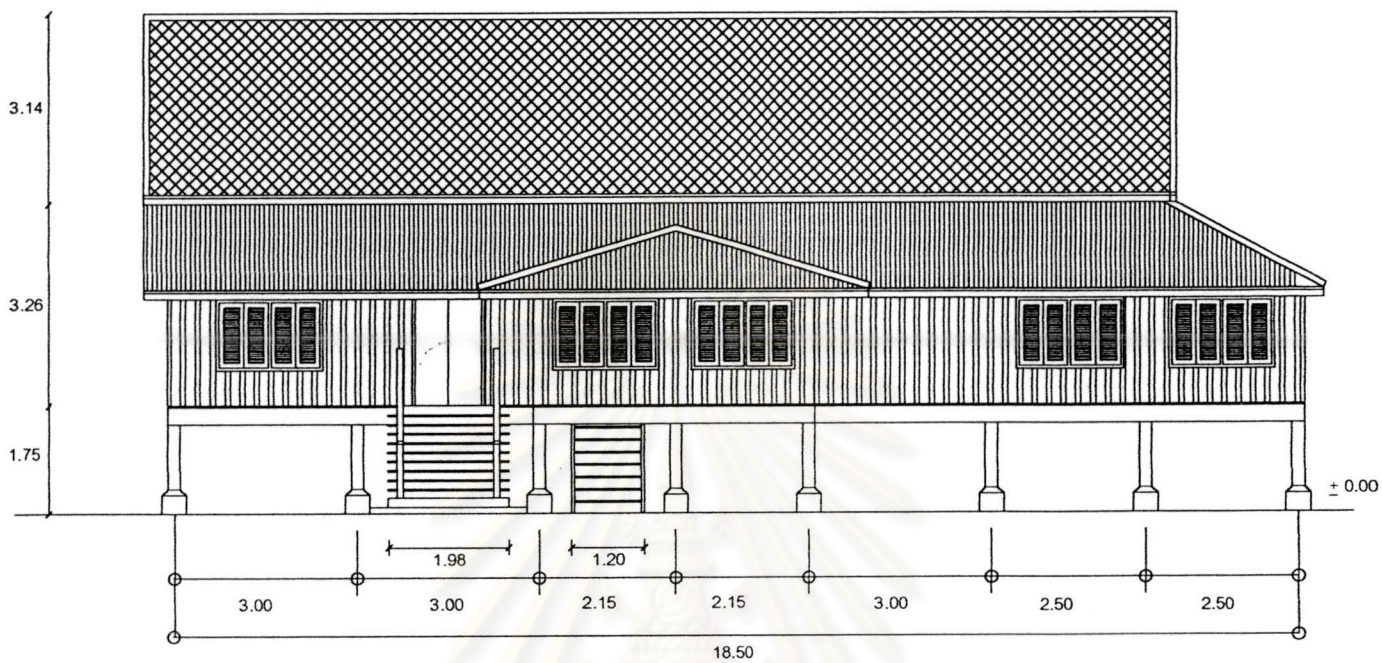


ตำแหน่งเสาบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔
มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐

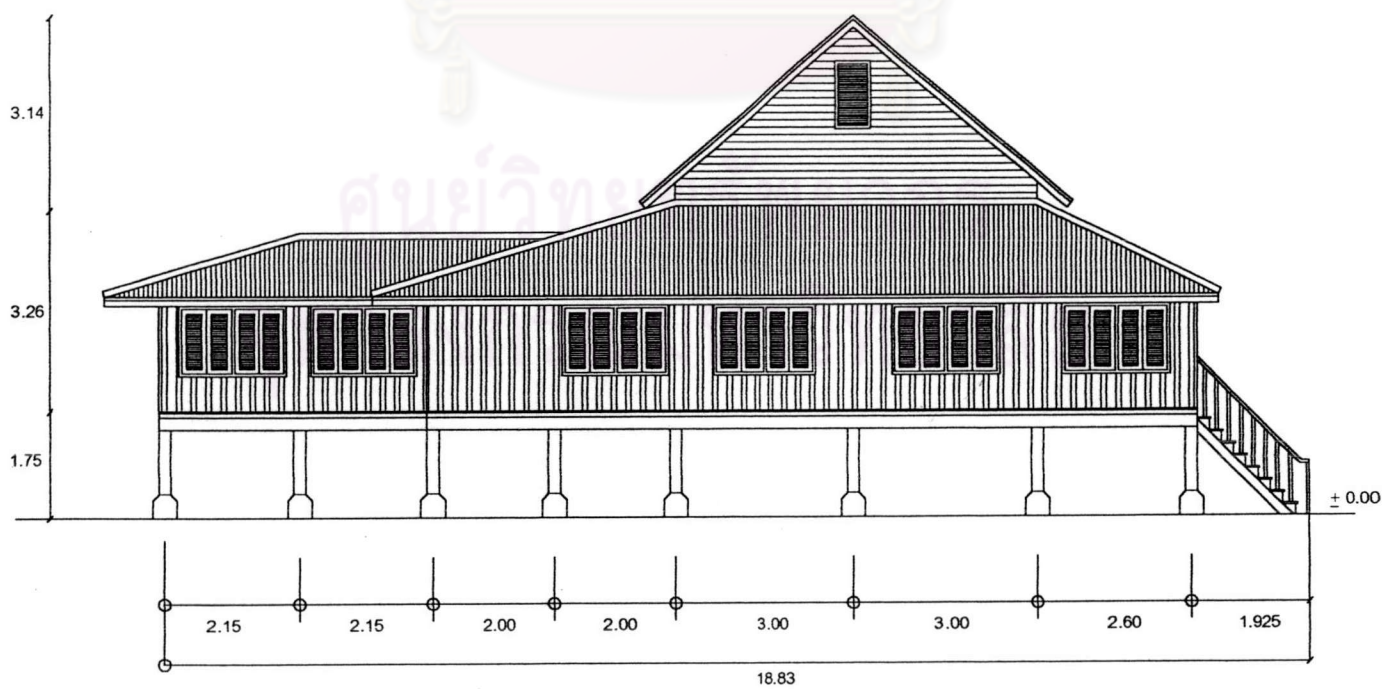


ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

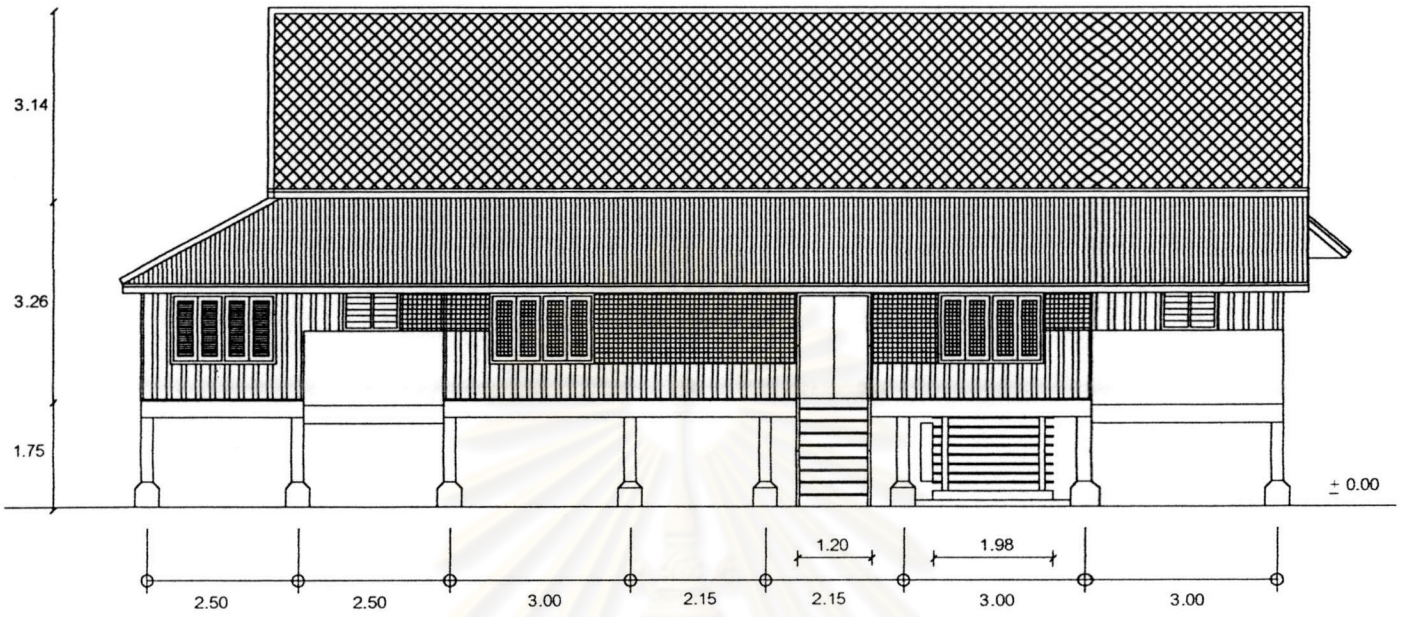
แปลนหลังคาบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔
มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐



รูปด้านหน้า
มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐

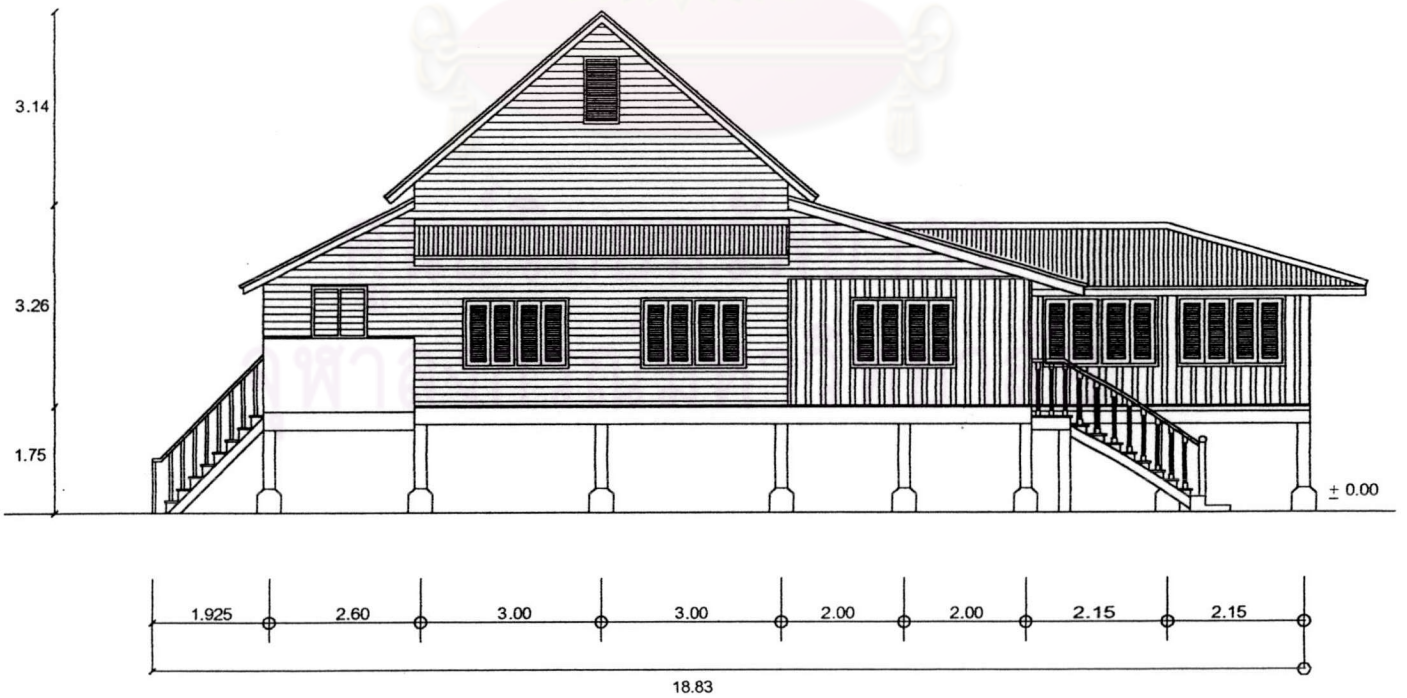


รูปด้านขวา
มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐



รูปด้านหลัง

มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐

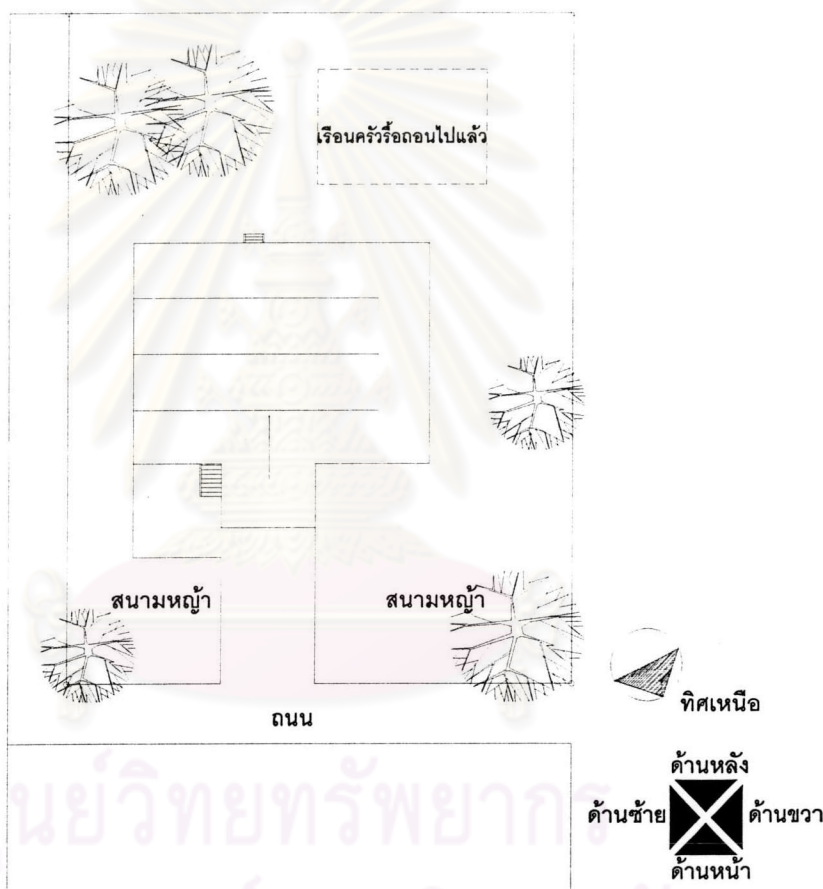


รูปด้านซ้าย

มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐

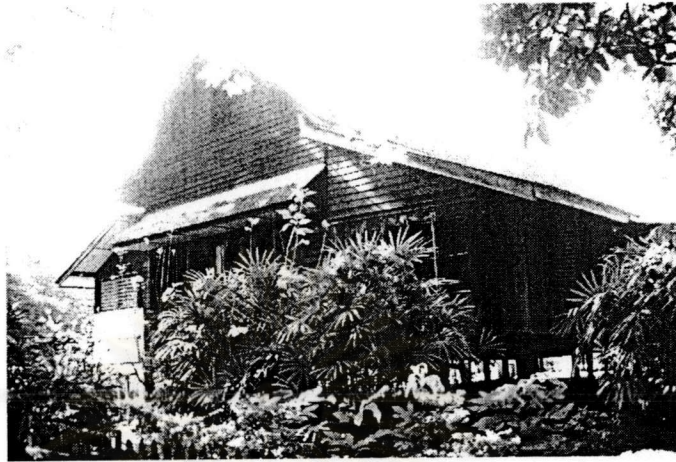
ลักษณะทางกายภาพของบ้านพักบริษัทปริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔

ผังบริเวณ : ผังอาคารมีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านหน้าไปทางทิศเหนือขนานไปกับถนนด้านหน้าของอาคาร ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ใกล้ริมแม่น้ำปิงทางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำ ผังบริเวณเดิมไม่สามารถระบุได้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาเป็นระยะเวลานานคงสภาพไว้แต่เพียงตัวอาคาร จากการสำรวจสามารถสันนิษฐานได้ว่าสภาพแวดล้อมของอาคารเป็นสนามหญ้าและลานโล่งมีเนื้อที่กว้างขวางจนถึงริมฝั่งแม่น้ำปิง



รูปที่ ๓.๑.๓ ผังบริเวณบ้านพักบริษัทปริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔

ผังอาคาร : ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นได้ดูสูง หลังคาทรงจั่ว เนื้อที่ใช้สอยเดิมไม่สามารถระบุการใช้งานเดิมได้ ภายในจะมีโถงกลางเชื่อมต่อกับห้องอื่นๆ จากการสำรวจพบว่าได้มีการต่อเติมและแบ่งพื้นที่กันออกเป็นห้องต่างๆในหลายส่วนของบ้าน เช่นมุขด้านหน้า ห้องน้ำ ห้องครัวแยกออกจากตัวบ้านโดยจะอยู่ด้านหลังของตัวบ้าน ปัจจุบันรื้อถอนไปแล้ว



รูปที่.๓.๑.๔ บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔

โครงสร้างอาคาร

ผนัง : เป็นเรือนไม้ยกพื้นได้ถุนสูงโครงสร้างระบบเสาและคาน วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นไม้ทั้งหลัง ฐานของบ้านเป็นเสาไม้มีตอม่อปูนเป็นส่วนรับน้ำหนัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นโครงสร้างที่แตกต่างออกไปจากเรือนล้านนาในขณะนั้นที่ยังไม่มีการใช้ตอม่อปูนเป็นส่วนรับน้ำหนักของตัวบ้าน ผนังบ้านใช้ไม้สักแผ่นตีแบบเข้าลิ้นทั้งทางแนวนอนและแนวตั้ง

พื้น : เป็นพื้นไม้สักแผ่นตีชิด

ประตู หน้าต่าง : ประตูหน้าบ้านเป็นประตูแบบบานเปิดคู่ ชนิดบานลูกฟักไม้ ๓ ช่วง ภายในตัวบ้านเป็นบานเปิดเดี่ยวบานลูกฟักไม้เช่นกันทาน้ำมันรักษาเนื้อไม้สีดำ หน้าต่างลักษณะเป็นบานเปิดคู่ชนิดบานเกล็ดไม้ทั้งหลัง ด้านหลังของบ้านมีการใช้ไม้ระแนงตีเป็นตารางสี่เหลี่ยมเพื่อช่วยในการระบายอากาศอีกด้วย

หลังคา : โครงหลังคาเป็นโครงไม้สัก มุงด้วยกระเบื้องดินเผา (ดินขอ) ไม่มีฝ้าเพดาน ลักษณะสูงและลาดชัน พบการซ่อมแซมและต่อเติมในบางจุด มีช่องลมระบายอากาศบริเวณหน้าจั่วของบ้าน

ส่วนประดับและตกแต่งอาคาร

จากการสำรวจพบการขลุ่ยดลยตามราวบันได และผนังของตัวบ้าน เนื่องจากใช้ไม้ในการก่อสร้างความงามที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากเทคนิคในการเข้าไม้ ผสมกับความประณีตในการก่อสร้าง

รูปแบบอาคาร

รูปแบบของอาคารมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style) * ที่มีความสวยงาม



รูปที่.๓.๑.๕ มุขด้านหน้าของบ้าน



รูปที่.๓.๑.๖ โครงสร้างต่อม่อของบ้าน

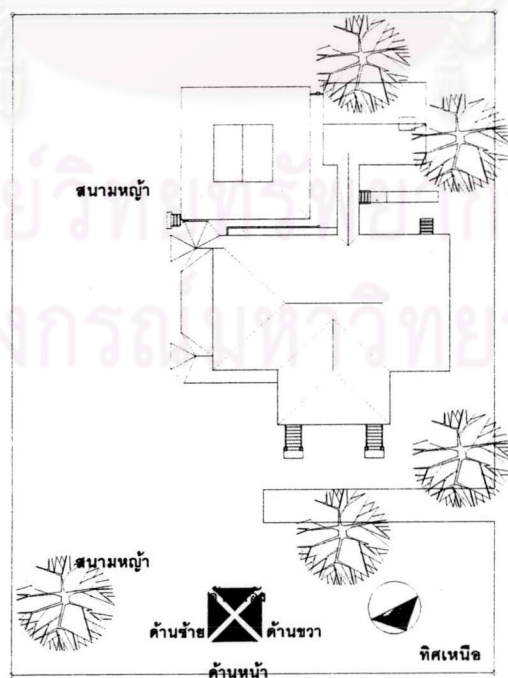
* งานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมเป็นอาคารที่สนองประโยชน์ใช้สอยของชาวตะวันตกที่ไปตามเมืองอาณานิคมต่างๆ เป็นอาคารที่ใช้การผสมผสานวัสดุที่หาได้ในพื้นที่นั้น ในยุคแรกใช้โครงสร้างไม้ก่อนที่จะกลายเป็นโครงสร้างผนังรับน้ำหนัก อาคารที่มีรูปแบบและลักษณะนี้จะกระจายอยู่ทั่วไปในเมืองที่เคยเป็นอาณานิคมเช่นย่างกุ้ง ฮานอย นิวเดลี ปีนัง

๓.๒ บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖



รูปที่.๓.๒.๑ แสดงที่ตั้งบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖

อยู่บริเวณเดียวกับบ้านพักหมายเลข ๔ เป็นบ้านอีกหนึ่งหลังที่ออกแบบและดำเนินการก่อสร้างโดย หลุยส์ ที. เลี้ยวโนเวนส์ สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๐



รูปที่.๓.๒.๒ แสดงผังบริเวณบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖



รูปที่.๓.๒.๓ บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖



รูปที่.๓.๒.๔ มุขยื่นทางด้านข้างของบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖



รูปที่.๓.๒.๕ ด้านหลังบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖

ลักษณะทางกายภาพของบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๖

ผังบริเวณ : ที่ตั้งของบ้านพักหมายเลข ๖ อยู่ติดกับบ้านพักหมายเลข ๔ ผังบริเวณเดิมไม่สามารถระบุได้สันนิษฐานว่าเป็นลานสนามหญ้ากว้าง ตามรูปแบบการจัดผังบริเวณตามแบบตะวันตกลักษณะการวางผังอาคารเหมือนกับบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔ คือหันด้านหน้าไปทางทิศเหนือ ตัวอาคารวางค่อนไปทางข้างหลังของที่ดินเว้นที่ว่างด้านหน้า ผังของเรือนแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน โดยส่วนแรกเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่ทางด้านหน้าของบ้าน ส่วนที่ ๒ และ ๓ อยู่ทางด้านทิศใต้ของบ้าน โดยส่วนที่ ๒ เป็นเรือนรับรองสำหรับแขกที่มาพัก และส่วนที่ ๓ คือโรงครัว ห้องนอนของบ่าวไพร่

ผังอาคาร : ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นใต้ถุนสูงทั้งหลัง แบ่งเนื้อที่ใช้สอยภายในของอาคารได้เป็น ๓ ส่วน จากการสำรวจพบว่าส่วนที่ ๒ และส่วนที่ ๓ สร้างต่อเติมในภายหลัง ดังรายละเอียด

ส่วนที่ ๑ เป็นส่วนพักอาศัยของเจ้าของบ้านอยู่ทางด้านหน้าบริเวณมุขที่ยื่นออกมาจากตัวบ้าน และแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่ส่วนรับประทานอาหาร ห้องน้ำ (ต่อเติมภายหลัง) ตรงกลางเป็นโถงโล่งเชื่อมต่อกับส่วนต่างๆและชานด้านหลังบ้าน

ส่วนที่ ๒ ลักษณะเป็นเรือนไม้สร้างไว้เพื่อเป็นห้องรับรองแขกมีระเบียบทางเดินโดยรอบ มีห้องพักเพียงห้องเดียวและห้องน้ำ

ส่วนที่ ๓ เป็นเรือนไม้กั้นพื้นที่ออกเป็น ๓ ห้องด้วยกันคือ ห้องครัว ห้องนอนของบ่าวไพร่ และห้องเก็บของ เชื่อมต่อทางเดินกับชานตรงกลางของเรือน

โครงสร้างอาคาร

การวิเคราะห์องค์ประกอบและโครงสร้างอาคารได้ทำการวิเคราะห์โดยแยกอาคารออกเป็น ๓ หลังดังนี้

หลังที่ ๑ ส่วนพักอาศัยเจ้าของบ้าน ลักษณะโครงสร้างเป็นพื้นได้ถุนสูงโครงสร้างระบบเสาและคาน วัสดุก่อสร้างไม้ทั้งหลัง ฐานเสาของบ้านเป็นเสาไม้ มีตอม่อปูนเป็นส่วนรับน้ำหนัก ชั้นบนของบ้านพื้น คาน ตง เสา และโครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมดทาน้ำมันรักษาเนื้อไม้สีดาทั้งหลัง หลังคายังคงใช้กระเบื้องดินเผาเดิม ไม่มีฝ้าเพดาน หลังคาทรงปั้นหยาและมีครอบมุมหลังคาเป็นปูน และมีสวนประดับบริเวณปลายยอดหลังคา บานประตูเป็นบานลูกฟักไม้ ลักษณะเป็นบานเปิดคู่ บานหน้าต่างมี ๓ แบบด้วยกันคือ บานเกล็ดไม้ชนิดเปิดคู่ บานเฟี้ยมชนิดบานเกล็ดไม้ และบานลูกฟักแบบเปิดคู่ นอกจากนี้ยังใช้ลูกกรงไม้และตีระแนงไม้เป็นตารางรอบๆบ้าน และฉลุไม้ปลายชายคาของบ้านเหนือช่องลมของบานประตูบริเวณทางเข้าด้านหน้าทั้งสองบาน

หลังที่ ๒ ส่วนเรือนรับรองแขก เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นได้ถุนสูงโครงสร้างระบบเสาและคาน เสาชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นเสาไม้ พื้น คาน ตง และโครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ หลังคาทรงจั่วผสมปั้นหยา วัสดุยังคงใช้กระเบื้องดินเผาเดิม บานประตูและหน้าต่างเป็นบานฟักไม้แบบเปิดคู่ มีระเบียบทางเดินโดยรอบ ลูกกรงของระเบียบเป็นไม้ฉลุ

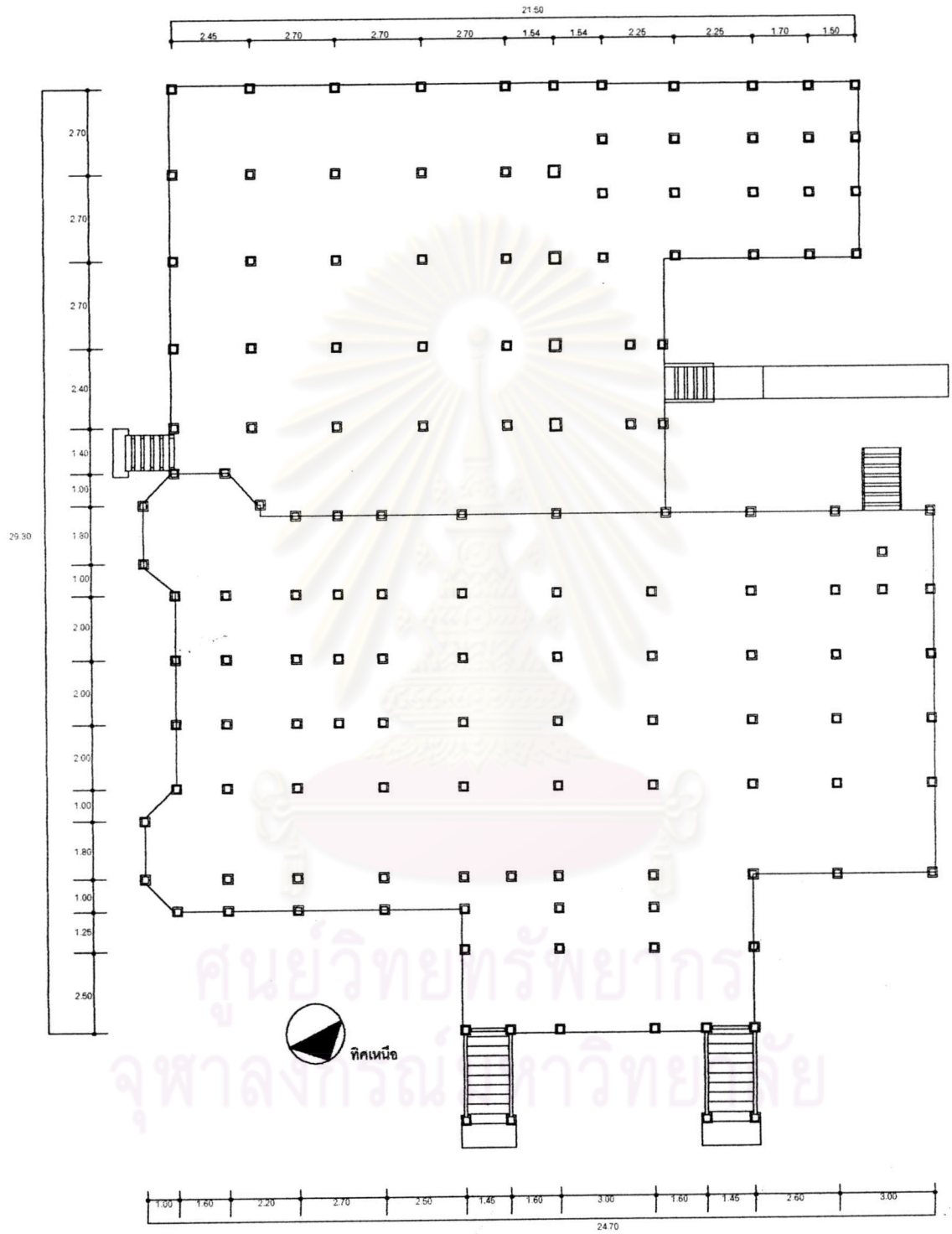
หลังที่ ๓ ส่วนห้องครัวและเรือนบ่าวไพร่ ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นได้ถุนสูง ฐานของเรือนเป็นเสาก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นเสาไม้ พื้น คาน ตง ภายในเรือนแบ่งออกเป็นห้องครัว ห้องนอนบ่าวไพร่ และห้องเก็บของ โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ หลังคาทรงจั่ว

ส่วนประดับและตกแต่งอาคาร

เทคนิควิธีการก่อสร้างของอาคารมีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านพักหมายเลข ๔ รูปทรงเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมเช่นกัน ตัวบ้านนั้นเกิดจากเทคนิคการก่อสร้างที่ใช้โครงสร้างไม้ทั้งหมดและเทคนิคการเข้าไม้ในรูปแบบต่างๆกัน บ้านพักหมายเลข ๖ จะมีรายละเอียดในส่วนประดับมากกว่าบ้านพักหมายเลข ๔ จากการสำรวจพบการฉลุลายไม้ในหลายส่วนของอาคารเช่นตามรอบชายคา ช่องลมเหนือบานประตู (ลักษณะคล้ายหุ่นต์ของทางภาคเหนือ) การฉลุตามผนัง ราวระเบียบและภายในอาคาร ซึ่งลายฉลุในรูปลักษณะนี้จะไม่ปรากฏในเรือนหรือบ้านของชาวล้านนาในยุคนั้นแต่อย่างใดนอกจากนี้ส่วนประดับอื่นๆของอาคารได้แก่โคมไฟ อุปกรณ์ไฟฟ้า ลูกบิด ขอรับและขอสับเหล็กล้วนแล้วแต่เป็นวัสดุที่ไม่เคยมีมาก่อนในเมืองเชียงใหม่ บ้านพักหมายเลข ๖ หลังนี้นับได้ว่าเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมที่มีความงดงามอีกหลังหนึ่ง

รูปแบบอาคาร

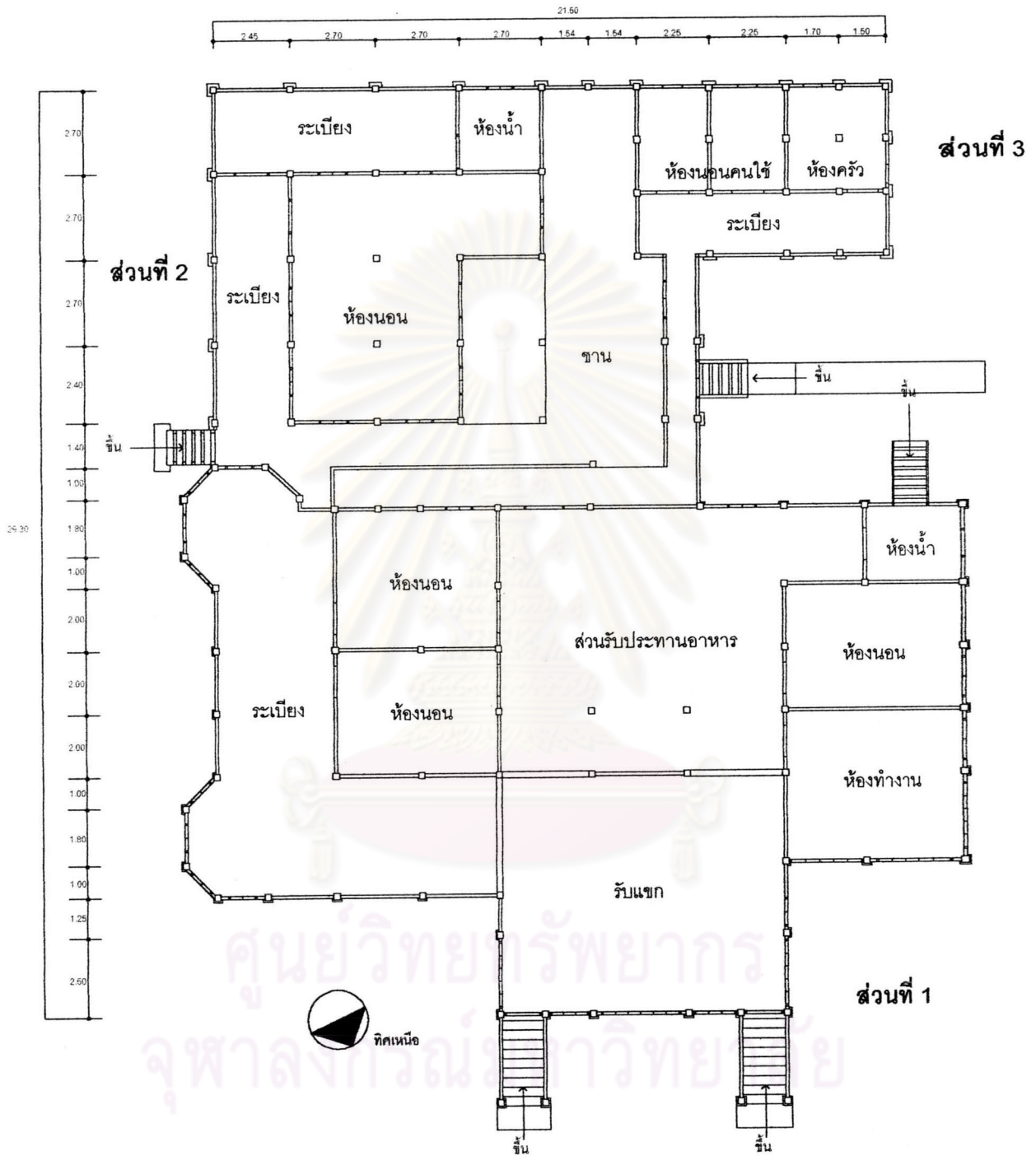
รูปแบบของอาคารมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style) คล้ายกับบ้านพักหมายเลข ๔



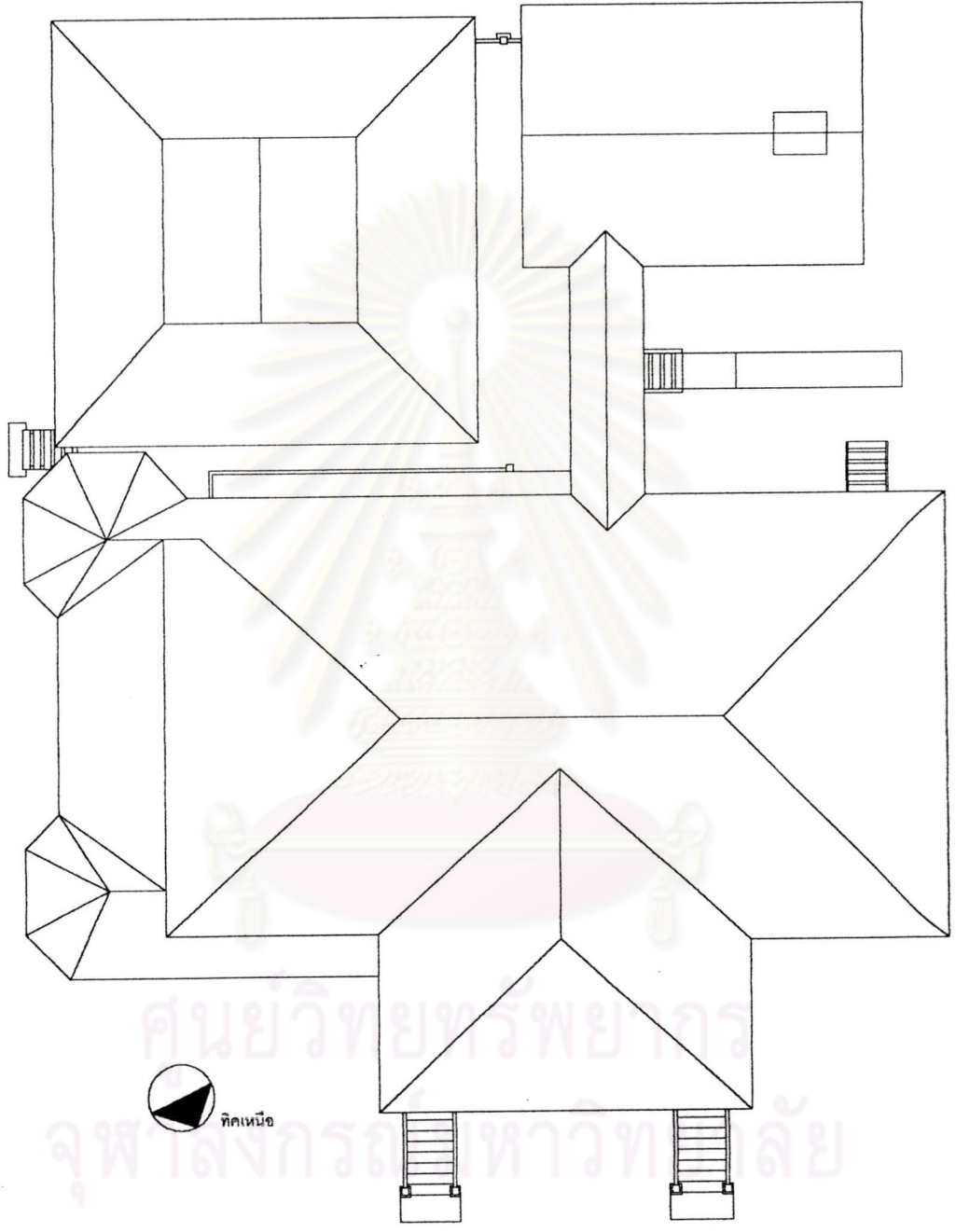
ศูนย์วิทยุโทรศัทพ์การ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ตำแหน่งเสาบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๖
มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐

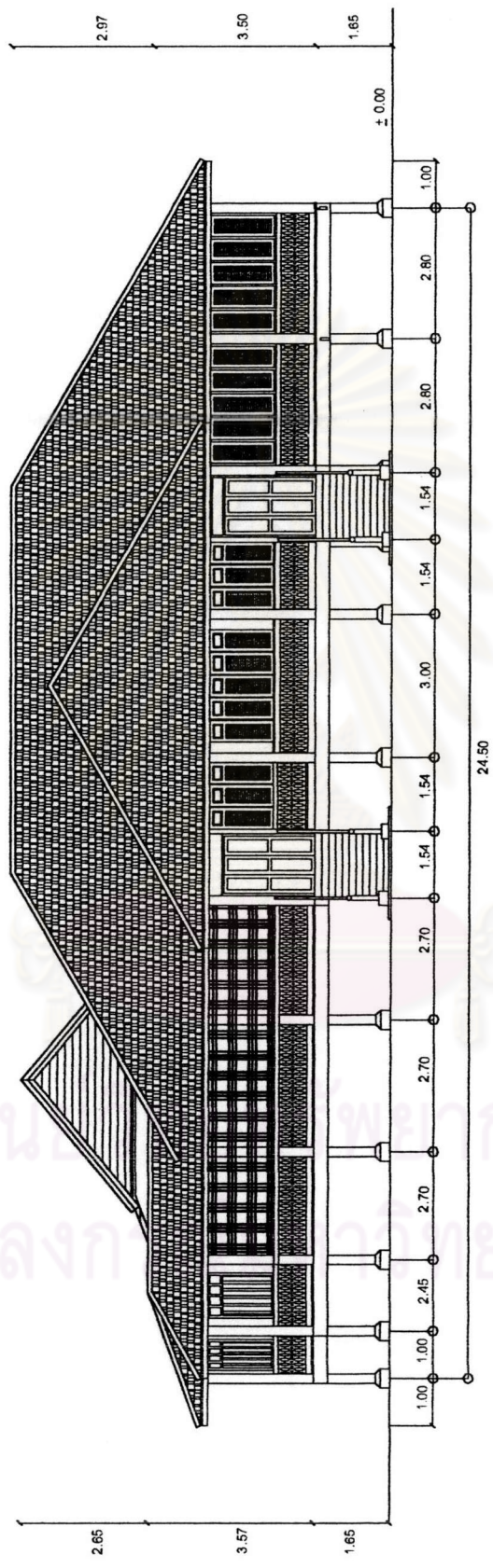


ผังพื้นบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๖
 มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐

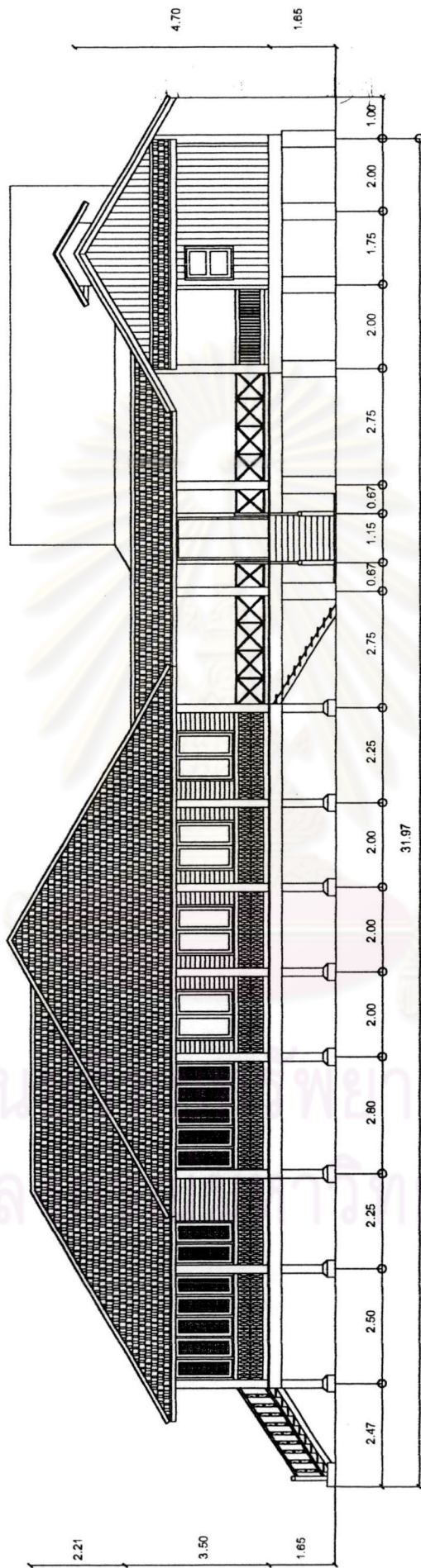


ด้านหลัง
 ด้านซ้าย  ด้านขวา
 ด้านหน้า

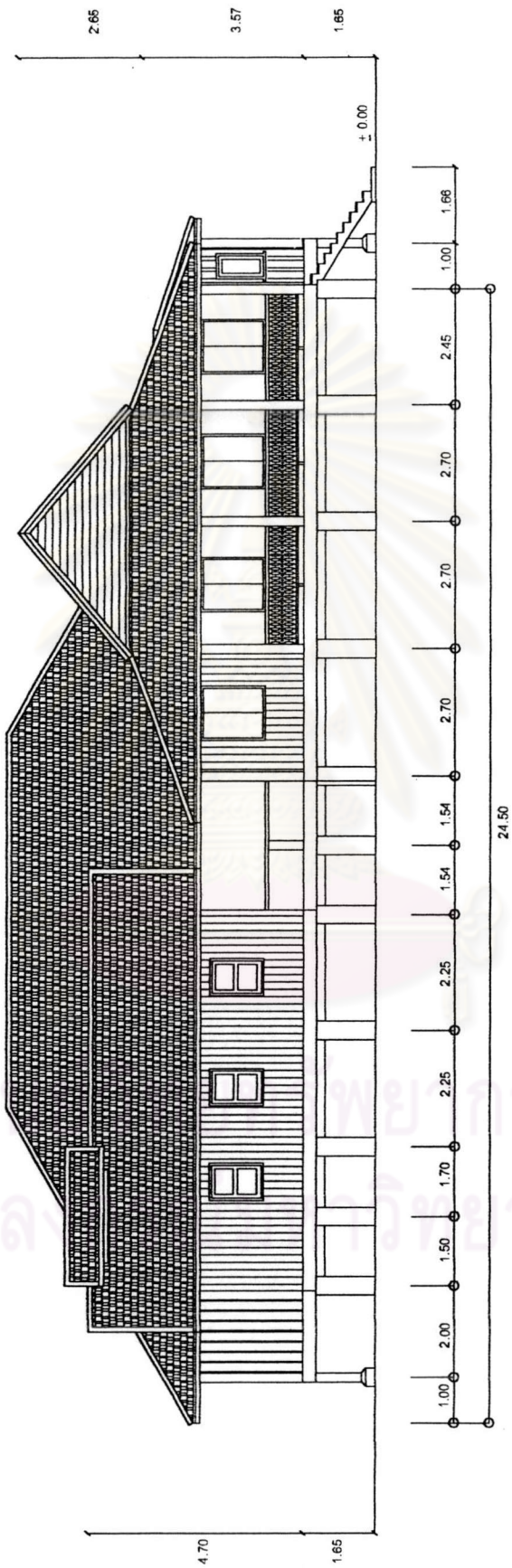
แปลนหลังคาบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๖
 มาตรฐานส่วน ๑ : ๒๐๐



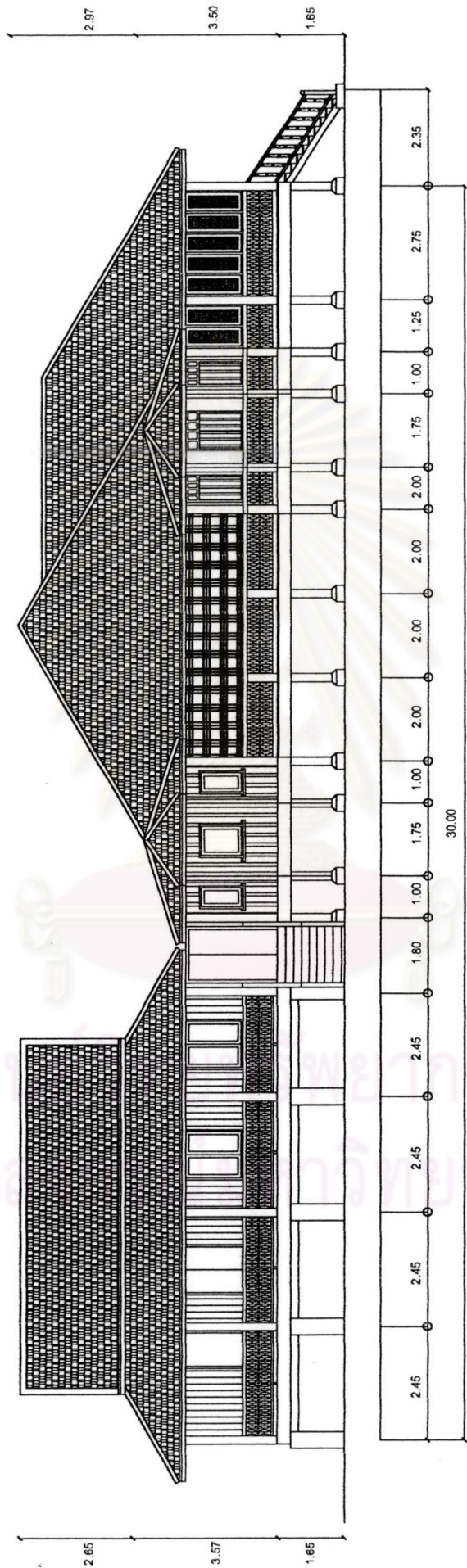
รูปด้านหน้า
 มาตรฐาน ๑ : ๕๐



รูปด้านขวา
 มาตรฐาน ๑ : ๑๕๐



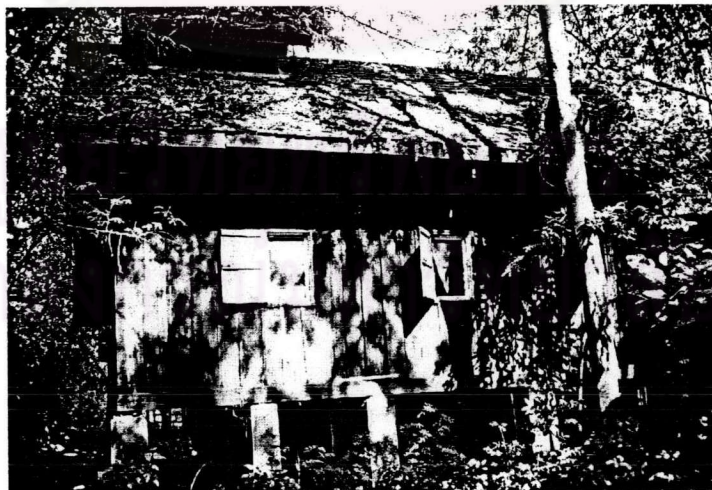
รูปด้านหลัง
 มาตรฐาน ๑ : ๕๐



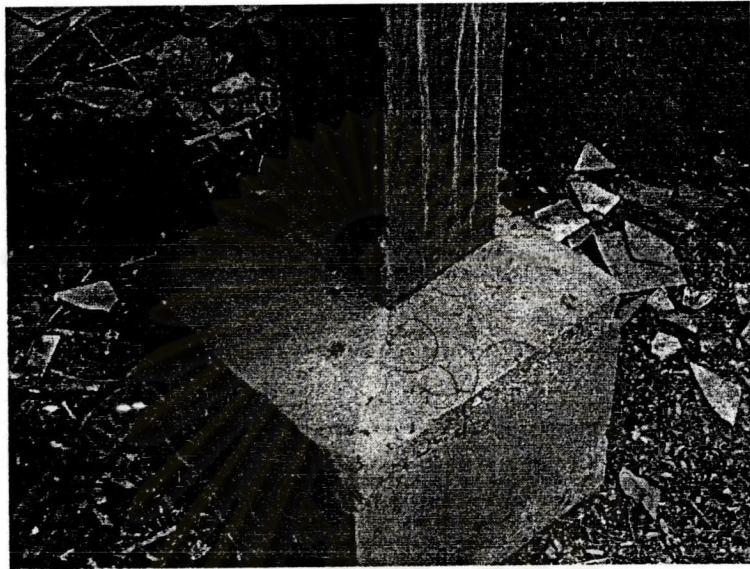
รูปด้านซ้าย
 มาตรฐาน ๑ : ๑๕๐



รูปที่.๓.๒.๖ รูปแบบหลังคาที่มีการผสมผสานของบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว หมายเลข ๖



รูปที่.๓.๒.๗ รูปแบบหลังคาโรงครัวและเรือนป่าวไฟร์



รูปที่.๓.๒.๘ ตอม่อปูน



รูปที่.๓.๒.๙ โครงสร้างของพื้นอาคาร



รูปที่.๓.๒.๑๐ โครงสร้างพื้นไม้บริเวณมุขยื่นของบ้าน



รูปที่.๓.๒.๑๑ โครงสร้างของพื้นบ้าน



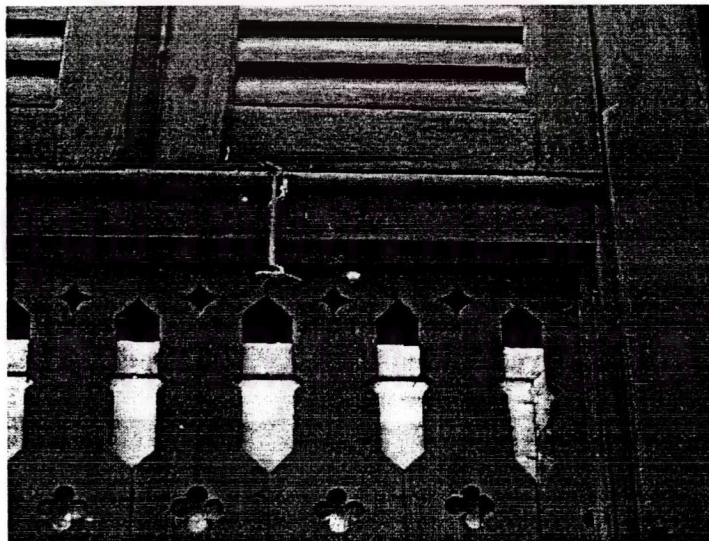
รูปที่.๓.๒.๑๒ โครงสร้างพื้นไม้และฝาผนัง



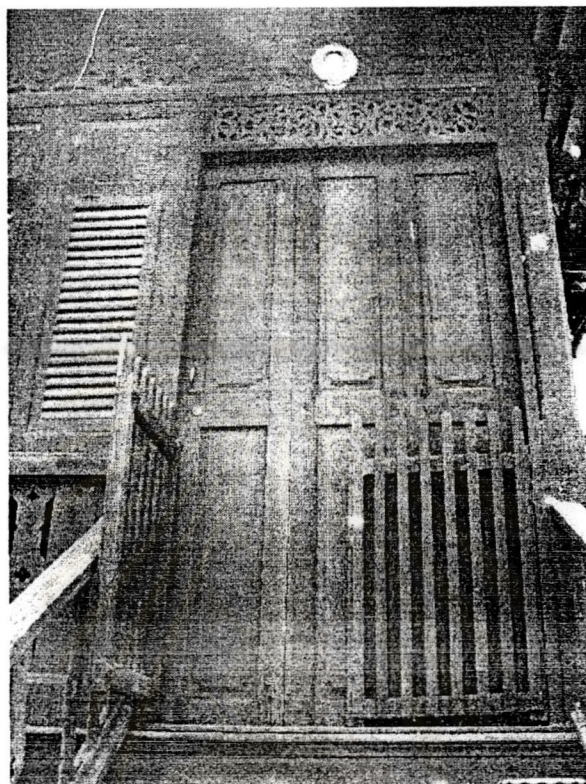
รูปที่.๓.๒.๑๓ แสดงการฉลุฝาผนังและการใช้หน้าต่างบานเกล็ด



รูปที่.๓.๒.๑๔ ลายฉลุไม้ปลายชายคา



รูปที่.๓.๒.๑๕ แสดงลายฉลุ



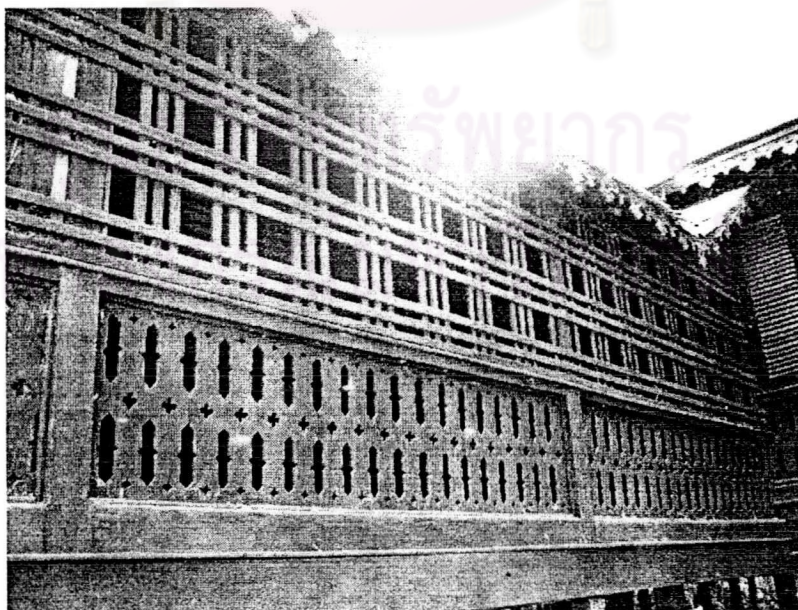
รูปที่.๓.๒.๑๖ ประตูทางเข้าด้านหน้าของบ้าน



รูปที่.๓.๒.๑๗ ลายฉลุช่องลมเหนือประตูทางเข้า



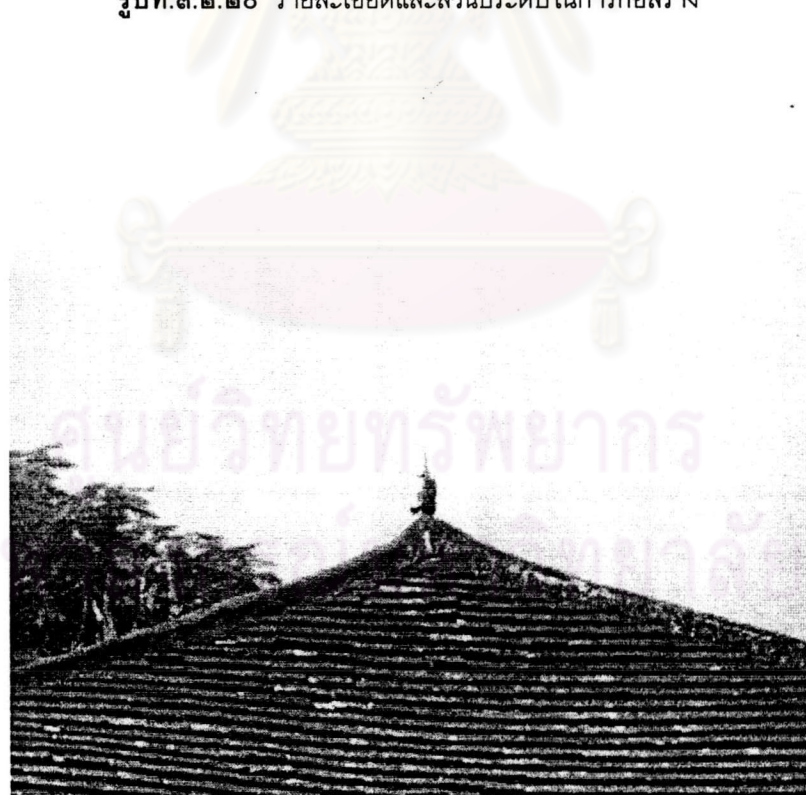
รูปที่.๓.๒.๑๘ แสดงช่องเปิดบริเวณมุขด้านหน้าของบ้าน โดยใช้หน้าต่างบานเฟี้ยม



รูปที่.๓.๒.๑๙ ฝาไม้ตีระแนงและลายฉลุระเบียบง



รูปที่.๓.๒.๒๐ รายละเอียดและส่วนประดับในการก่อสร้าง



รูปที่.๓.๒.๒๑ ส่วนประดับยอดหลังคา

๓.๓ โบสถ์โปรเตสแตนต์ในราชอาณาจักรอังกฤษ



รูปที่.๓.๓.๑ แสดงที่ตั้งโบสถ์โปรเตสแตนต์

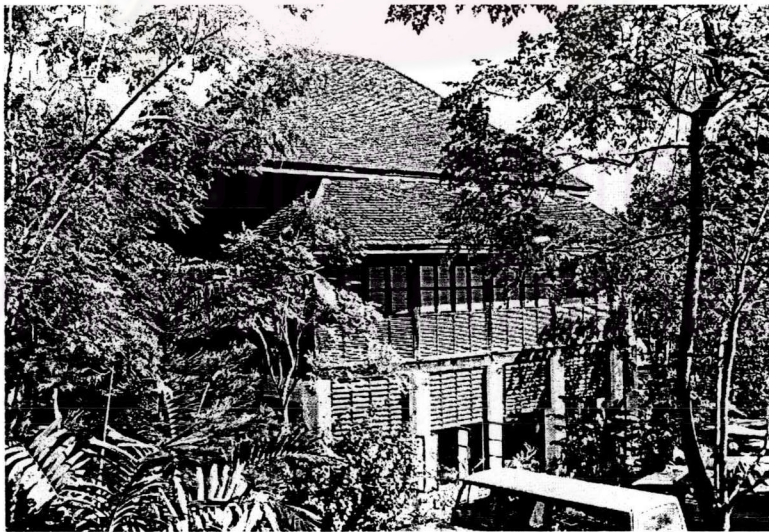
ประวัติโบสถ์โปรเตสแตนต์ในราชอาณาจักรอังกฤษ^{๔๓}

โบสถ์แห่งนี้ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๑๔ ถนนเจริญราษฎร์ ตำบลวัดเกตุ อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ เดิมเป็นโบสถ์โปรเตสแตนต์ของราชอาณาจักรอังกฤษและชาวอังกฤษที่อาศัยในเชียงใหม่ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๒๖ และยังเป็นที่พักของบิชอปเพราะเป็นนิกรายที่ต้องมีบิชอปเป็นผู้ควบคุม โบสถ์แห่งนี้ถูกใช้จนถึง สงครามโลกครั้งที่ ๒ หลังจากนั้นได้กลายมาเป็นโรงพยาบาลจินดา สิงหนตรและเป็นบ้านพักอาศัยของ นายแพทย์จินดาสิงหนตร เดิมมีบริเวณกว้างขวางติดกับริมแม่น้ำปิงฝั่งทางทิศตะวันออกแต่ในปัจจุบันได้มีการ ถมที่และเปิดเป็นร้านอาหาร Le Pont และห้องพักให้เช่า

^{๔๓} วิทยุรีย์ เหลียวรุ่งเรือง, สถาปัตยกรรมเชียงใหม่,เชียงใหม่ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๓



รูปที่.๓.๓.๒ โบสถ์โปรเตสแตนต์



รูปที่.๓.๓.๓ ด้านข้างทางทิศตะวันออกของโบสถ์



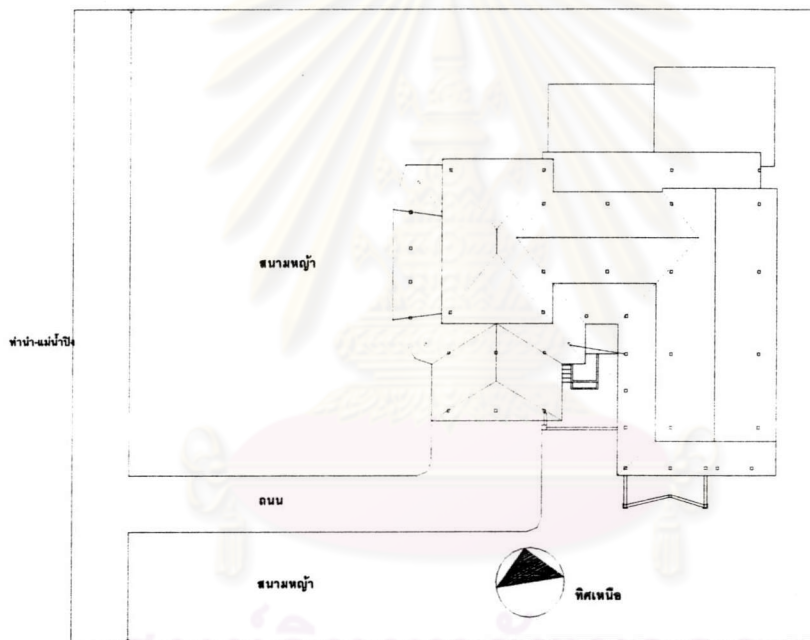
รูปที่.๓.๓.๔ ด้านข้างทางทิศตะวันออกของโบสถ์



รูปที่.๓.๓.๕ ด้านหลังอาคารซึ่งได้มีการต่อเติมภายหลัง

ลักษณะทางกายภาพของโบสถ์โปรเตสแตนต์ในราชอาณาจักรอังกฤษ

ผังบริเวณ : ที่ตั้งของโบสถ์อยู่ใกล้กับริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านทิศตะวันตก ผังบริเวณรอบๆ อาคารเดิมเป็นลานโล่งกว้างติดริมแม่น้ำ ผังอาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันตกในอดีตเป็นโบสถ์โปรเตสแตนต์ ก่อนที่จะกลายเป็นบ้านพักและโรงพยาบาลโดยมีนายแพทย์จินดา สิงหนेत्रเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล ซึ่งต่อมาภายหลังคุณสุพจน์ สิงหนेत्रเป็นผู้ดูแลและได้เปิดให้เข้าเป็นร้านอาหาร Le Pont จนถึงปัจจุบัน ภายนอกของอาคารไม่มีการปรับปรุงยังคงลักษณะและรูปแบบเดิมไว้ แต่ภายในมีการปรับปรุงอาคารค่อนข้างมากปัจจุบันชั้นสองไม่มีการใช้งาน



รูปที่ ๓.๑.๖ แสดงผังบริเวณโบสถ์โปรเตสแตนต์ในราชอาณาจักรอังกฤษ

ผังอาคาร : เนื่องจากอาคารผ่านการปรับปรุงหลายครั้งทำให้เนื้อที่ใช้สอยภายในเกิดการเปลี่ยนแปลงไปแทบทั้งสิ้น และไม่สามารถระบุรายละเอียดภายในอาคารคงเหลือเพียงบางส่วนที่สามารถทำการสำรวจและวิเคราะห์อาคารได้ ผังชั้นล่างทางด้านหน้าและด้านหลังของอาคารมีลักษณะเป็นโถงมีทางเดินเชื่อมต่อถึงกัน ชั้นสองของอาคารมีระเบียงทางเดินภายในโดยรอบทำหน้าที่เชื่อมต่อพื้นที่ใช้สอย ในสมัยที่เป็นบ้านของนายแพทย์จินดาได้แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นห้องทำงานและห้องนอน จากการสำรวจพบว่าห้องน้ำที่อยู่ชั้นสองเป็นโครงสร้างที่ต่อเติมขึ้นในภายหลัง



รูปที่.๓.๓.๗ รูปแบบหลังคาทรงปั้นหยาของมุขด้านหน้าโบสถ์

โครงสร้างอาคาร

ผนัง : โครงสร้างของอาคารชั้นล่างใช้ระบบกำแพงรับน้ำหนัก (Wall Bearing) ก่ออิฐถือปูน ส่วนที่เป็นผนังและเสาก่ออิฐฉาบปูน ชั้นสองของอาคารผนังเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมดมีการตีไม้สักแผ่นแบบบังใบ และแบบเข้าลิ้นทั้งแนวตั้งและแนวนอน ตลอดทางเดินระเบียงชั้นสองมีการตีตารางช่องแสงลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมและช่องบานเกล็ดตลอดระเบียงทางเดิน

พื้น : พื้นชั้นล่างเป็นพื้นปูนยกพื้นสูงประมาณ ๐.๖๐ เมตรและลดระดับสูงต่ำต่างกัน พื้นชั้นบนเป็นพื้นไม้เสาดง และคานทั้งหมดเป็นโครงสร้างไม้ ระเบียงทางเดินโดยรอบอาคารใช้ไม้สักแผ่นแบบตีชิด

ประตู หน้าต่าง : ประตูชั้นล่างทั้งหมดภายในอาคารเป็นบานลูกฟักไม้แบบเปิดคู่ ยกเว้นประตูทางขึ้นชั้นสองมีลักษณะเป็นบานเฟี้ยมและมีช่องแสงเหนือบานประตู รูปแบบบานประตูชั้นสองพบการใช้บานไม้แบบเปิดคู่ หน้าต่างชั้นล่างเป็นหน้าต่างบานเกล็ดชนิดเปิดคู่ ส่วนชั้นสองเป็นบานไม้มีกระจกเป็นช่องเล็กๆอยู่ภายใน ผนังทางเดินชั้นสองใช้ช่องบานเกล็ดระบายอากาศตลอดทางเดินชั้นสอง

หลังคา : โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมดมี ๒ รูปแบบด้วยกันคือ ทรงปั้นหยา และทรงปั้นหยามสมจั่วไม่มีฝ้าเพดาน บริเวณหน้าจั่วอาคารมีช่องระบายอากาศ

ส่วนประดับและตกแต่งอาคาร

เนื่องจากเป็นอาคารหลังแรกของชาวอังกฤษที่ใช้โครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนักโดยมีเครื่องบนของอาคารเป็นไม้ทำให้เกิดเทคนิคการผสมผสานทางโครงสร้างของอาคารที่สวยงาม รูปแบบของอาคารแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการก่อสร้างแต่ยังคงเป็นงานสถาปัตยกรรมรูปแบบอาณานิคม ภายในอาคารพบการใช้ช่องแสงเหนือผนังของห้องต่างๆ การใช้ท้าวแขนไม้รับน้ำหนักของโครงหลังคา และที่ยังคงปรากฏอยู่ในอาคารนี้ก็คือเทคนิคการเข้าไม้ในรูปแบบต่างๆบนชั้นสองของอาคาร

รูปแบบอาคาร

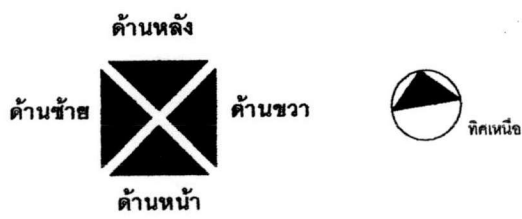
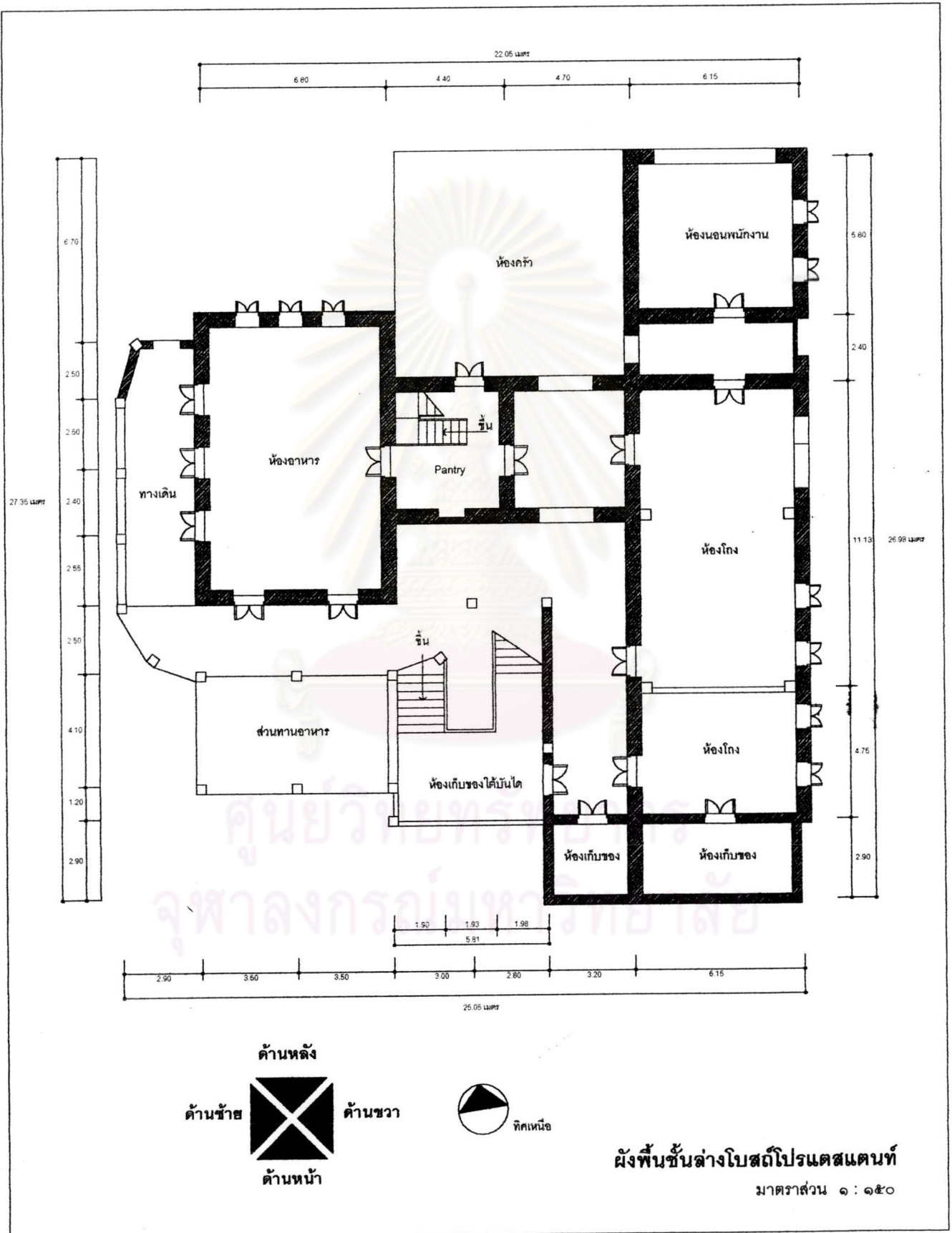
รูปแบบของอาคารมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style)



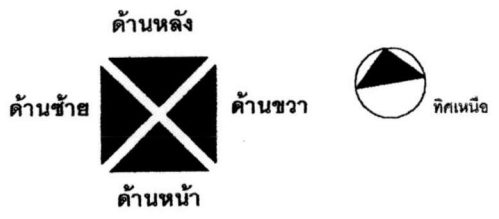
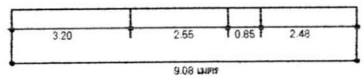
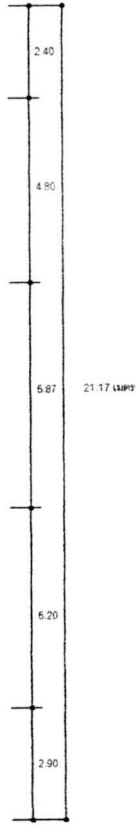
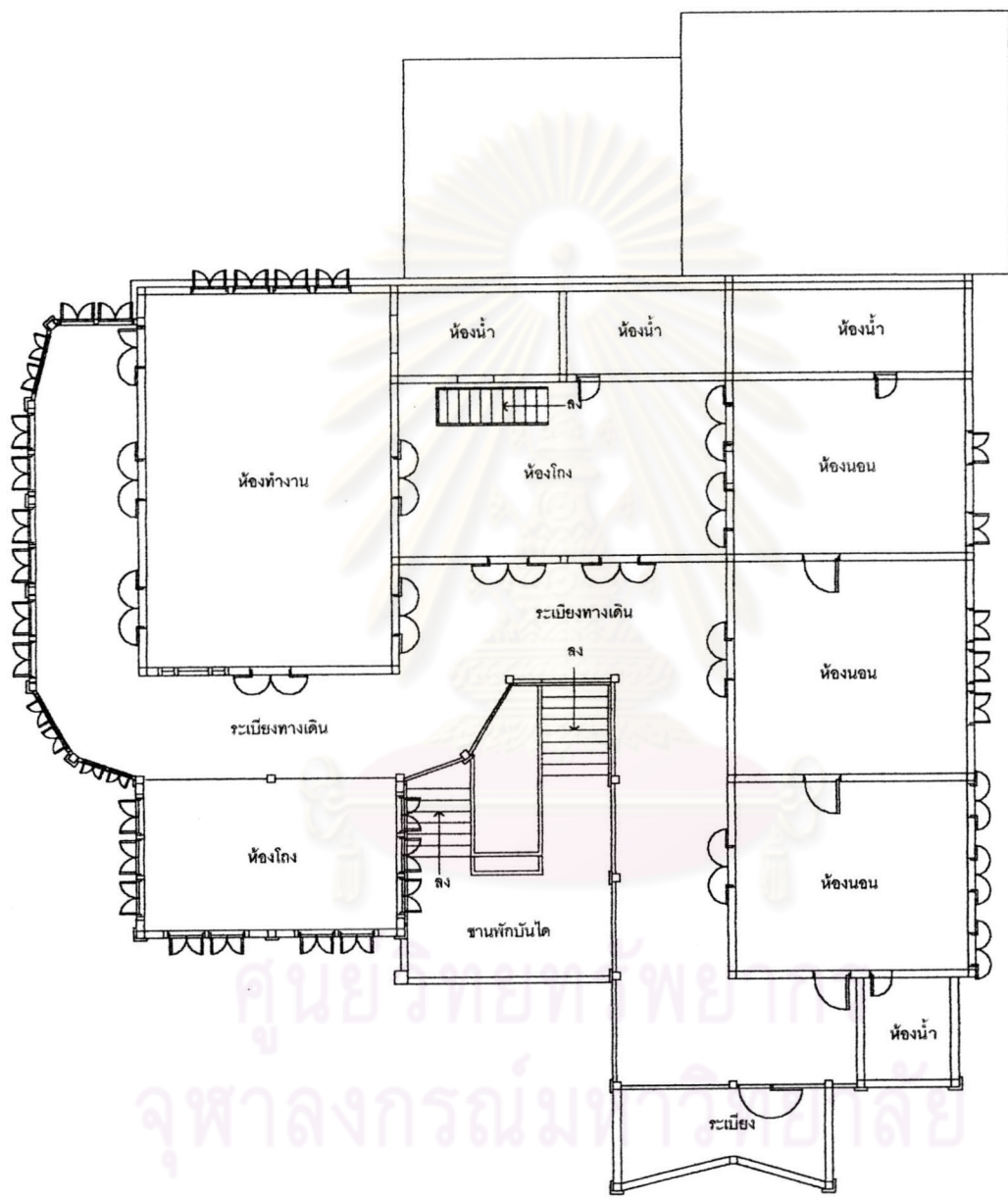
รูปที่.๓.๓.๘ หลังคาทรงปั้นหยาผสมจั่ว



รูปที่.๓.๓.๙ โครงสร้างชั้นล่างของอาคาร

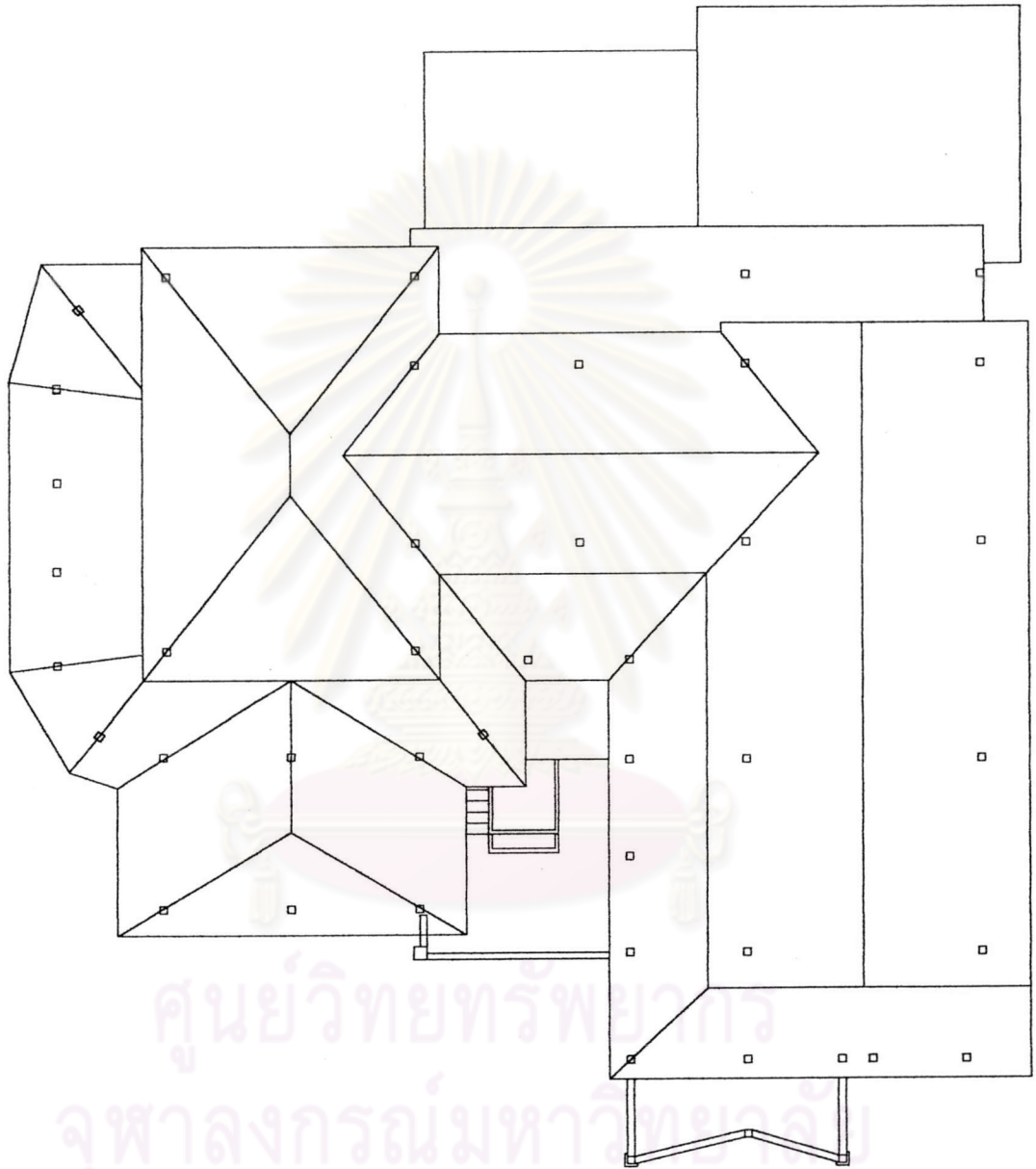


ผังพื้นที่วางโบสถ์โปรแตสแตนต์
มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐



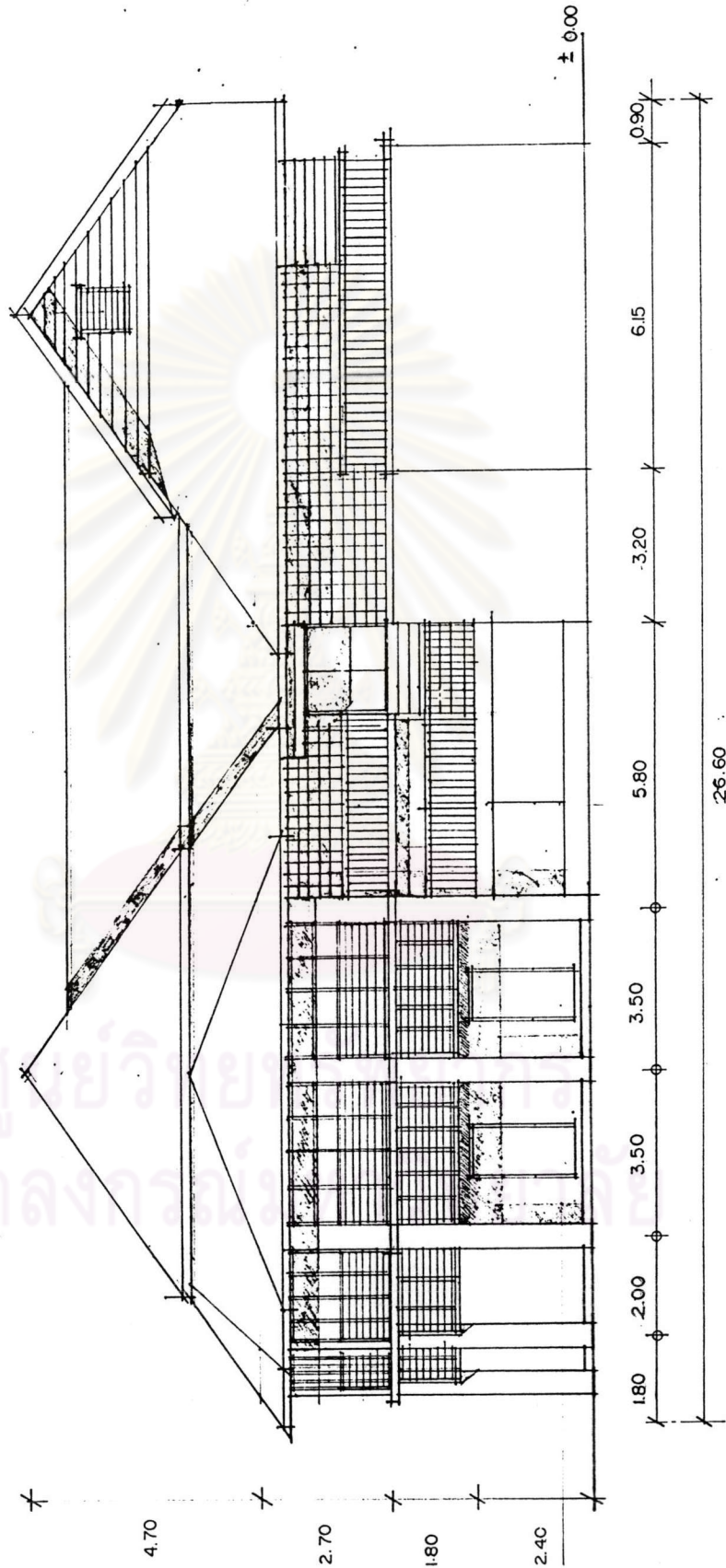
ผังพื้นที่ชั้นบนโบสถ์โปรเตสแตนต์

มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐

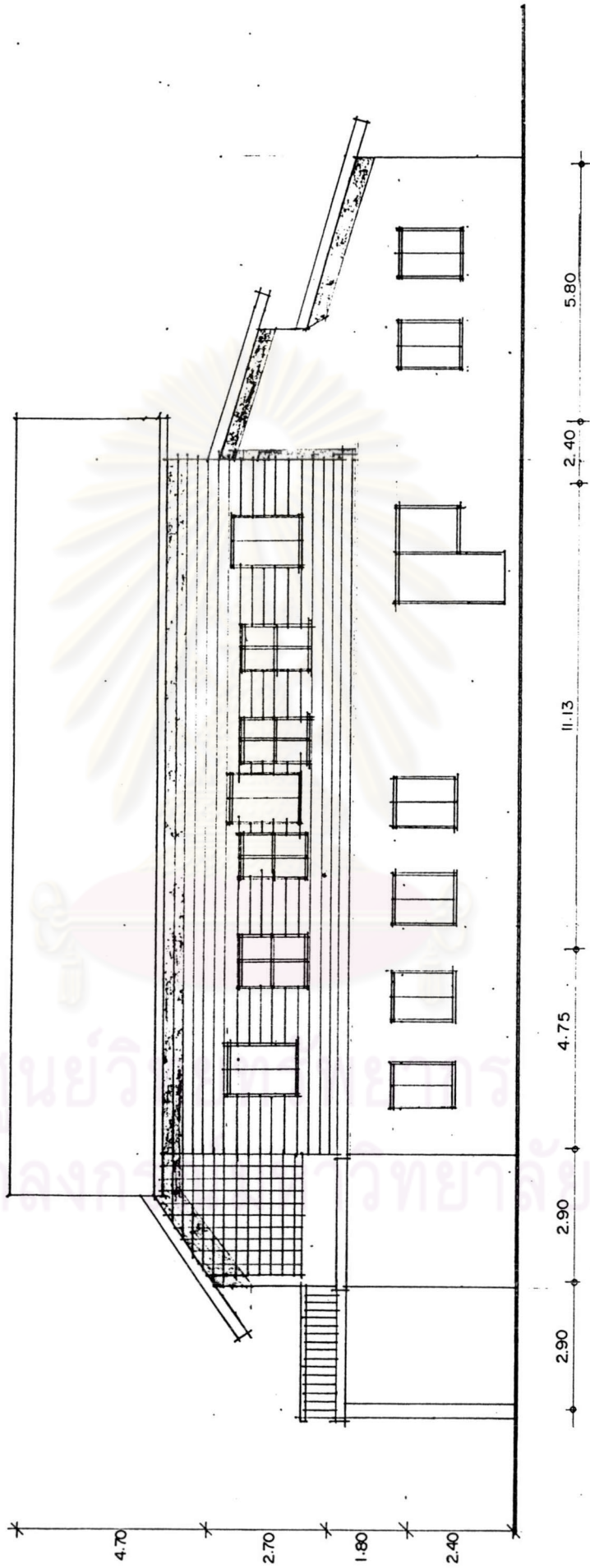


แปลนหลังคาโบสถ์โปรแตสแตนท์

มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐

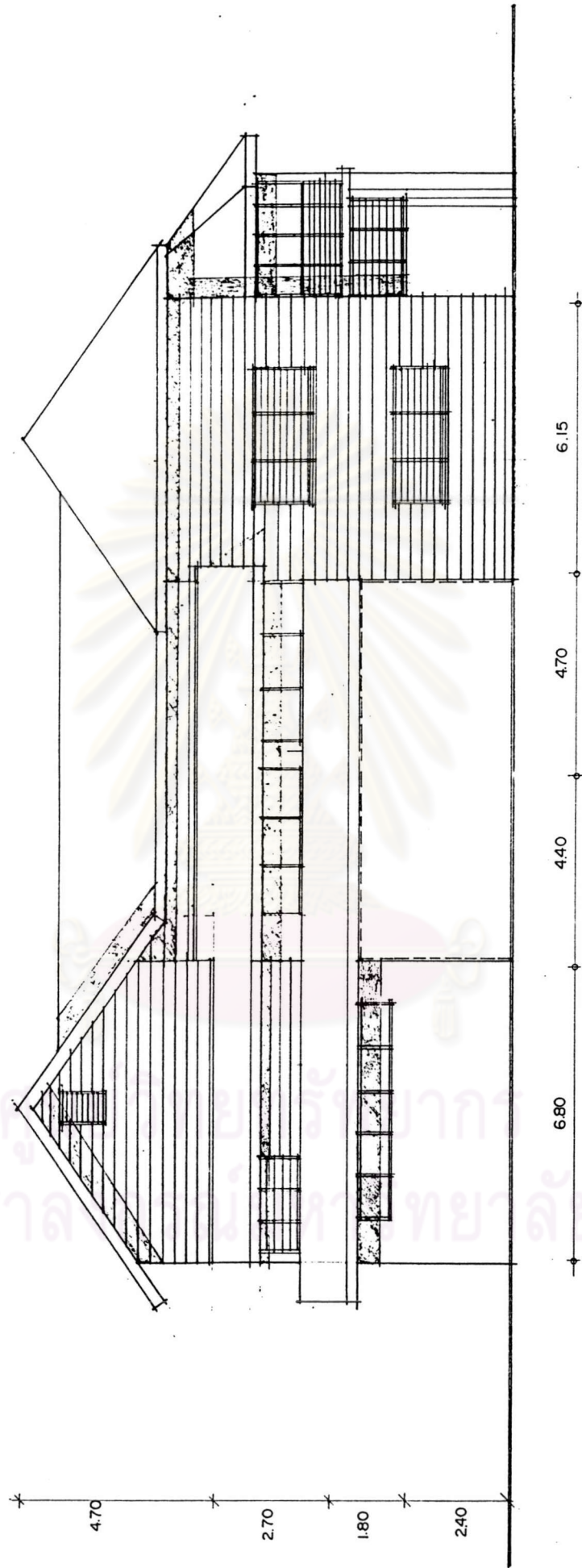


รูปด้านหน้า
มาตราส่วน ๑:๑๐๐



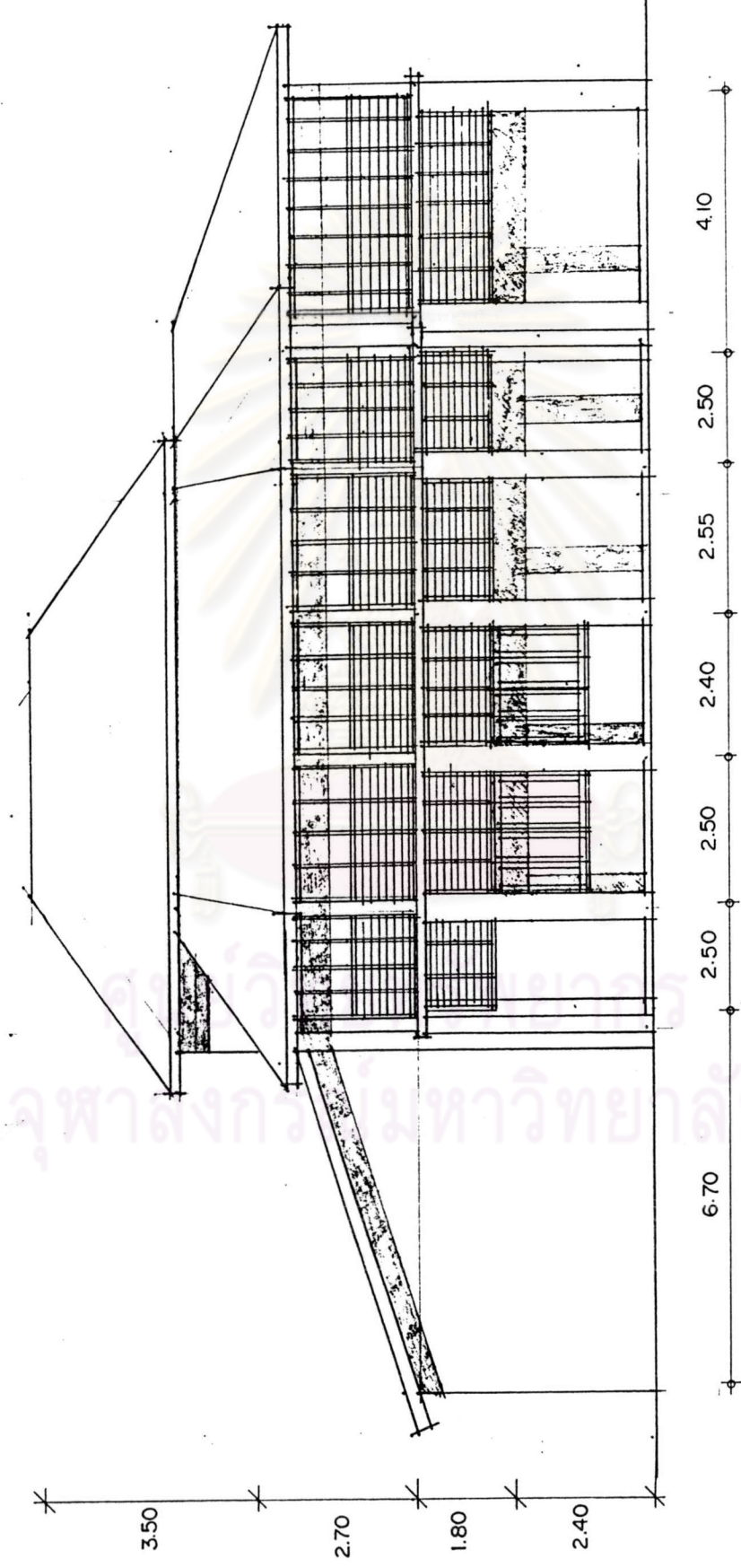
รูปด้านขวา
 -ขนาดเส้นทแยงมุม=๑๐๐๐๐

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



รูปตัดด้านหลัง ๒
 ๒๕๖๕
 ๒๕๖๕

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

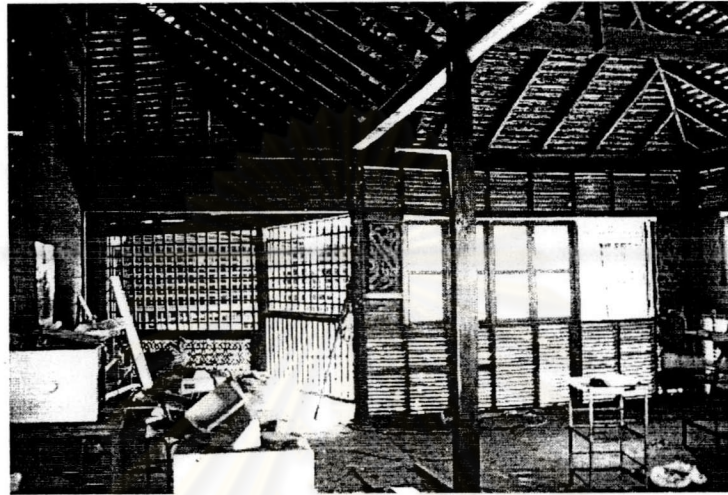




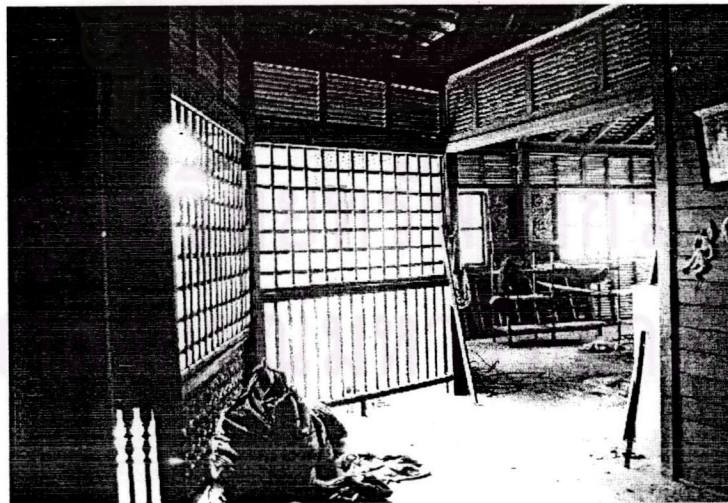
รูปที่.๓.๓.๑๐ ชั้นล่างของอาคาร



รูปที่.๓.๓.๑๑ การประดับอาคารโดยการใช้ฝ้าไม้ตีระแนงและการใช้บานเกล็ดบังแสง



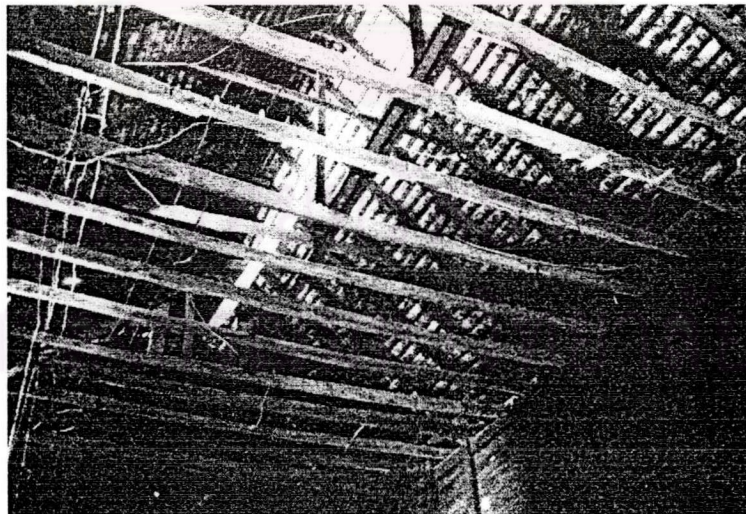
รูปที่.๓.๓.๑๒ โครงสร้างชั้นบนของอาคาร



รูปที่.๓.๓.๑๓ ระแนงไม้และระเบียงชั้นสอง



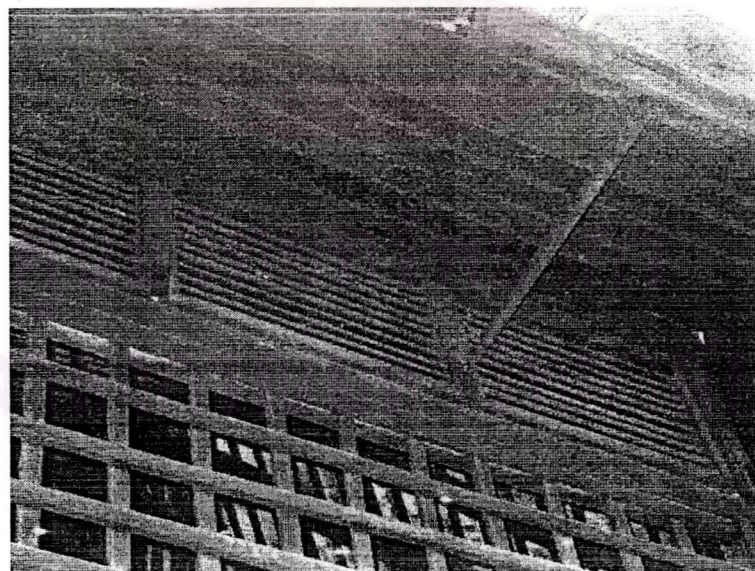
รูปที่.๓.๓.๑๔ ระเบียบทางเดินชั้นสองของอาคาร



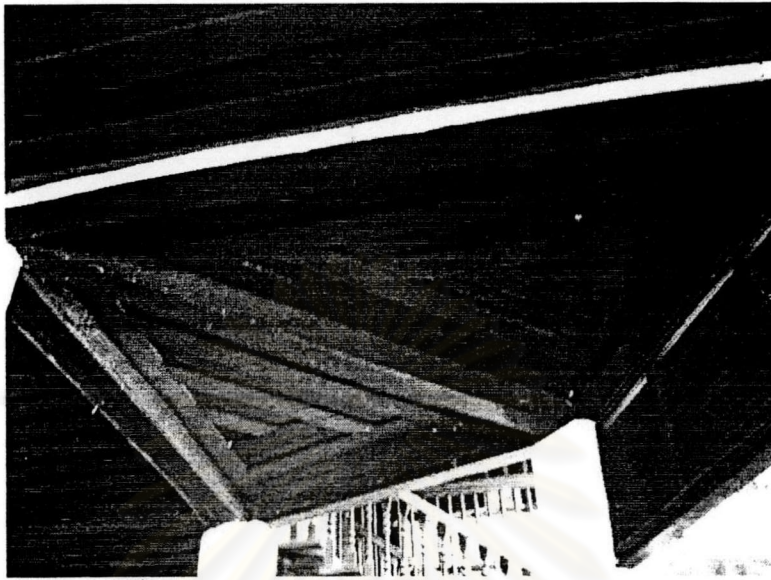
รูปที่.๓.๓.๑๕ โครงสร้างหลังคา



รูปที่ ๓.๓.๑๖ แสดงช่องลมภายในตัวอาคารและโครงสร้างหลังคา



รูปที่ ๓.๓.๑๗ แสดงช่องลมและการใช้ค้ำยันภายนอกอาคาร



รูปที่.๓.๓๘ รายละเอียดและการประดับเพดานชั้นล่าง



รูปที่.๓.๓๙ ช่องลมบริเวณหน้าจั่วอาคาร

๓.๔ กงสุลอังกฤษ



รูปที่ ๓.๔.๑ แสดงที่ตั้งกงสุลอังกฤษ

ประวัติกงสุลอังกฤษ

กงสุลอังกฤษแห่งนี้นับได้ว่าเป็นกงสุลอังกฤษแห่งแรกที่มาสร้างอยู่ตามหัวเมืองของประเทศสยาม ซึ่งภายหลังจากที่ชาวอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษได้เข้ามาทำธุรกิจป่าไม้ในเมืองเชียงใหม่และเขตล้านนาได้เกิดปัญหาขึ้นอย่างมากมาหลายประการ เช่น การฆ่าและปล้นชิงทรัพย์ชาวอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษ รวมทั้งการที่เกิดกรณีพิพาทระหว่างคนในบังคับอังกฤษกับเจ้าเมืองเชียงใหม่เช่นว่าถูกเจ้าเมืองเชียงใหม่ริบทรัพย์เจ้าหน้าที่เก็บภาษีอย่างไม่เป็นธรรม การให้สัมปทานป่าไม้ซ้ำซ้อน เป็นต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นเรื่องของคดีความทั้งสิ้นและจะต้องพิจารณาคดีกันที่กรุงเทพฯ และเมื่อเกิดปัญหามากขึ้นทางฝ่ายอังกฤษเห็นว่ารัฐบาลสยามต่อเวลาไม่ยอมตัดสินคดีความ จนถึงกับข่มขู่รัฐบาลสยามและเจ้าเมืองล้านนาสารพัดวิธีเพราะอังกฤษเห็นว่าสยามไม่จัดการการปกครองด้านนาอย่างจริงจัง^{๔๔} แท้จริงแล้วบริษัทป่าไม้ของอังกฤษมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองสูงมากดังเช่นกรณีของบริษัทบอมเบย์เบอร์มาและรัฐบาลพม่าที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลอังกฤษเข้ายึดครองพม่า ดังคำกล่าวของเซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ นายกรัฐมนตรี ผู้เป็นทายาทของรัฐมนตรีกลาโหมแห่งอินเดีย ซึ่งมีบทบาทในการยึดพม่าที่ได้กล่าวว่า “ไม้สักคือตัวนำโชคที่ตกลงบันดาลให้พม่าเข้ามารวมอยู่ในจักรวรรดิอังกฤษ”^{๔๕} ดังนั้นเมื่อบริษัทป่าไม้ของอังกฤษเข้ามาในล้านนารัฐบาลสยามจึงต้องพยายาม

^{๔๔} มานิจ ชุมสาย, เชียงใหม่กับอังกฤษ, สัมมนาล้านนาคดีศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี “การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ล้านนาจากเอกสารโบราณ” เล่มเดิม หน้า ๑๙

^{๔๕} จิระนันท์ พิตรปรีชา, ลูกผู้ชายชื่อนายหลุยส์, เล่มเดิม หน้า ๑๐๔

ระมัดระวังไม่ให้เกิดปัญหา อย่างไรก็ตามก็ตีปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมากมายทำให้รัฐบาลอินเดียขอให้มีการเจรจาเปิดสถานกงสุลรองขึ้นที่เชียงใหม่ เพื่อที่จะได้ดูแลผลประโยชน์ของคนอังกฤษ คนในบังคับอังกฤษและเพื่อตัดสินคดีความระหว่างคนในบังคับอังกฤษได้เอง เพราะการเดินทางระหว่างเชียงใหม่ - กรุงเทพฯ ไม่สะดวกและมักจะทำให้การตัดสินคดีความล่าช้า และนอกจากนี้ทางฝ่ายอังกฤษยังได้อ้างถึงมาตรา ๑๐ แห่งสนธิสัญญาพ.ศ. ๒๓๙๘ ซึ่งได้อ้างว่าสยามจะให้สิทธิแก่ประเทศอังกฤษไม่น้อยกว่าประเทศอื่น และเมื่อสยามได้ไปมีสัญญากับประเทศอื่นๆเช่น เดนมาร์ก ปรัสเซีย ออสเตรีย ฮังการี ยอมให้ประเทศเหล่านี้ตั้งกงสุลตามชายทะเลและหัวเมืองต่างๆได้ อังกฤษก็ยอมได้รับสิทธินี้เช่นกัน และการที่ตั้งกงสุลอังกฤษขึ้นที่เชียงใหม่เป็นเรื่องที่สยามจะได้รับผลประโยชน์ เพราะอังกฤษจะคอยดูแลและส่งเสริมให้เกิดการค้าระหว่างสยามกับอังกฤษมากขึ้น เมื่อรัฐบาลอังกฤษอ้างเหตุผลมาเช่นนี้สยามจึงจำเป็นต้องยอมให้อังกฤษจัดตั้งกงสุลขึ้นที่เชียงใหม่ (ในระยะแรกให้มีสถานะเป็นเพียงกงสุลรอง) สัญญาฉบับนี้ได้ลงนามกันเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๘ แต่ก็มีการถ่วงเวลามาเรื่อยๆเพราะสยามเกรงว่าการที่มีกงสุลอังกฤษที่เชียงใหม่จะทำให้เชียงใหม่กลายเป็นส่วนหนึ่งของอังกฤษไป จึงได้พยายามอ้างเหตุนานานับประการที่จะให้ข้าราชการของสยามเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลแต่ไม่สำเร็จและต้องทำตามที่อังกฤษเสนอ เจ้าพระยาภาณุวงศ์จึงได้มีจดหมายลงวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ ถึงกงสุลนิกซ์ตกลองยอมอนุมัติให้อังกฤษจัดตั้งสถานกงสุลรองขึ้นที่เชียงใหม่ได้ สถานกงสุลจึงได้เริ่มก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๗ และหยุดใช้ งานสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

ปัจจุบันกงสุลอังกฤษแห่งนี้ตั้งอยู่ที่ปลายสุดของถนนศรีดอนไชย บนถนนเจริญประเทศ ติดริมฝั่งแม่น้ำปิงทางทิศตะวันตก เจ้าของคือนายสุระ จันทร์ศรีชวาลา ไม่มีการใช้งาน และได้มีการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานกับกรมศิลปากร หน่วยศิลปากรที่ ๕ เชียงใหม่



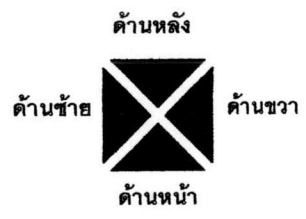
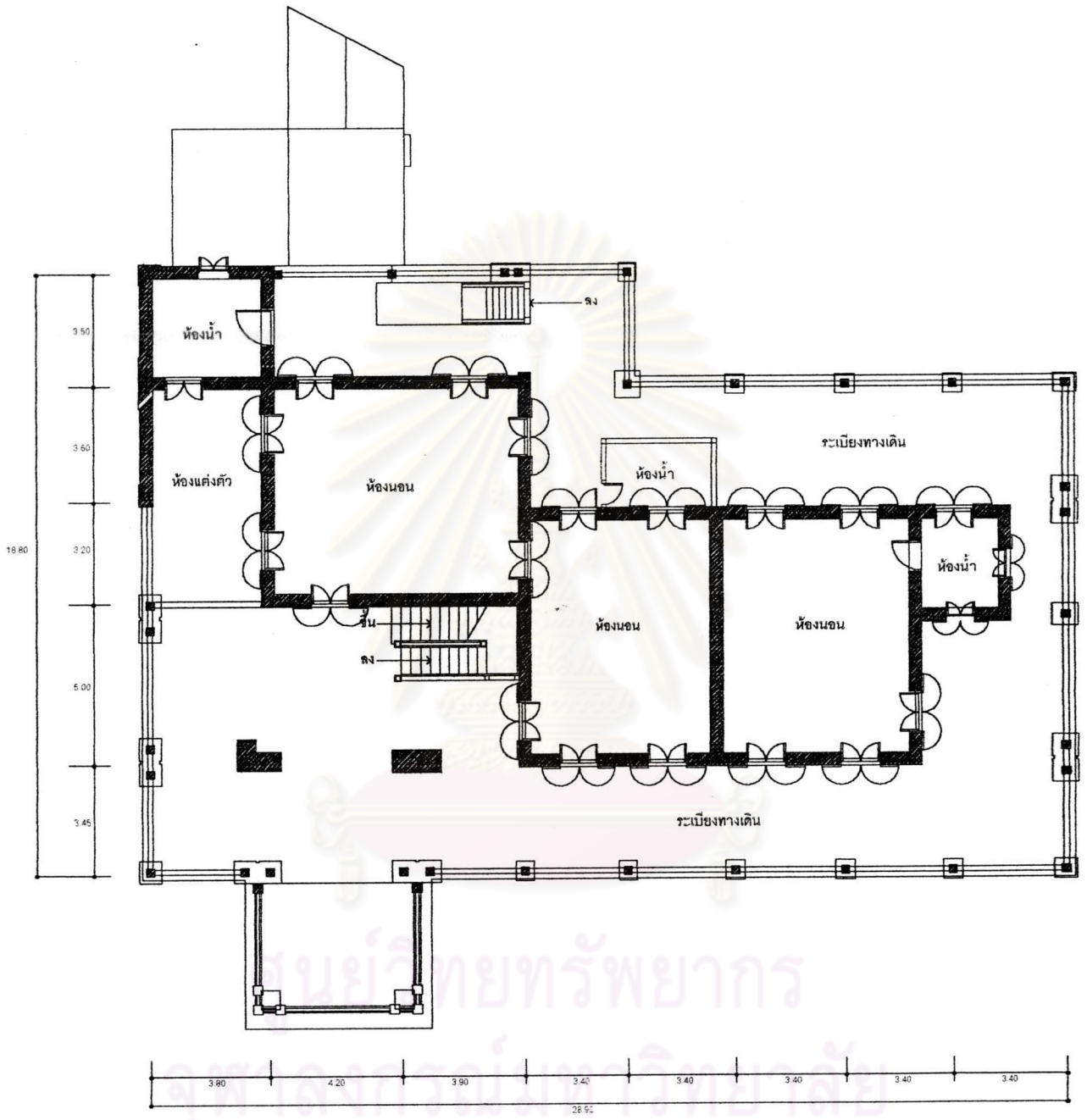
รูปที่.๓.๔.๒ กงสุลอังกฤษ



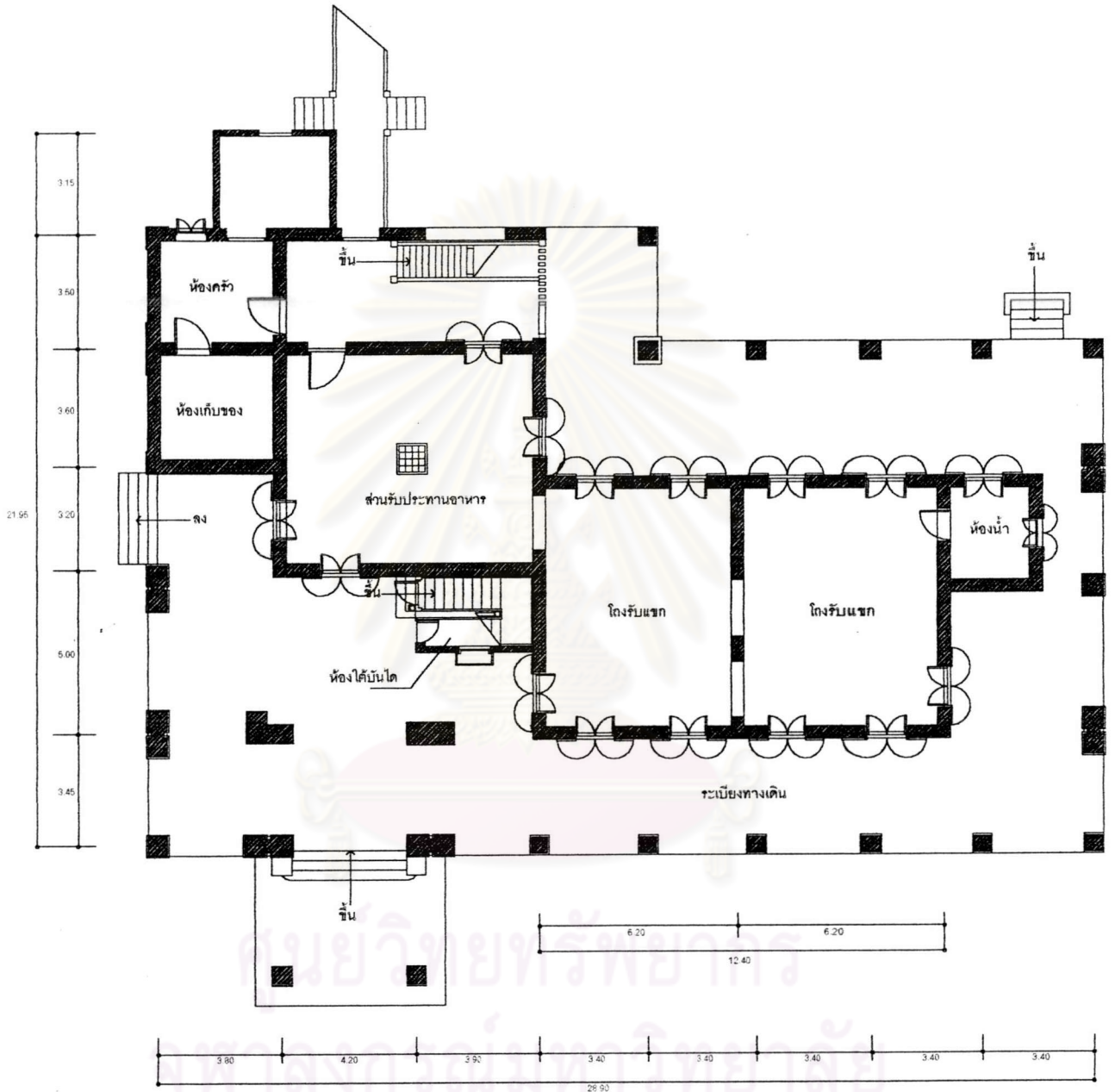
รูปที่.๓.๔.๓ อาคารรับรองของกงสุลอังกฤษ



รูปที่.๓.๔.๔ ด้านหน้าอาคารกงสุลอังกฤษ

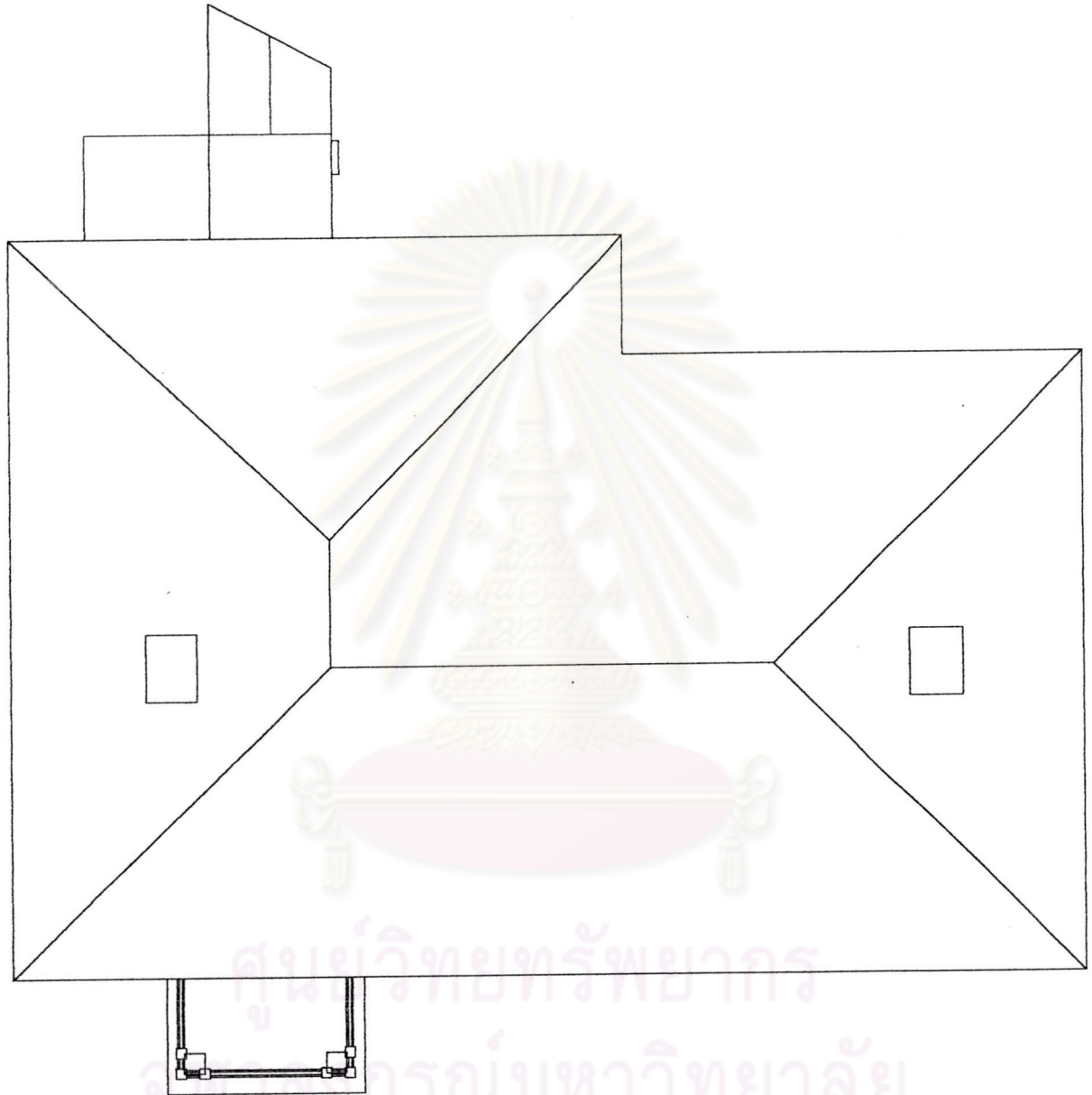


ผังพื้นที่ชั้นบนสำนักงานกงสุลอังกฤษ
 มาตรฐาน ๑ : ๒๐๐

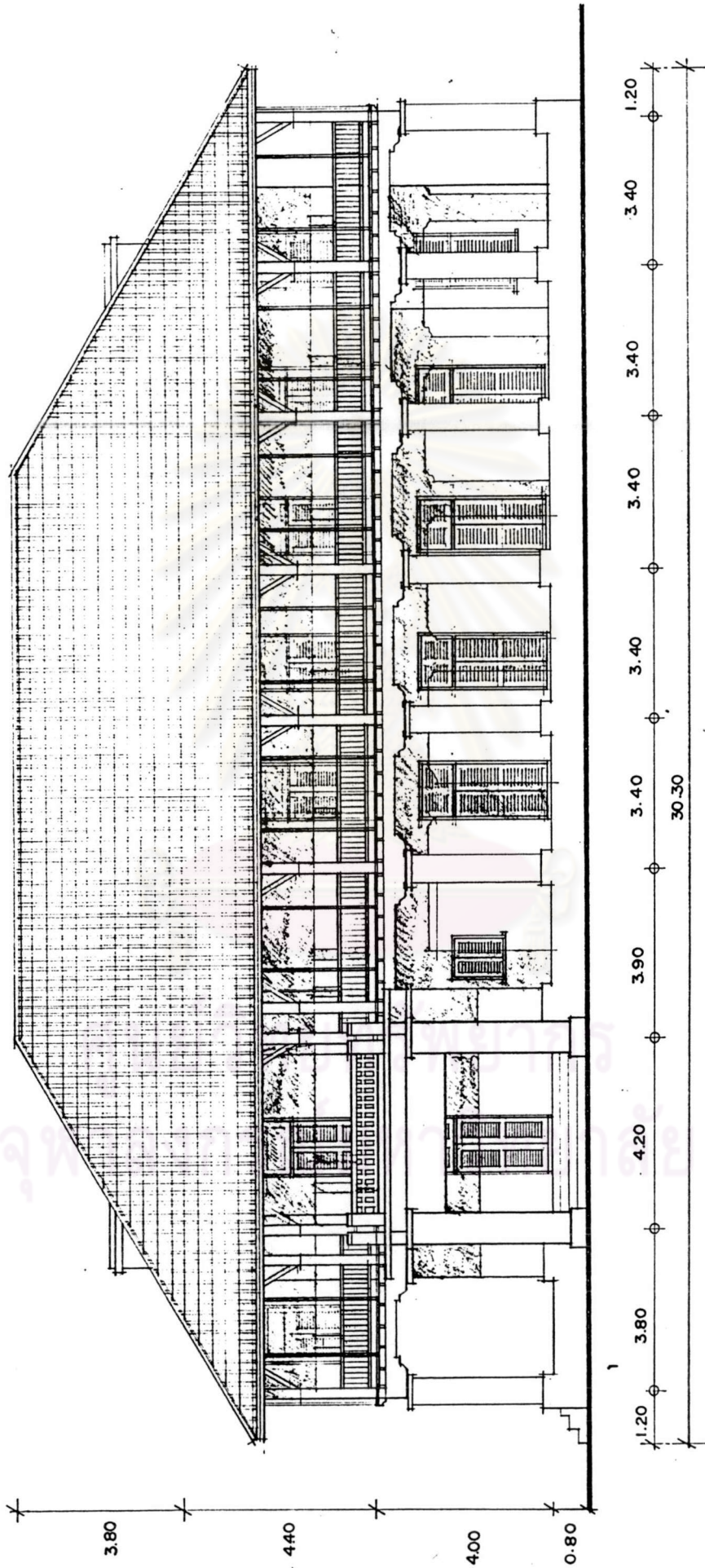


ผังพื้นที่ชั้นล่างสำนักงานกงสุลอังกฤษ

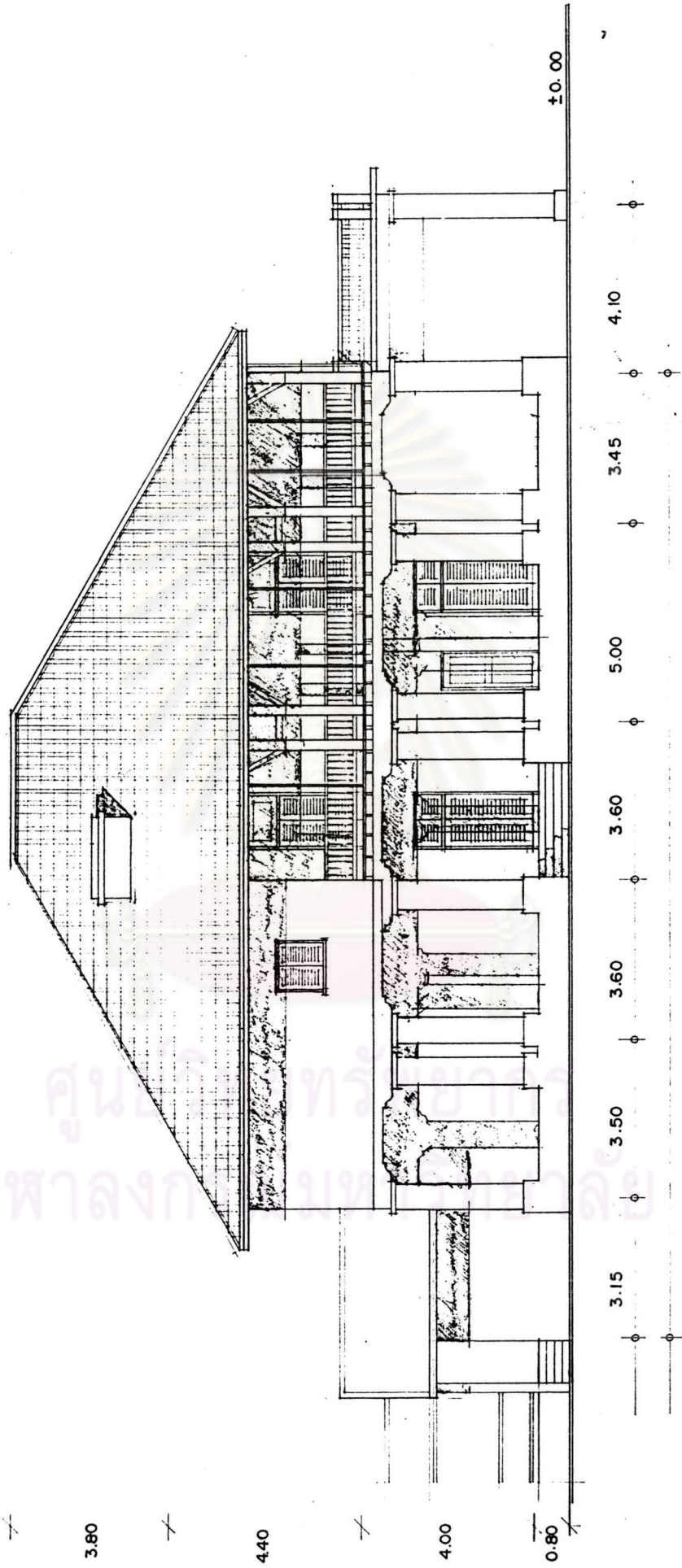
มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐



แปลนหลังคาสำนักงานกงสุลอังกฤษ
มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐

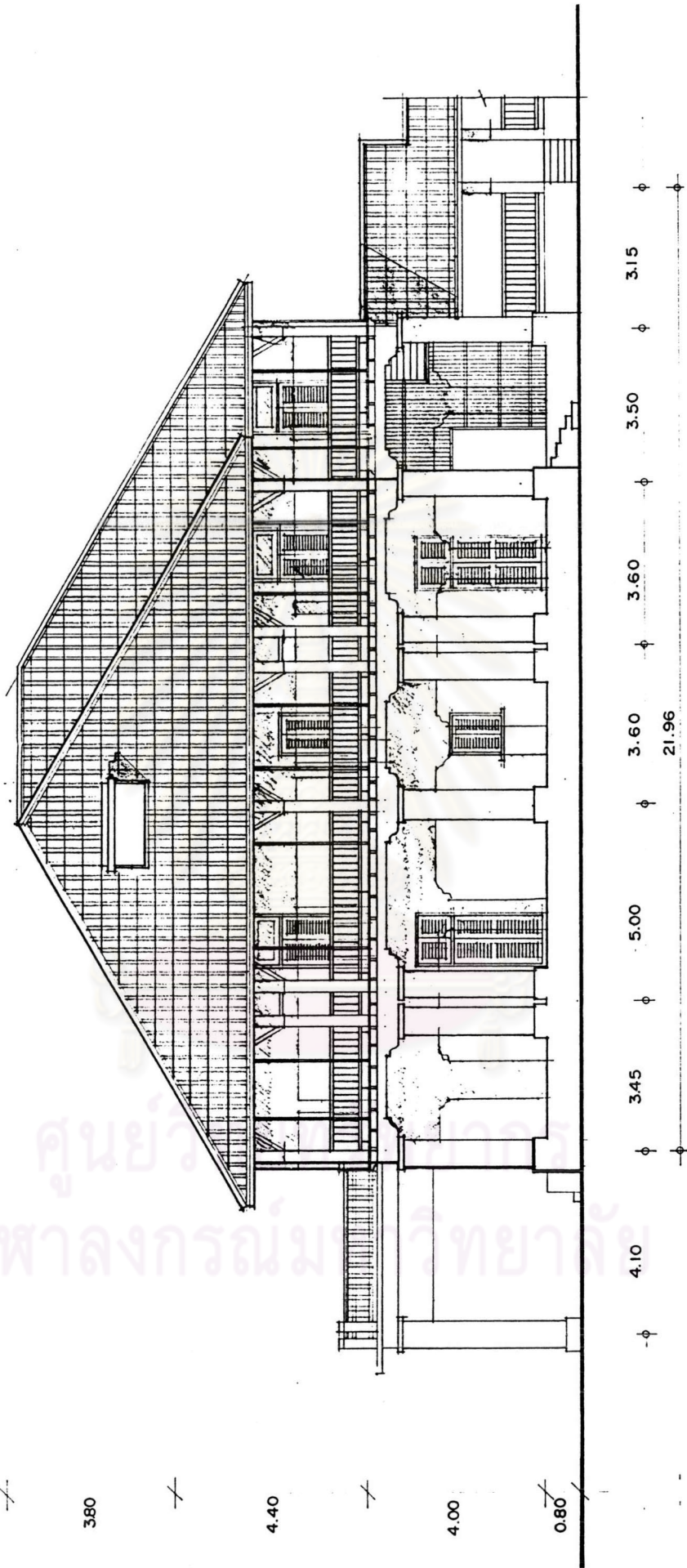


รูปด้านหน้า
 มาตรฐาน ๑:๑๐๐ ๖



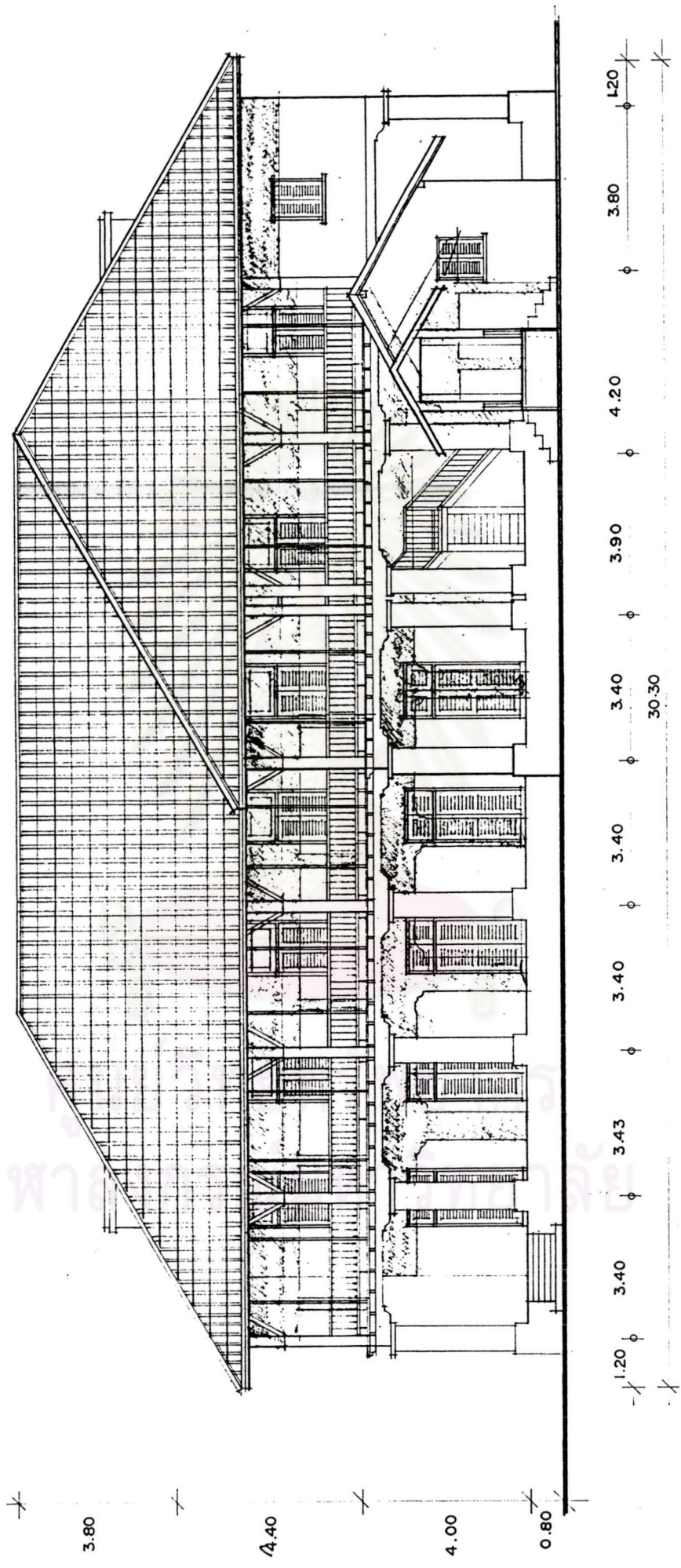
รูปด้านซ้าย

มาตราส่วน ๑ : ๑๐๐



รูปด้านขวา
ภาค
มาตราส่วน ๑:๑๐๐

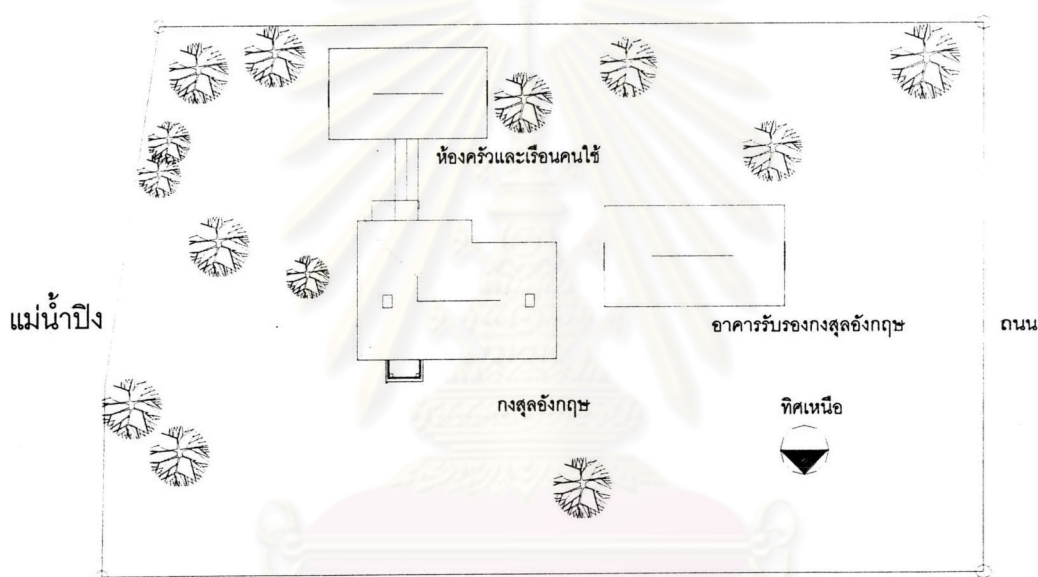
ศูนย์ฯ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



รูปด้านหลัง ก
 มาตราส่วน ๑:๑๐๐

ลักษณะทางกายภาพของอาคารสำนักงานกงสุลอังกฤษ

ผังบริเวณ : ที่ตั้งของอาคารอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางทิศตะวันตก บริเวณรอบอาคารเป็นลานโล่ง เดิมมีสนามหญ้าอยู่ทางด้านหน้าและด้านข้างของอาคาร ตัวอาคารค่อนไปด้านหลังของที่ดิน ผังบริเวณในปัจจุบันไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก มีเพียงการสร้างร้านอาหารสวนกงสุลเพิ่มขึ้นในบริเวณด้านหน้าของอาคาร ปัจจุบันไม่มีการใช้งาน



รูปที่ ๓.๔.๕ แสดงผังบริเวณกงสุลอังกฤษ

ผังอาคาร : ภายในกงสุลอังกฤษแบ่งอาคารออกเป็นสองหลังด้วยกัน อาคารแรกเป็นอาคารรับรองอยู่ติดประตูทางเข้าด้านหน้า และอีกอาคารหนึ่งคืออาคารสำนักงานกงสุลอังกฤษเป็นอาคารใหญ่สองชั้น ตัวอาคารมีมุขยื่นด้านหน้าตามแบบตะวันตกเพื่อจอดรถม้าหรือรถยนต์สำหรับผู้ที่มาติดต่อในสมัยนั้น ผังอาคารชั้นล่างมีระเบียงทางเดินโดยรอบอาคารและเชื่อมต่อไปยังโรงครัวและเรือนบ่าวไพร่ทางด้านหลังของอาคาร พื้นที่ใช้สอยภายในอาคารมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับวัฒนธรรมตะวันตกที่ใช้ห้องโถงเป็นพื้นที่หลักในการเชื่อมต่อกับพื้นที่ใช้สอยส่วนอื่นๆภายในอาคารเช่น ห้องรับแขก ห้องทำงาน ห้องรับประทานอาหาร ตลอดจนทางเดินไปยังห้องครัวด้านหลังอาคาร ผังพื้นที่ชั้นล่างนอกจากที่จะวางผังตามแบบตะวันตกแล้วภายในยังพบเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ตกแต่งที่นำเข้ามาจากต่างประเทศมากมายเช่น โคมไฟและอุปกรณ์ไฟฟ้าจากอังกฤษ แก้วจากประเทศจีน สุขภัณฑ์ห้องน้ำจากอังกฤษ หรือพัดที่อยู่เหนือห้องรับประทานอาหารที่นำมาจากอินเดีย

นอกจากนี้ได้โต๊ะอาหารยังพบช่องทางลับเพื่อให้หนีเข้าศึกษามเมื่อมีภัย โดยช่องทางลับนี้จะยาวไปจนถึงท่าเรือริมฝั่งแม่น้ำปิง ภายในอาคารมีบันไดอยู่สองที่ด้วยกันคือด้านหน้าและด้านหลังอาคาร บันไดทางด้านหน้าจะปูพรมเป็นแนวจนถึงชั้นบน จากการสำรวจไม่พบการต่อเติมอาคารแต่อย่างใดยังคงสภาพเดิม ชั้นสองคล้ายกับผังชั้นล่างคือมีระเบียงทางเดินรอบอาคารรอบระเบียงเป็นเสาไม้ ภายในอาคารพบการต่อเติมทางด้านทิศตะวันออก โดยการรื้อราวระเบียงเดิมออกแล้วกันผนังขึ้นมาใหม่เพื่อกันเป็นห้องแต่งตัว นอกจากนั้นไม่พบการตัดแปลงอาคารในส่วนอื่นๆ ผังอาคารชั้นสองตรงกับผังพื้นชั้นล่างและใช้เนื้อที่แบบตะวันตก ห้องน้ำจะอยู่ในอาคารซึ่งนับได้ว่าเป็นมาตรฐานของอาคารที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้นในยุคนั้น แตกต่างจากสถาปัตยกรรมล้านนาที่แยกห้องน้ำออกจากตัวเรือน

โครงสร้างของอาคาร

ผนัง : โครงสร้างผนังใช้ระบบผนังรับน้ำหนัก (Wall Bearing) ต่อกันไปจนถึงชั้นสอง เป็นโครงสร้างที่เริ่มแตกต่างจากอาคารในยุคเริ่มแรกเพราะเริ่มมีลักษณะเป็นตึกสองชั้น แต่ยังคงใช้โครงสร้างไม้อยู่เหมือนเดิม ส่วนเสาที่รายล้อมด้านนอกอาคารเป็นเสาปูนหุ้มเสาไม้ไว้แกนกลาง

พื้น : พื้นชั้นล่างอาคารก่ออิฐปิดทุกด้านยกพื้นช่องใต้ถุนสูงประมาณ ๐.๙๐ เมตร เว้นช่องระบายอากาศเป็นระยะๆ พื้นระเบียงทางเดินเป็นพื้นปูนขัดมันรอบอาคารพื้นภายในอาคารชั้นล่างเป็นพื้นไม้สักตีชิด พื้นห้องน้ำเป็นพื้นปูนปูด้วยกระเบื้อง พื้นชั้นสองของอาคารเป็นพื้นไม้สักตีชิดอีกเช่นกัน

ประตู หน้าต่าง : วัสดุที่ใช้เป็นบานกรอบไม้สักทั้งหมด ประตูภายในอาคารทรงสูงจะมีลักษณะเหมือนกันทั้งชั้นล่างและชั้นบนคือเป็นสองบานประตูซ้อนกัน๒ชั้น ภายนอกเป็นบานเปิดคู่ชนิดบานเกล็ดไม้ ส่วนบานชั้นในเป็นบานเปิดคู่ชนิดมีกระจกลายภายในบานเป็นช่องเล็กๆ บานประตูชั้นล่างจะใช้ลักษณะนี้ทั้งหมดยกเว้นภายในห้องน้ำและห้องครัวเท่านั้นที่หน้าต่างเป็นชนิดบานเปิดคู่แบบบานเกล็ดไม้ และบานประตูเป็นบานลูกฟักไม้ บริเวณเหนือบานประตูจะมีช่องแสงเป็นบานไม้กรอบกระจกลาน

ฝ้าเพดาน : ฝ้าเพดานทั้งชั้นล่างและชั้นบนใช้ไม้สักตีแบบฝาดผนังตีชิดทาสีขาว ชั้นบนจะทาน้ำมันรักษาเนื้อไม้สีดำ

หลังคา : หลังคาอาคารทรงปั้นหยา โครงหลังคาเป็นโครงไม้สักทั้งหมดยังคงอยู่ในสภาพเดิมเป็นอย่างดี วัสดุที่ใช้มุงเป็นกระเบื้องดินเผา ภายในมีห้องใต้หลังคาสำหรับเก็บของ

ส่วนประดับและตกแต่งอาคาร

อาคารหลังนี้มีโครงสร้างของอาคารที่งดงามหลังหนึ่งดูได้จากรายละเอียดและเทคนิคในการก่อสร้างที่ยังคงเป็นการผสมผสานระหว่างโครงสร้างปูนและโครงสร้างไม้ โดยดูได้จากโครงสร้างบริเวณหัวเสาของอาคารทั้งเสาปูนและเสาที่มีความประณีตในการก่อสร้าง เช่นการเจาะร่องบริเวณเสา การลัดกันทางโครงสร้างระหว่างเสาไม้และเสาปูน จนถึงการสอดประสานระหว่างโครงสร้างไม้และโครงสร้างปูน นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการเข้าไม้บริเวณระเบียงชั้นสองของอาคารอีกด้วย นับได้ว่าเป็นการก่อสร้างที่มีความประณีตและงดงามมาก นอกเหนือจากความงดงามทางด้านโครงสร้างของอาคารแล้วจากการค้นคว้าข้อมูลจากกรม

ศิลปากรที่๕ ได้มีการบันทึกไว้ว่าภายในอาคารสำนักงานกงสุลอังกฤษมีการใช้เฟอร์นิเจอร์และวัสดุประดับอาคารหลายอย่างด้วยกันเช่น อุปกรณ์ไฟฟ้า กระจกฉาย สุขภัณฑ์ ขอรรับและขอสับบานประตูหน้าต่าง กระเบื้องพื้นห้องน้ำและรวมไปถึงเฟอร์นิเจอร์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศเช่นจีนและอินเดียอีกด้วย

รูปแบบอาคาร

รูปแบบของอาคารมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style)



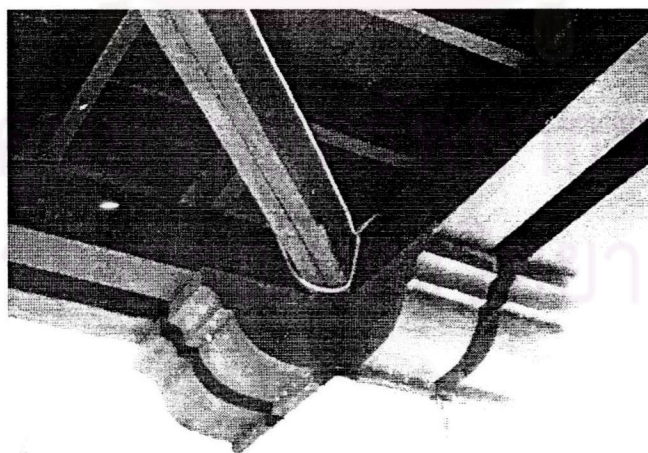
รูปที่.๓.๔.๗ ด้านหลังอาคารกงสุลอังกฤษ



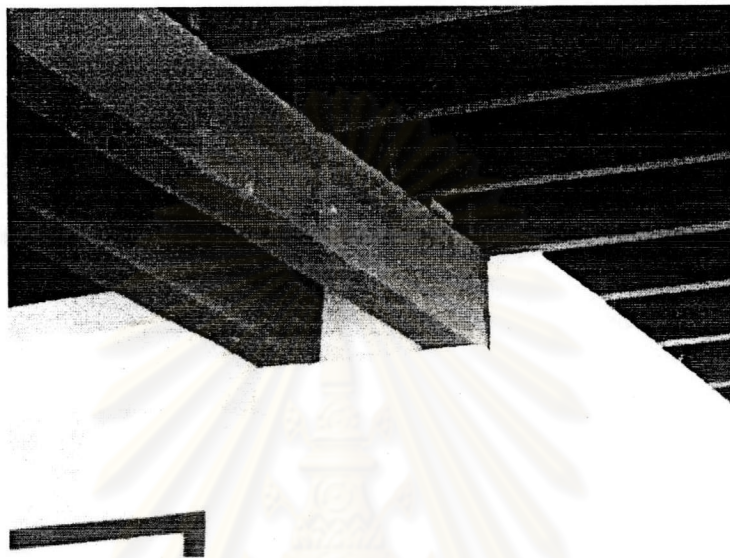
รูปที่.๓.๔.๘ ด้านข้างทางทิศตะวันตกของอาคารกงสุลอังกฤษ



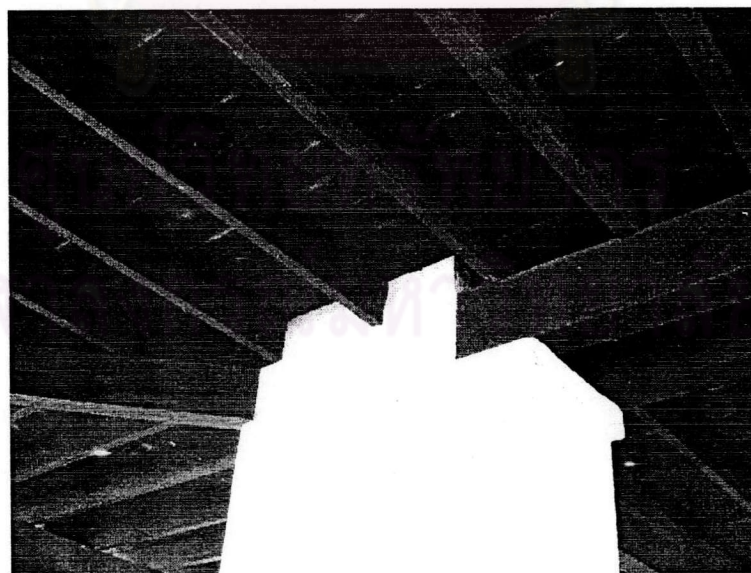
รูปที่.๓.๔.๙ โครงสร้างเสาและคานไม้รับพื้นระเบียงทางเดินชั้นสอง



รูปที่.๓.๔.๑๐ โครงสร้างไม้บริเวณหัวเสา



รูปที่.๓.๔.๑๑ การสอดประสานระหว่างโครงสร้างไม้และผนังรับน้ำหนักของอาคาร



รูปที่.๓.๔.๑๒ โครงสร้างบริเวณหัวเสา



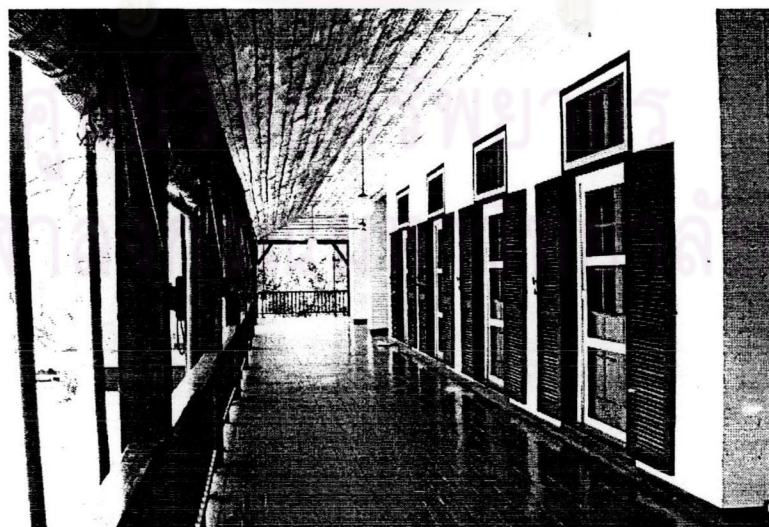
รูปที่.๓.๔.๑๓ การล๊อกันระหว่างหัวเสาปูนและหัวเสาไม้



รูปที่.๓.๔.๑๔ โครงสร้างบริเวณหัวเสา



รูปที่.๓.๔.๑๕ โครงสร้างรับน้ำหนักใต้พื้นของอาคาร



รูปที่.๓.๔.๑๖ ระเบียงทางเดินชั้นสอง



รูปที่.๓.๔.๑๗ ส่วนประดับอาคารที่เกิดจากโครงสร้างอาคาร



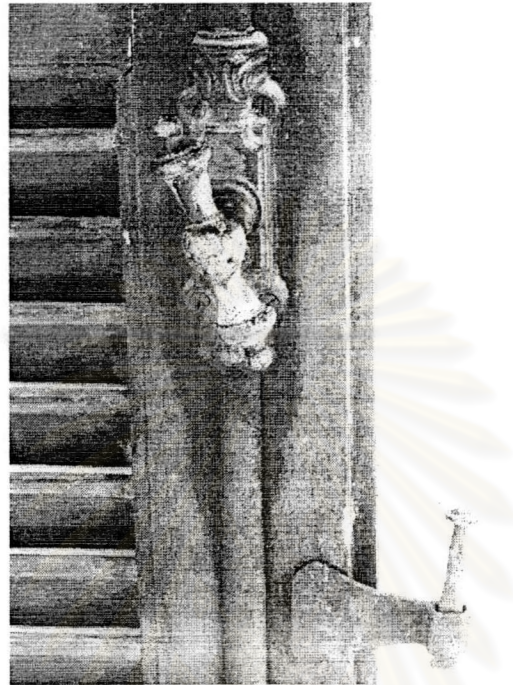
รูปที่.๓.๔.๑๘ ส่วนประดับอาคารที่เกิดจากโครงสร้างไม้



รูปที่.๓.๔.๑๙ การตกแต่งอาคารโดยการใช้เฟอร์นิเจอร์นำเข้าจากประเทศอินเดีย



รูปที่.๓.๔.๒๐ การตกแต่งอาคารโดยการใช้ช่องโค้งและบัวประดับผนัง



รูปที่.๓.๔.๒๑ มีการนำลอนและสลักเข้ามาใช้ภายในอาคาร



รูปที่.๓.๔.๒๒ ห้องนอนชั้นสอง

ลักษณะทางกายภาพของอาคารรับรองกงสุลอังกฤษ

ผังบริเวณ : อยู่ภายในบริเวณเดียวกันกับอาคารสำนักงานกงสุลอังกฤษ

ผังอาคาร : เป็นอาคารชั้นเดียวมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีแนวแกนที่ชัดเจนโดยทางเข้าหลักของอาคารอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอาคาร พื้นที่ใช้สอยภายในเป็นห้องโถงใหญ่เพื่อใช้เลี้ยงรับรองจัดงานสังสรรค์ หรือจัดประชุมเป็นต้น ภายในยังได้แบ่งออกเป็นห้องเล็กๆอีกสองห้องไว้สำหรับเก็บเก้าอี้และข้าวของเครื่องใช้ และห้องทำงาน (ปัจจุบันเป็นห้องนอนของผู้จัดการร้านอาหารสวนกงสุล) มีระเบียงทางเดินรอบด้านหน้าและด้านข้างของอาคาร



รูปที่.๓.๔.๒๓ ด้านหน้าอาคารรับรอง

โครงสร้างอาคาร

ผนัง : ใช้โครงสร้างผนังรับน้ำหนัก (Wall Bearing) เสาภายในอาคารเป็นเสาก่ออิฐถือปูน โครงสร้างคล้ายคลึงกับอาคารสำนักงานกงสุลใช้วัสดุก่อสร้างชนิดเดียวกัน

พื้น : พื้นอาคารก่ออิฐปิดทุกด้านยกพื้นใต้ถุนสูงประมาณ ๑.๐๐ เมตร เว้นช่องระบายอากาศใต้ถุนเป็นระยะๆ พื้นระเบียงทางเดินและพื้นภายในอาคารเป็นพื้นปูนขัดมันตีเส้น มีเพียงอีกสองห้องด้านหลังอาคารที่เป็นพื้นไม้สักแบบตีเข้าลิ้น พื้นห้องน้ำเป็นพื้นปูนปูกระเบื้อง

ประตู หน้าต่าง : ใช้บานประตูเหมือนอาคารกงสุลอังกฤษที่ใช้บานเปิดคู่ประตูสองชั้นโดยชั้นนอกเป็นแบบบานเกล็ดและบานที่สองเป็นบานไม้มีกระจกภายใน หน้าต่างเป็นบานไม้สักมีกระจกภายในเป็นช่องเล็กๆ

ฝ้าเพดาน : เป็นฝ้าเพดานเรียบๆไม่มีการตกแต่งประดับประดาใช้กระดานไม้สักตีชิดทาสีขาว

หลังคา : โครงสร้างหลังเป็นโครงไม้สักยังคงสภาพเดิมไม่มีการซ่อมแซมบูรณะ วัสดุมุงเป็นกระเบื้องดินเผา

รูปแบบอาคาร

รูปแบบของอาคารมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style)



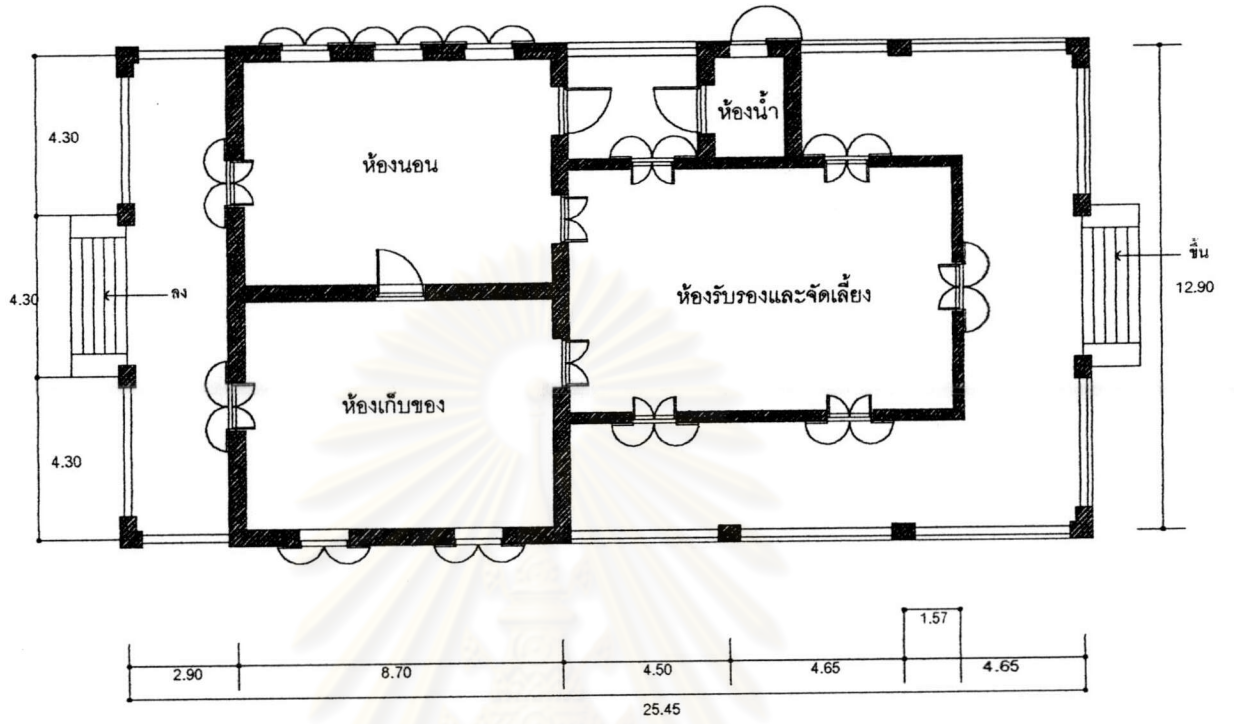
รูปที่.๓.๔.๒๔ ด้านหลังอาคารรับรอง



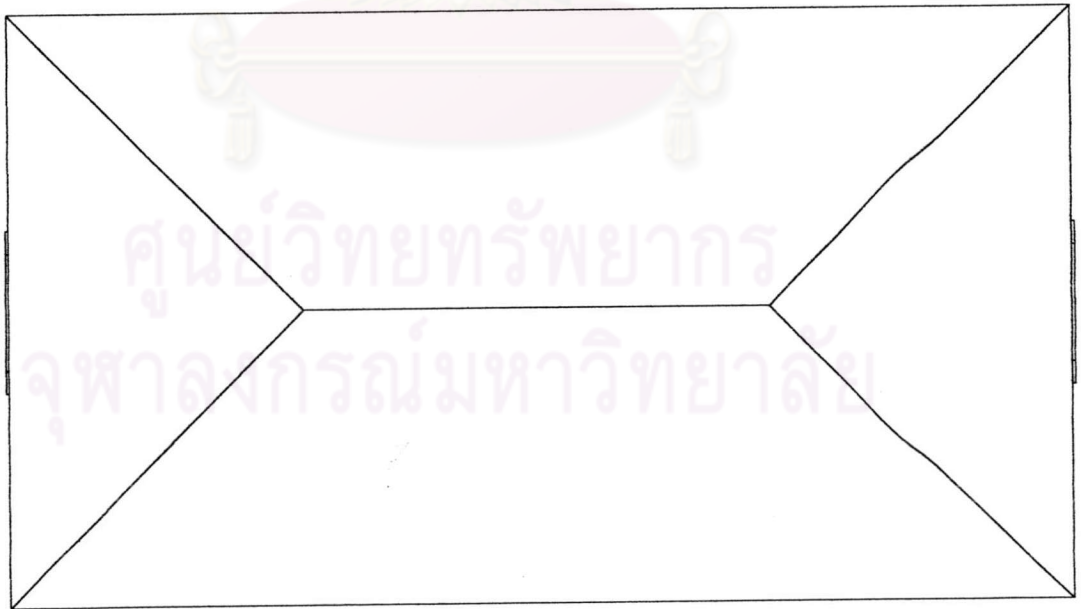
รูปที่.๓.๔.๒๕ ด้านข้างอาคารรับรอง



รูปที่.๓.๔.๒๖ ช่องระบายอากาศ

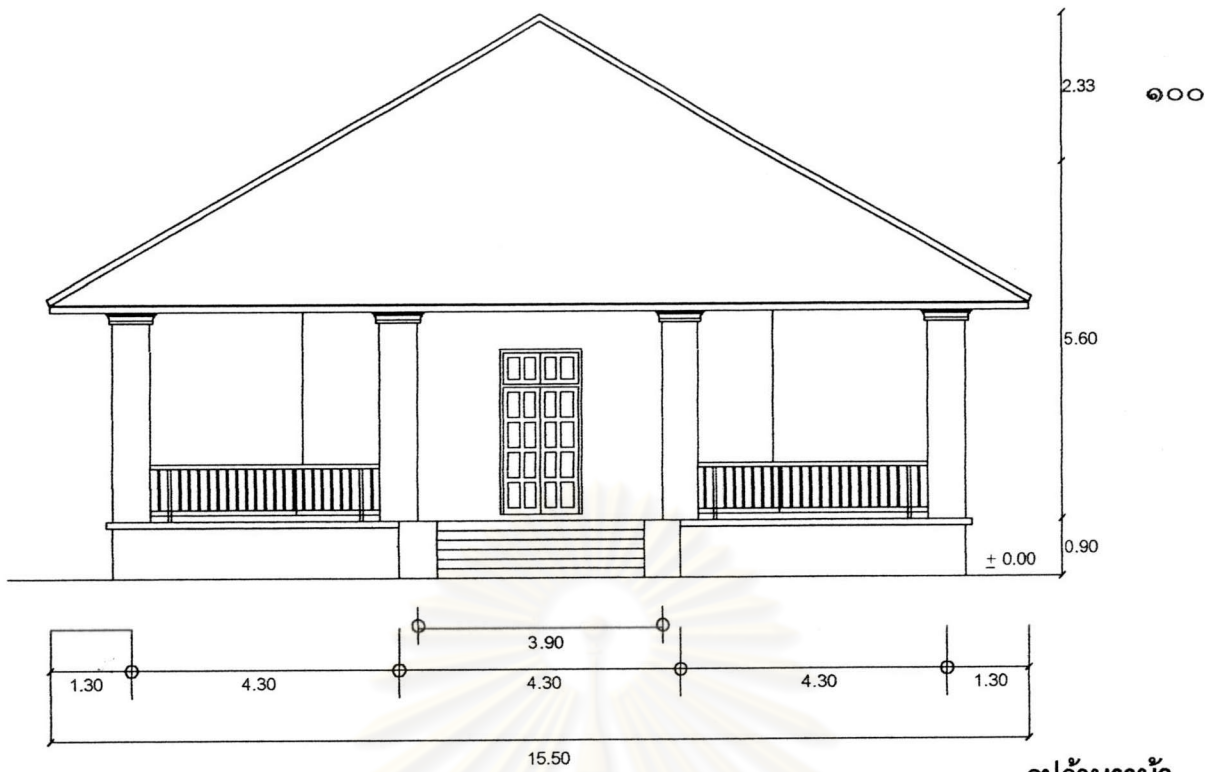


ผังพื้นที่อาคารรับรองกงสุลอังกฤษ
 มาตรฐาน ๑ : ๒๐๐



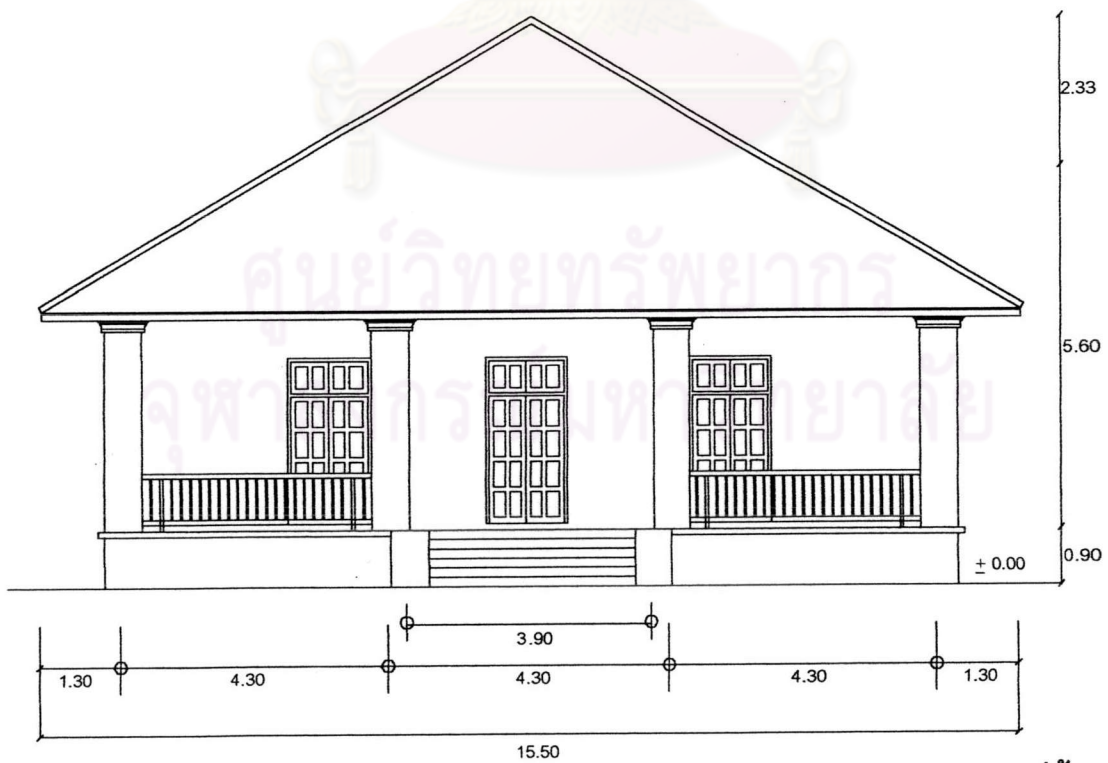
ด้านหลัง ด้านซ้าย ด้านขวา ด้านหน้า
 ทิศเหนือ 

แปลนหลังคาอาคารรับรองกงสุลอังกฤษ
 มาตรฐาน ๑ : ๒๐๐



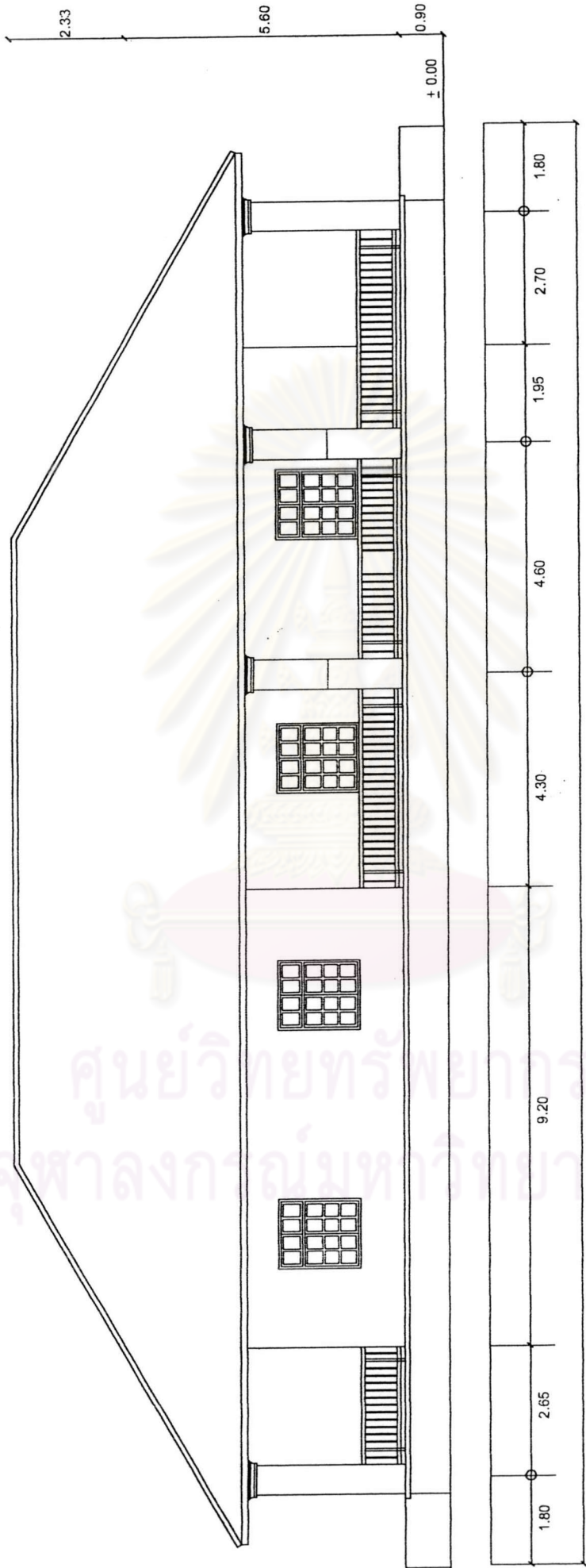
รูปด้านหน้า

มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐



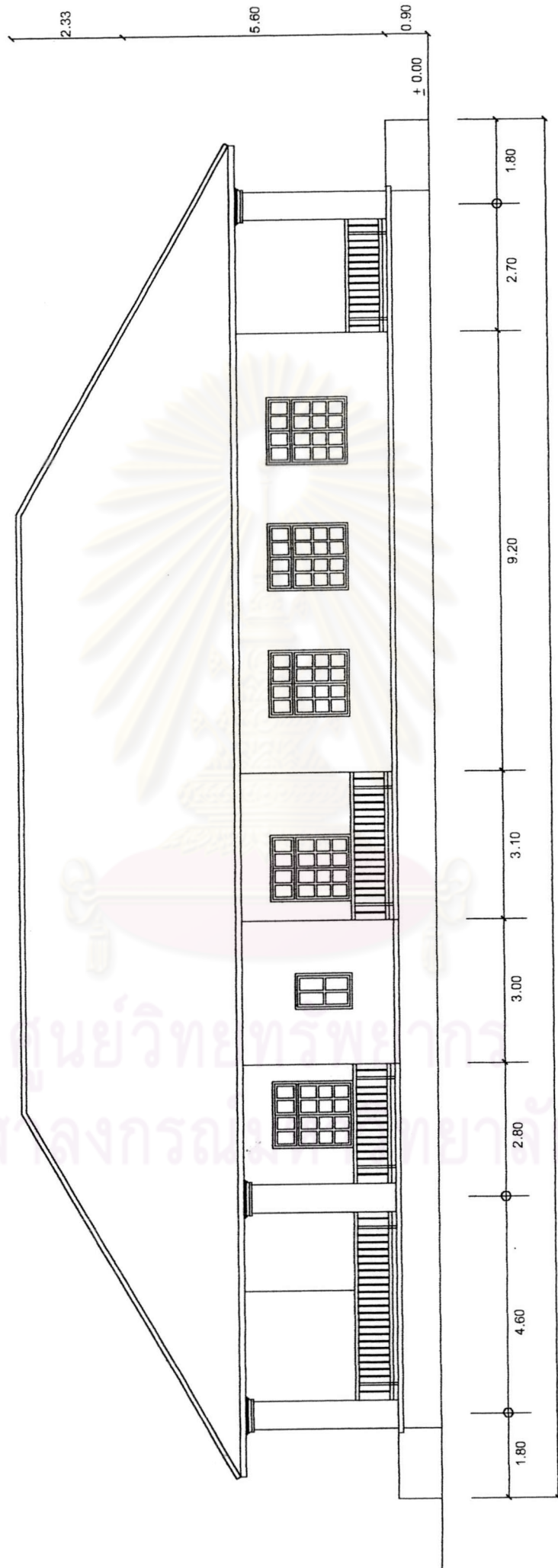
รูปด้านหลัง

มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐



รูปด้านขวา

มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐



รูปด้านซ้าย
 มาตรฐาน ๑ : ๑๒๐
 ๑
 ๐
 ๒

๓.๕ บ้านพักผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา



รูปที่ ๓.๕.๑ แสดงที่ตั้งบ้านพักผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

ประวัติบ้านพักผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

บ้านพักของผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มาชื่อ นายอาเธอร์ โลโอเนล คิวริเปล (Arther Lionel Queripel's House) บ้านหลังนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Q - house ที่ตั้งปัจจุบัน ถนนนิมมานเหมินท์ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ สร้างเสร็จเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๕ บริษัทบอมเบย์เบอร์มาเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าไม้ของบริษัทหนึ่งที่ค่อนข้างมีอิทธิพลสูงในพม่า แต่การเข้ามาทำป่าไม้ในเชียงใหม่ของบริษัทบอมเบย์เบอร์มาเข้ามาทำที่หลังจากบริษัทบริติชบอร์เนียว ในเบื้องต้นเป็นที่น่าสังเกตถึงตำแหน่งที่ตั้งของบ้านหลังนี้ตำแหน่งที่ตั้งของบ้านหลังนี้แตกต่างไปจากบ้านพักของชาวอังกฤษที่เข้ามาในเชียงใหม่อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากห่างไกลจากแม่น้ำปิงและค่อนข้างยากลำบากในการเดินทาง การขนส่ง สาเหตุที่น่าจะมาจากบริเวณที่ตั้งบ้านหลังนี้เป็นบริเวณป่าไม้ที่บริษัทบอมเบย์เบอร์มาได้ซื้อมาจากข้าหลวงสยามซึ่งได้รับสัมปทานมาจากพวก เจ้า ท้องถิ่น แต่ปรากฏว่าแหล่งไม้เหล่านี้อยู่ห่างไกลจากแม่น้ำปิง และข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเจ้าเมืองเชียงใหม่ไม่ค่อยยอมต้อนรับและยอมรับบริษัทนี้เท่าใดนัก เพราะหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ซึ่งขณะนั้นทำงานให้กับบริษัทบริติชบอร์เนียวได้หยิบยกกรณีที่ราชบัลลังก์ของกษัตริย์ธิบอแห่งพม่าต้องล่มสลายไปด้วยอิทธิพลของบริษัทบอมเบย์เบอร์มา ซึ่งปัจจัยหลังนี้ค่อนข้างเป็นเรื่องที่ร้ายแรงนอกจากเจ้าเมืองเชียงใหม่จะเกิดความ

ระวางแล้วแม้แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าก็ยังมีวันพระทัย เกรงจะเกิดเหตุการณ์เช่นเดียวกันกับพระเจ้าริบของพม่า ดังที่สมเด็จพระยามหาราชราชานุภาพทรงเปิดเผยกับผู้แทนบริษัทบอมเบย์เบอร์มาในภายหลังว่า “เมื่อบริษัทนี้เข้ามามีผลประโยชน์ในดินแดนสยามพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสยามทรงเคียดจนไม่เป็นอันบรรทมตลอดสัปดาห์”^{๔๖} เรื่องที่เกิดขึ้นที่พม่าไม่ใช่เหตุการณ์ที่เล็กน้อยทางประวัติศาสตร์ดังจะขอหยิบยกมากล่าวถึง พระเจ้าริบ ทรงเกิดข้อขัดแย้งกับกงสุลอังกฤษประจำพม่าตอนบนจนฝ่ายอังกฤษต้องถอนตัวออกไปและทิ้งให้บริษัทบอมเบย์เบอร์มาที่ผูกขาดการค้าสัมปทานป่าไม้อยู่ดำเนินกิจการบริเวณนั้นต่อไปโดยไม่มี การคุ้มครองทางการทูต และถูกพระเจ้าริบบังคับขอเงินกู้จำนวนมากแต่ทางบริษัทก็ได้ปฏิเสธเพราะค่อนข้างแน่ใจว่าจะไม่มีทางได้เงินเหล่านั้นคืนมา ซึ่งพระเจ้าริบทรงกริ้วถึงกับขู่ว่าจะเพิกถอนสัมปทานทั้งหมด ในเวลานั้นฝรั่งเศสก็ได้เข้ามาติดต่อเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าริบ ทำให้รัฐบาลอังกฤษคิดหาทางป้องกันเพราะพม่าตอนบนอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ แถมยังเป็นเส้นทางผ่านจากอาณานิคมอินเดียและพม่าตอนล่างเข้าสู่ดินแดนจีนซึ่งเป็นตลาดที่ทั่วโลกสนใจอาจตกเป็นของฝรั่งเศสได้ นายอองเดรโนผู้บริหารของบริษัทบอมเบย์เบอร์มาจึงเกิดความคิดที่จะผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง จึงได้ไปทำการจารกรรมจดหมายรายงานของกงสุลฝรั่งเศสต่อรัฐบาล ปารีสมาเปิดเผยต่อโลก ในจดหมายนั้นระบุชัดเจนว่าพระเจ้าริบทรงยินยอมให้ฝรั่งเศสเข้ามาสร้างทางรถไฟ คำอาวู และปล่อยเงินกู้แก่รัฐบาลพม่า โดยฝรั่งเศสจะได้รับประโยชน์จากการเช่าสัมปทานเหมืองทับทิม กับป่าไม้เดิมที่บริษัทบอมเบย์เบอร์มาเช่าสัมปทานทั้งหมด ชาวนี้ทำให้รัฐบาลอังกฤษต้องออกมาไกลเกลี้ยและบังคับให้พม่าเลิกเอาเรื่องกับบริษัทบอมเบย์เบอร์มา แต่เมื่อไม่ได้ผลกองทัพอังกฤษจากอินเดียจึงเคลื่อนทัพเข้ายึดมณฑลเจ็บบัพระเจ้าริบและพระบรมวงศานุวงศ์ส่งไปกักกันในอินเดียและผนวกพม่าตอนบนเข้าเป็น อาณานิคมของอังกฤษ เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าบริษัทบอมเบย์เบอร์มาเป็นบริษัทที่มีอิทธิพลทางการเมืองสูงมากทำให้ทุกฝ่ายเกรงว่าการเข้ามาสัมปทานป่าไม้ในเมืองเชียงใหม่และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นชนวนที่ทำให้อังกฤษเข้ายึดครองเชียงใหม่ดังที่ทำกับพม่า

แม้พื้นที่ที่บริษัทบอมเบย์เบอร์มาได้ทำธุรกิจจะห่างไกลจากแม่น้ำปิง การขนส่งยากลำบาก แต่บริษัทบอมเบย์เบอร์มาก็ยังคงปักหลักทำธุรกิจป่าไม้ในที่เดิมไม่ย้ายไปที่ไหนเนื่องจากมั่นใจในเทคนิค กำลังทุน และระบบการทำงานที่ตนเองคิดว่าเหนือกว่าบริษัทอื่นๆ ซึ่งหากทำสำเร็จก็หมายถึงการยึดครองธุรกิจป่าไม้ทั้งหมดในเชียงใหม่ไว้เพียงผู้เดียว จากสาเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดจึงทำให้สถานที่ตั้งบ้านพักของผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มาแตกต่างจากที่ตั้งของชาวอังกฤษคนอื่นๆโดยสิ้นเชิง ปัจจุบันได้กลายเป็นสถาบันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

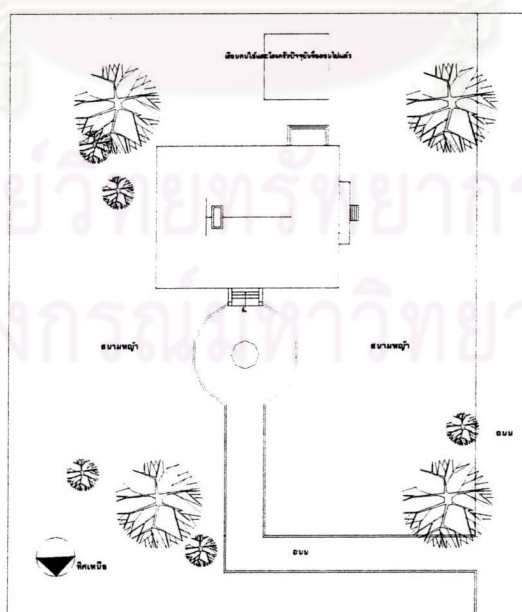
^{๔๖} จิระนันท์ พิตรปรีชา, ลูกผู้ชายชื่อนายหลุยส์, เล่มเดิม หน้า ๑๒๕



รูปที่ ๓.๕.๒ ด้านหน้าบ้านพักผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

ลักษณะทางกายภาพของบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

ผังบริเวณ : ทำเลที่ตั้งของอาคารหลังนี้แตกต่างจากที่ตั้งของอาคารอื่นๆที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำปิง ผังบริเวณเป็นลักษณะการวางผังแบบตะวันตกโดยการเว้นที่ว่างด้านหน้าอาคารเป็นพื้นที่ว่างมีถนนตัดตรงเข้ามาสู่ด้านหน้าอาคารมีลักษณะเป็นวงกลม ด้านหลังของอาคารเป็นโรงครัวและเรือนนอนของบ่าวไพร่เหมือนการจัดผังของอาคารอื่นๆที่ผ่านมาซึ่งมีลักษณะการวางผังบริเวณที่คล้ายคลึงกัน



รูปที่ ๓.๕.๓ ผังบริเวณบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

ผังอาคาร : ผังอาคารมีลักษณะแตกต่างจากอาคารของชาวอังกฤษที่ผ่านมามากเป็นเพราะช่วงเวลาที่ยกก่อสร้างอาคารอยู่ในช่วงที่เทคนิคและวิธีการก่อสร้างใหม่ๆกำลังเข้ามา ผังอาคารมีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทางเข้าหลักอยู่หน้าทางด้านหน้าของบ้าน ส่วนประกอบทั้งสองข้างของบ้านมีลักษณะที่เหมือนกันเป็นลักษณะสมมาตร ผังพื้นของอาคารตรงกันทั้งชั้นล่างและชั้นบนมีผนังล้อมรอบ ผังพื้นชั้นล่างและชั้นบนมีระเบียงทางเดินอยู่ทางด้านหน้าเหมือนกัน พื้นชั้นล่างยกพื้นสูงประมาณ ๑.๐๐ เมตร ก่ออิฐปิดทับโดยรอบเว้นช่องระบายอากาศเป็นระยะ ภายในอาคารใช้โถงกลางทำหน้าที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนอื่นๆของอาคาร เช่น ห้องทำงาน ห้องรับแขก ห้องรับประทานอาหาร นอกจากนี้ส่วนเรือนคนใช้และโรงครัวจะแยกออกจากตัวบ้านอยู่บริเวณด้านหลังของบ้าน (ปัจจุบันรื้อถอนไปแล้วสร้างห้องเก็บของขึ้นมาใหม่) ลักษณะของอาคารเป็นตึกใหญ่สองชั้นก่อกอิฐถือปูน เนื้อที่ภายในตัวอาคารแบ่งออกเป็นหลายห้องโดยแยกแต่ละส่วนออกจากกัน บริเวณโถงกลางมีเตาผิงเป็นส่วนประกอบและยังมีชั้นเก็บหนังสือเก็บของแบบ Built - In ชั้นสองก็จะมีโถงทางเดินบริเวณบันไดเชื่อมต่อกับห้องอื่นๆบนชั้นสองอีกเช่นกัน

โครงสร้างของอาคาร

ผนัง : โครงสร้างผนังภายนอกและภายในของอาคารเป็นผนังก่อกอิฐฉาบปูนเรียบ ทาสีขาว ใช้ระบบโครงสร้างผนังรับน้ำหนัก (Wall - Bearing) ผนังก่อกอิฐฉาบปูนการตกแต่งผนังเป็นการตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก คือมีการใช้คิ้วไม้ตกแต่งประดับภายในอาคาร ตามแนวผนังและแนวคาน และยังมีการใช้ท้าวแขนปูนเข้ามาประดับภายในอาคารอีกด้วย

ประตู หน้าต่าง : ประตูของอาคารเป็นประตูไม้สักมีสองแบบด้วยกันคือแบบบานเปิดคู่เป็นกระจกรอบไม้สูงเกิน ๒ เมตร และบานเปิดเดี่ยวเป็นบานลูกฟักไม้กระดานดุนสองหน้าบริเวณเหนือบานประตูชั้นสองจะมีช่องแสงเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า หน้าต่างเป็นบานไม้สักเช่นเดียวกับประตู รูปแบบคล้ายกับประตูแต่มีเฉพาะบานเปิดคู่เปิดออกภายนอก เป็นบานกระจกรอบไม้

บันได : บันไดชั้นสองภายในอาคารอยู่บริเวณโถงกลางของอาคาร เป็นบันไดไม้ทึบมีไม้บังระหว่างชั้นบันได ลูกกรงบันไดเป็นลูกกรงไม้กลึง มีชานพัก ๑ ตอนบริเวณชานพักมีช่องหน้าต่างขนาดใหญ่ ส่วนบันไดภายนอกอาคารเป็นบันไดก่อกอิฐฉาบปูนทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ฝ้าเพดาน : ฝ้าเพดานชั้นล่างและชั้นบนใช้ไม้สักแผ่นตีแบบฝ้าผนังตีขีด ทาน้ำมันรักษาเนื้อไม้สีดำ นอกจากนี้ยังประดับภายในโดยการใช้ท้าวแขนบริเวณฝ้าเพดานและฝ้าผนังอีกด้วย

หลังคา : ของอาคารโครงหลังคาเครื่องบนเป็นไม้จริง แล้วมุงด้วยกระเบื้องเงี้ยวหรือกระเบื้องซีเมนต์ ปัจจุบันมุงด้วยกระเบื้อง C-PAC มีห้องเก็บของใต้หลังคา หลังคาเป็นทรงปั้นหยาผสมจั่ว

ส่วนประดับและตกแต่งอาคาร

รูปทรงของอาคารเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม รูปทรงภายนอกเรียบง่ายไม่มีการประดับหรือตกแต่งนอกจากการใช้โคมไฟฟ้า การประดับฝ้าเพดานบริเวณระเบียงทางเดินด้านหน้าของอาคาร การทำลวดลายปูนปั้นเหนือช่องแสงบริเวณชานพักบันได อาจกล่าวได้ว่ารูปทรงภายนอกมีความ

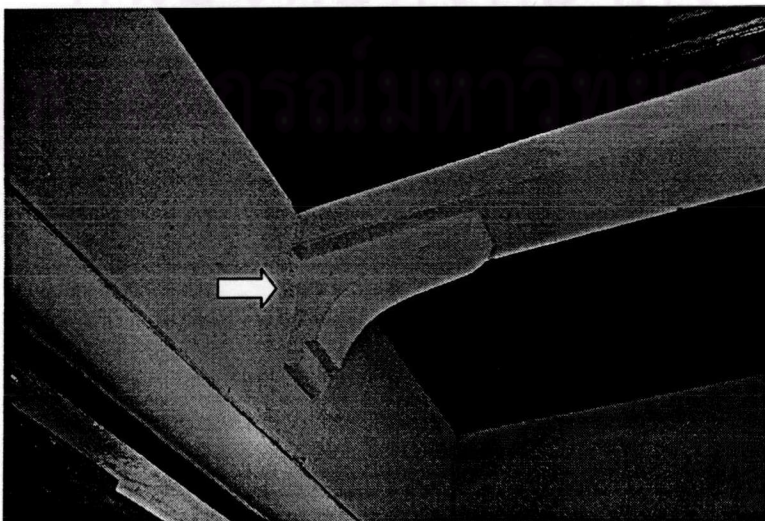
แตกต่างจากอาคารที่สร้างขึ้นโดยชาวอังกฤษในหลังอื่นดังที่ได้ทำการสำรวจมา เพราะมีการลดทอนรายละเอียดในการประดับภายนอกอาคาร ทั้งนี้เนื่องจากเทคนิคการก่อสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นโครงสร้างผนังรับน้ำหนักหรือโครงสร้างปูนทั้งหลัง แต่กลับประดับภายในอาคารด้วยโครงสร้างไม้แทนเช่นการทำเฟอร์นิเจอร์แบบ Built - In การประดับฝ้าเพดานด้วยการใช้ไม้สักแผ่นตีแบบเข้าลิ้น การใช้ท้าวแขนปูนหรือท้าวแขนไม้ ในการประดับอาคาร

รูปแบบอาคาร

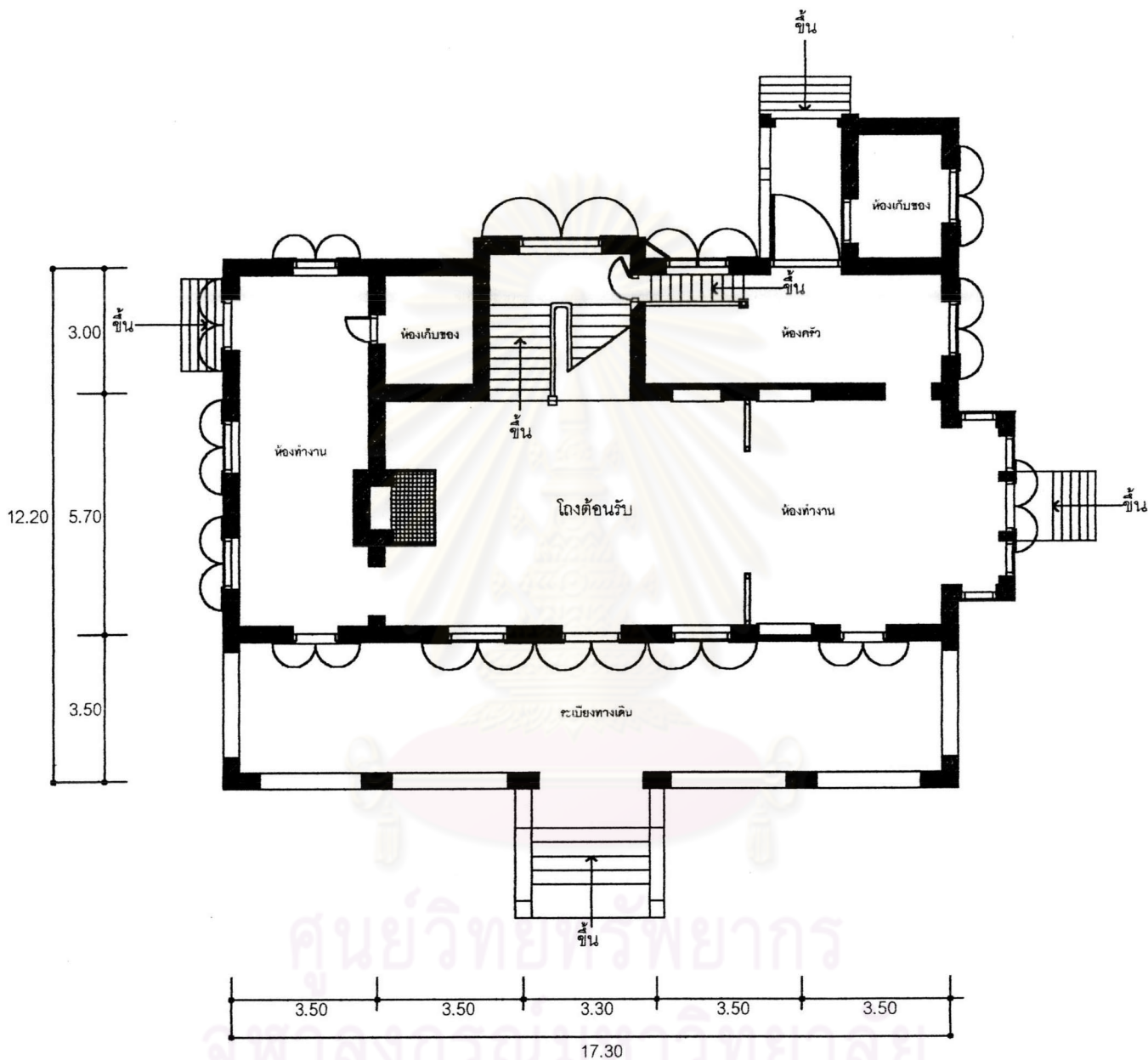
รูปแบบของอาคารมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Style)



รูปที่.๓.๕.๔ การตกแต่งเพดานภายในชั้นล่างของอาคาร



รูปที่.๓.๕.๕ ท้าวแขนปูนประดับภายในอาคาร



ด้านหลัง

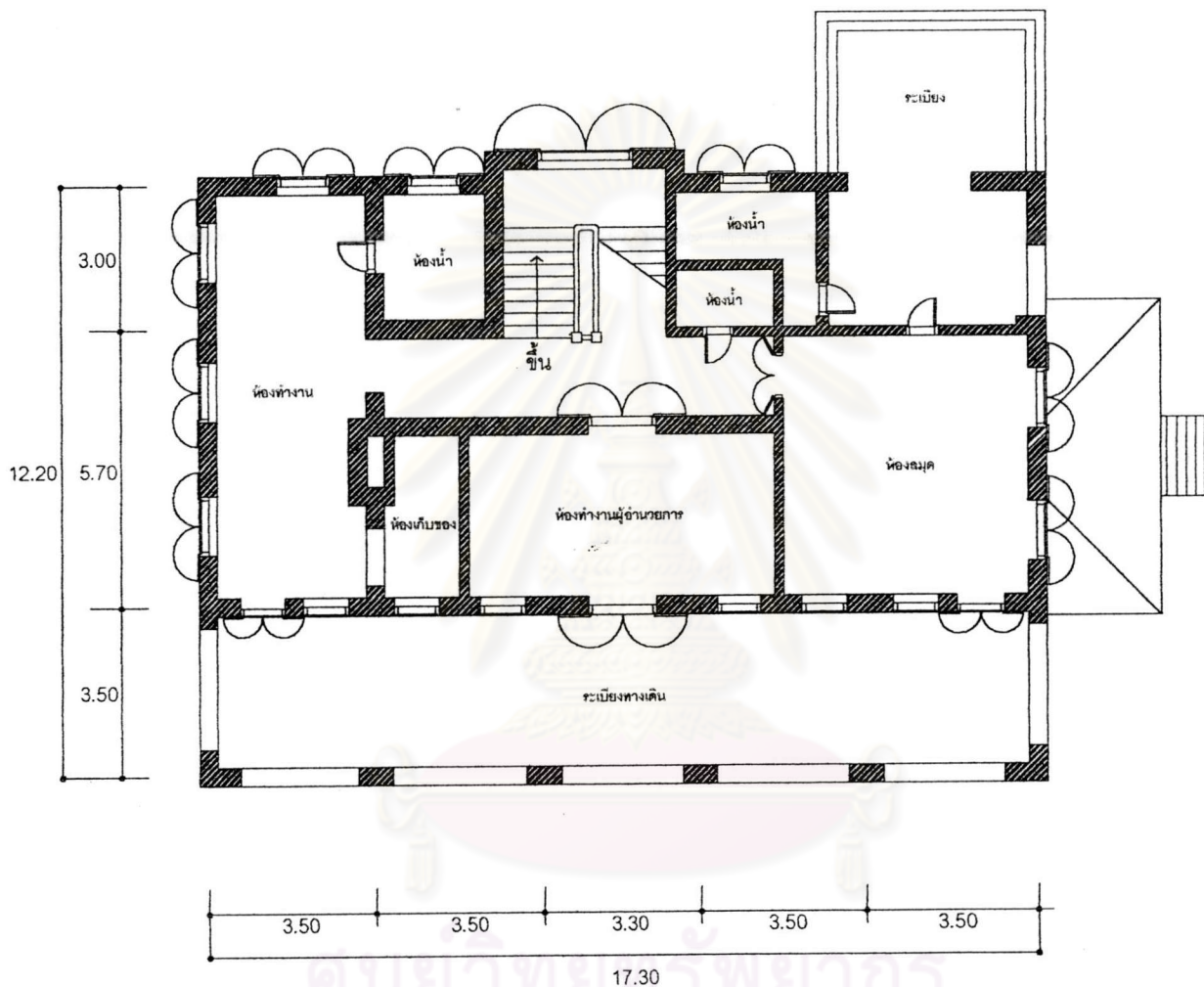
ด้านซ้าย

ด้านขวา

ด้านหน้า

ผังพื้นที่ชั้นล่างบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐



ทิศเหนือ

ด้านหลัง

ด้านซ้าย

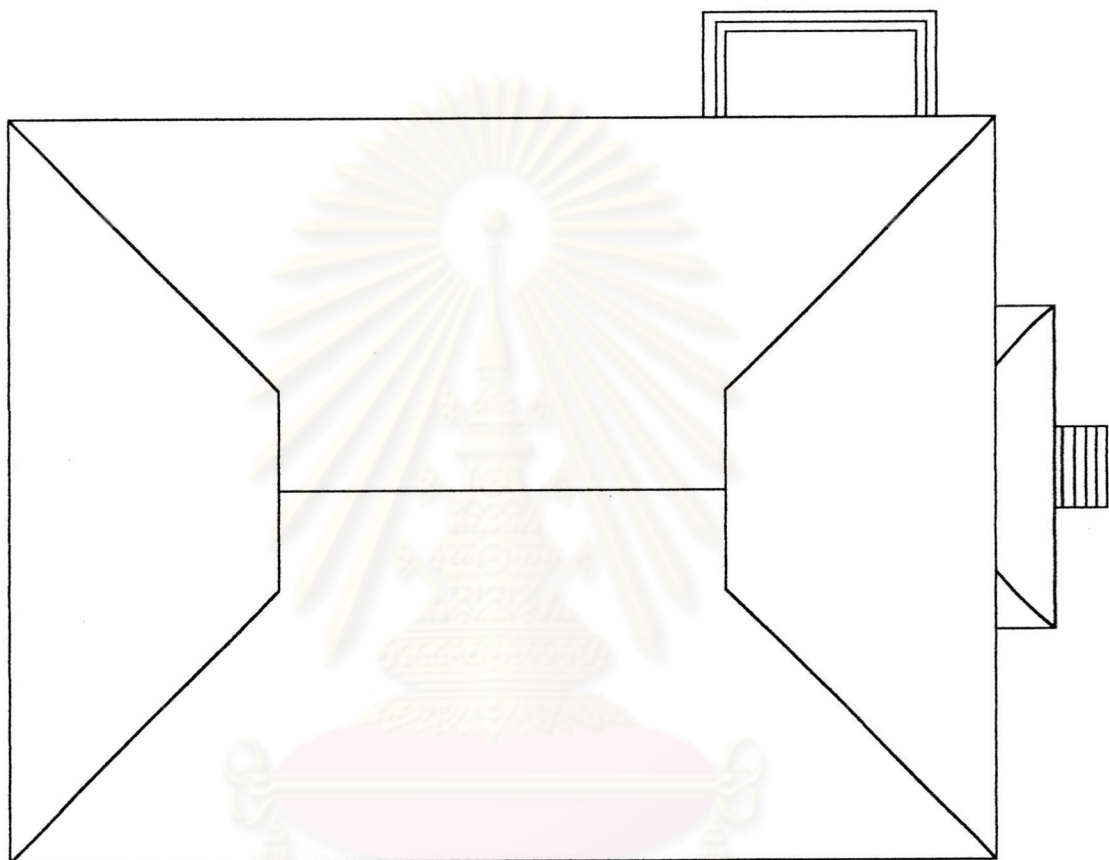


ด้านขวา

ด้านหน้า

ผังพื้นที่บนบ้านพักบริษัทอมเบย์เบอร์มา

มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ทิศเหนือ

ด้านหลัง

ด้านซ้าย

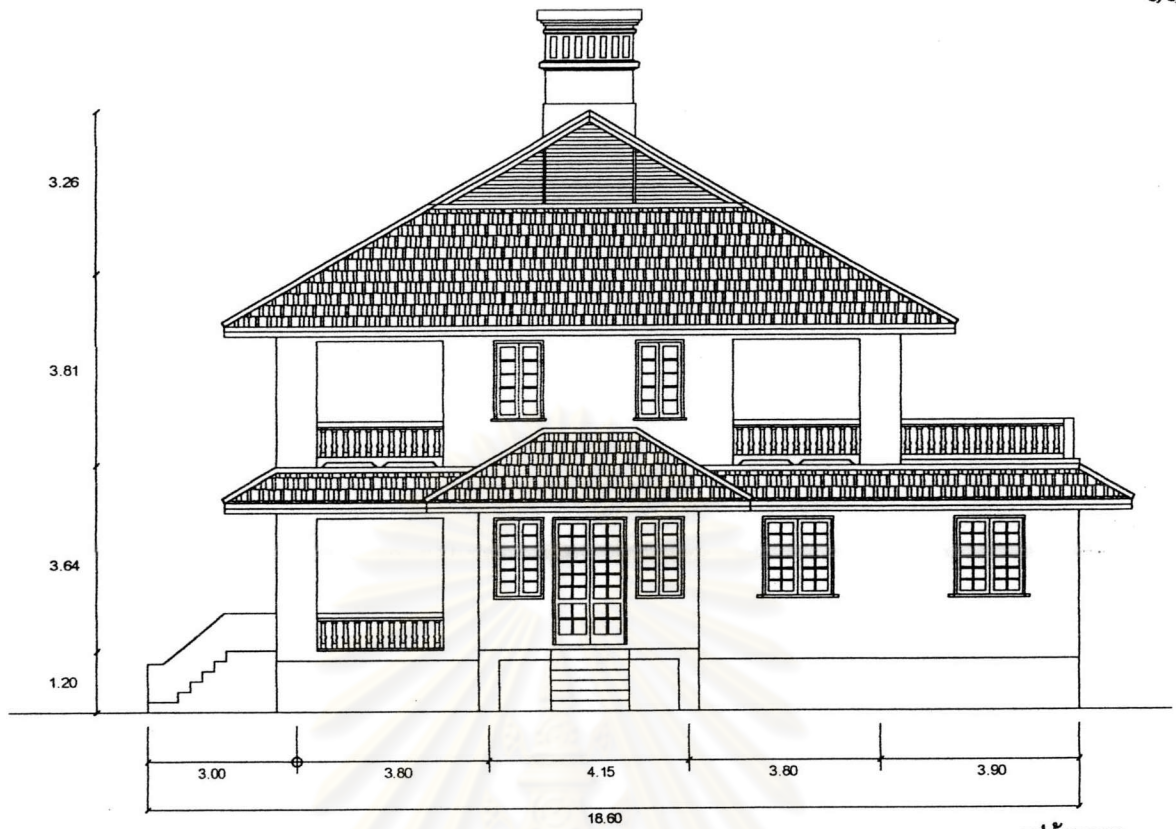


ด้านขวา

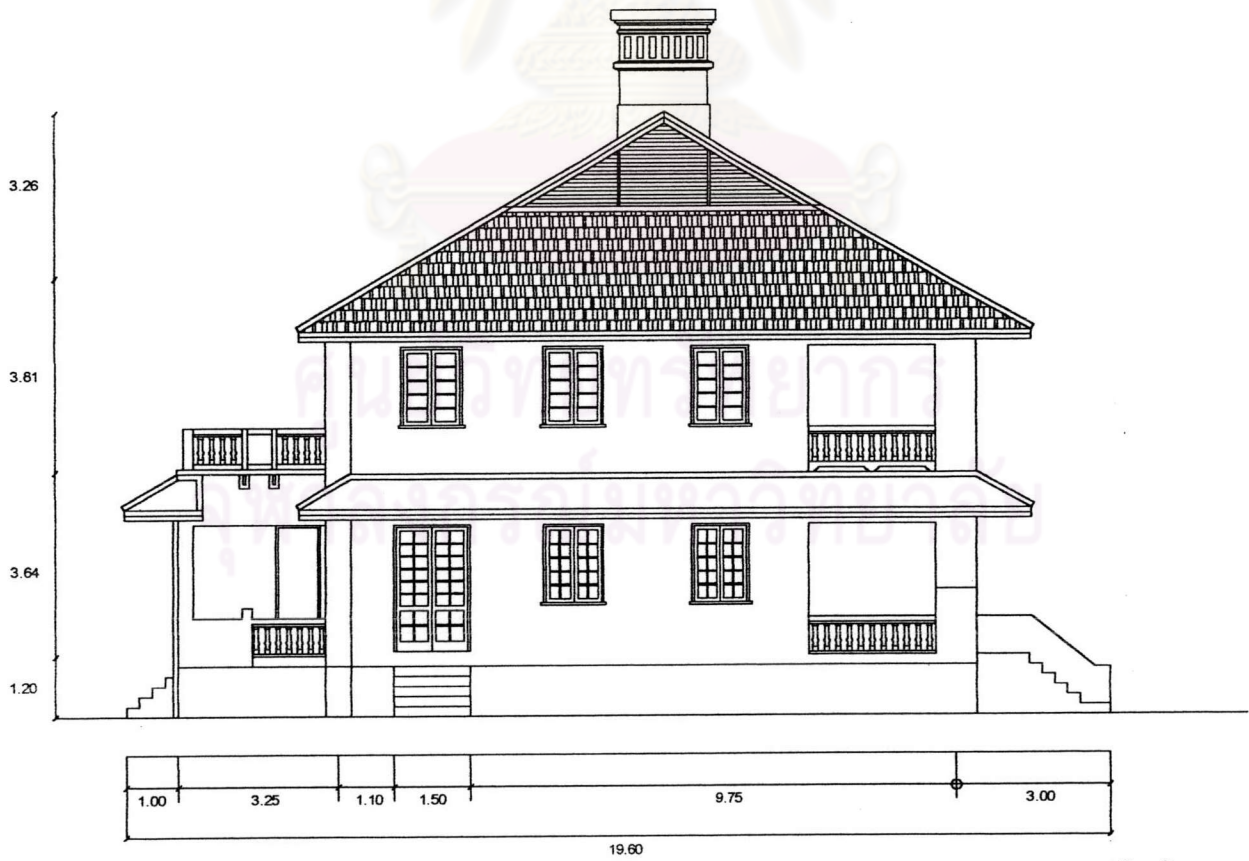
ด้านหน้า

แปลนหลังคาบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

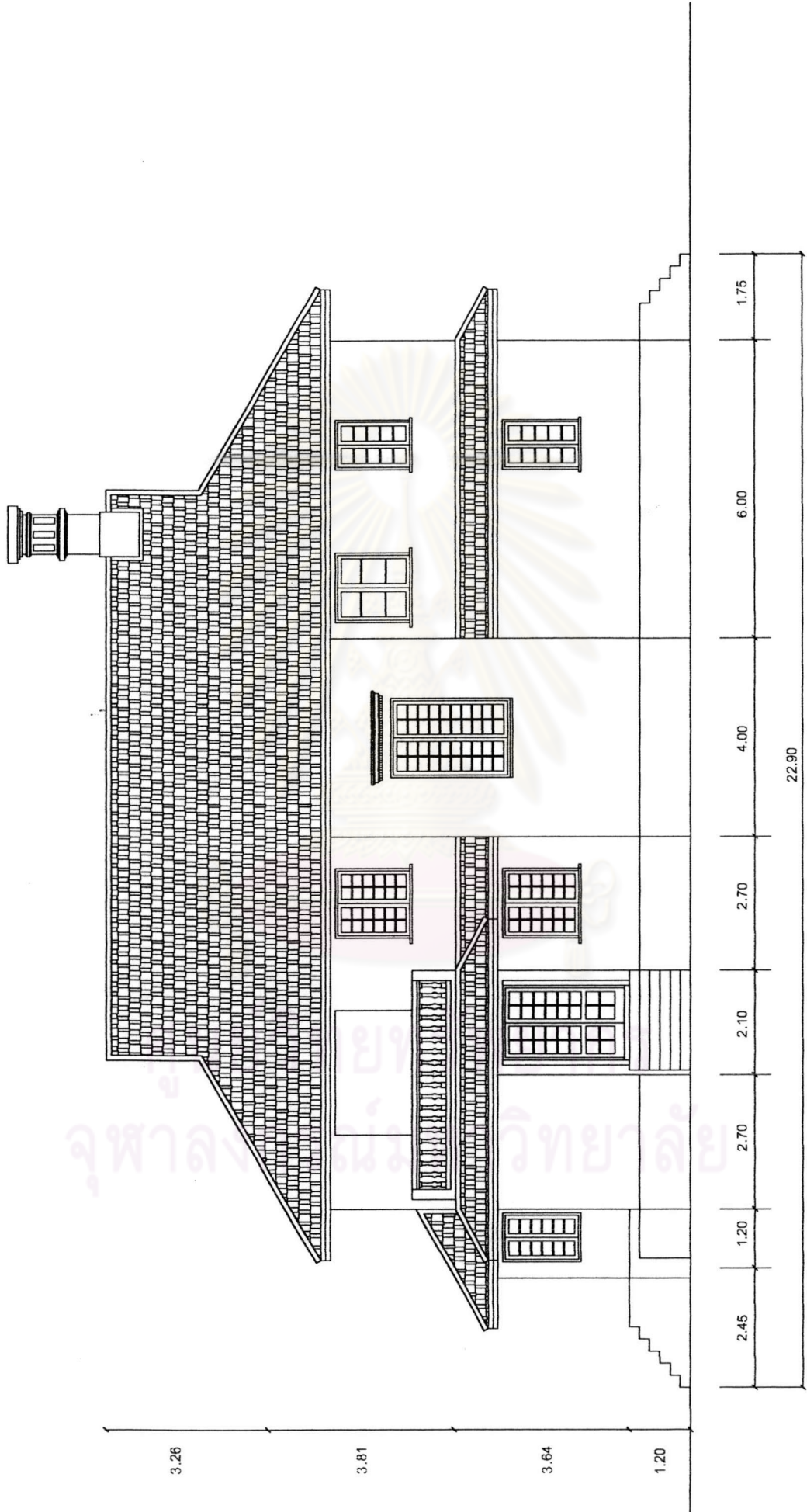
มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐



รูปด้านขวา
มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐



รูปด้านซ้าย
มาตราส่วน ๑ : ๑๕๐

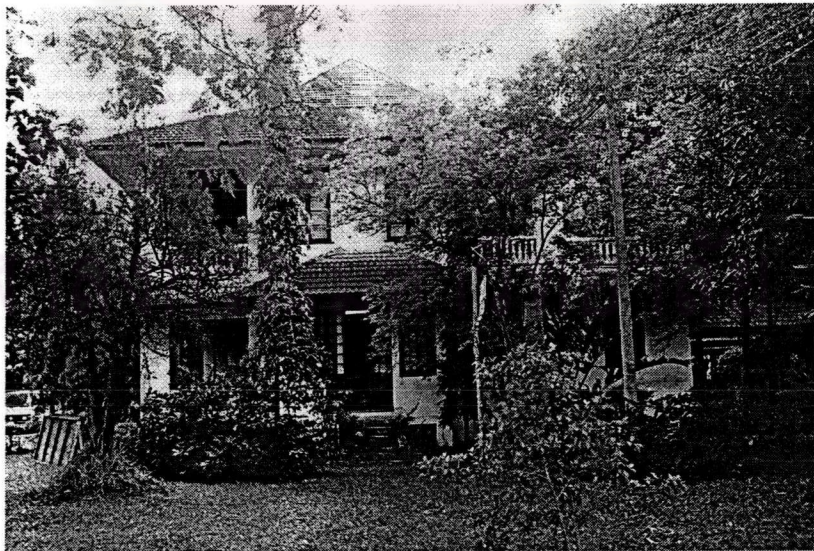


รูปด้านหลัง

มาตราส่วน ๑ : ๑๒๐



รูปที่.๓.๕.๖ ด้านหลังบ้านพักผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา



รูปที่.๓.๕.๗ ด้านข้างทางทิศตะวันตกบ้านพักผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา



รูปที่.๓.๕.๘ ระเบียงทางเดินไม้ชั้นสอง



รูปที่.๓.๕.๙ ภายในอาคารปัจจุบันกลายเป็นสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมล้านนา



รูปที่.๓.๕.๑๐ แสดงการตกแต่งภายนอกอาคารโดยการใช้ปูนประดับเหนือช่องหน้าต่างบันได



รูปที่.๓.๕.๑๑ ลักษณะการตกแต่งเพดานชั้นสอง



รูปที่.๓.๕.๑๒ แสดงช่องแสงบริเวณชานพักบันได



รูปที่.๓.๕.๑๓ ระเบียงชั้นสองของอาคาร

สรุปรูปแบบสถาปัตยกรรมอังกฤษในเมืองเชียงใหม่

จากการศึกษางานสถาปัตยกรรมแบบอังกฤษในเมืองเชียงใหม่สามารถสรุปถึงรูปแบบของอาคารได้ ดังนี้

๑. ตำแหน่งที่ตั้งอาคาร

ที่ตั้งของงานสถาปัตยกรรมอังกฤษในเมืองเชียงใหม่จากการสำรวจพบว่าตั้งอยู่นอกเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ทางทิศตะวันออก บริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงทั้งสองฟาก ยกเว้นบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มาที่ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันตก

๒. ผังบริเวณ

การศึกษาผังบริเวณไม่สามารถศึกษาถึงลักษณะของผังอาคารเดิมได้ทั้งหมด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ผ่านการปรับเปลี่ยนพื้นที่โดยรอบของอาคารที่ทำการศึกษามีเพียงบางอาคารเท่านั้นที่ยังมีร่องรอยเดิมให้ทำการสำรวจ และสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการจัดผังบริเวณเป็นการจัดผังตามแบบตะวันตก ส่วนมากจะวางอาคารโดยคำนึงถึงถนนทางเข้าด้านหน้าอาคารเป็นสำคัญที่สุด ดังนั้นจึงปรากฏว่าด้านหน้าของตัวอาคารจะหันไปทางทิศต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งของการรับลมและแสงแดด บริเวณรอบๆ อาคารเป็นพื้นที่ว่างโดยด้านหน้าอาคารเป็นสนามหญ้า ถนนโค้ง หรือตรงมายังด้านหน้าของอาคาร อาคารจะมีมุขด้านหน้าเช่นที่กงสุลอังกฤษหรือบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มาและส่วนใหญ่จะหันด้านหน้าของตัวออกสู่ถนนด้านหน้าอาคารเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นไปตามแบบแผนการวางผังอาคารของชาวตะวันตก การมีมุขด้านหน้าอาคารในสมัยนั้นเพื่อสำหรับขึ้นลงรถม้าหรือรถยนต์ตรงบันไดด้านหน้าอาคาร

๓. ผังอาคาร

ผังอาคารโดยส่วนใหญ่ผ่านการต่อเติมและซ่อมแซมมาแล้วหลายครั้งแต่ยังคงสภาพเดิมให้ทำการสำรวจได้เป็นอย่างดี ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กันกับชีวิตความเป็นอยู่แบบตะวันตก รูปร่างของผังอาคารค่อนข้างเป็นสิ่งเหลี่ยมที่มีด้านกว้างและด้านยาวไม่แตกต่างกัน ตัวอาคารวางค่อนไปทางด้านหลังของที่ดิน ส่วนเรือนบัวโพรและเรือนครัวจะปลูกแยกห่างจากตัวบ้านและจะอยู่ทางด้านหลังของอาคาร ภายในอาคารมีการแบ่งแยกพื้นที่ใช้สอยอย่างชัดเจน เนื้อที่ใช้สอยภายในแบ่งเป็นหลายห้องกันแยกเป็นแต่ละส่วน จากการสำรวจพบว่าในทุกอาคารจะมีโถงกลางของอาคารเพื่อทำหน้าที่เชื่อมต่อกับเนื้อที่ส่วนอื่นๆภายในอาคาร เช่นโถงบันได ห้องรับแขก ห้องทำงาน ห้องรับประทานอาหาร ในอาคาร๒ชั้น พบว่าชั้นบนของบ้านจะมีโถงโถงใกล้กับโถงบันไดเพื่อทำหน้าที่เช่นเดียวกับโถงโถงข้างล่าง เพื่อเชื่อมต่อกับห้องอื่นๆเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าลักษณะของการวางผังอาคารเป็นไปตามแบบตะวันตกที่มักจะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและการสัญจรภายในอาคารเป็นสำคัญ ผังอาคารจะมีแกนหลักคือห้องโถงและมักจะอยู่ตรงกึ่งกลางของอาคารเสมอ จากแกนหลักนี้จะแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นเนื้อที่ทางด้านซ้ายและด้านขวาซึ่งจะพบได้ในอาคารเช่น บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียว และบ้านพักบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

๔. โครงสร้างของอาคาร

๔.๑ โครงสร้างหลักของอาคาร จากการสำรวจโครงสร้างหลักของอาคารสามารถแยกออกเป็น ๓ ลักษณะด้วยกันคือ

๔.๑.๑ อาคารที่ใช้โครงสร้างไม้

โครงสร้างชนิดนี้พบได้ในอาคารแบบอังกฤษที่สร้างขึ้นในยุคแรกด้วยกัน คือบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔ และหมายเลข ๖ โดยใช้โครงสร้างในระบบเสาและคาน ในส่วนรับน้ำหนักนั้นฐานของอาคารเป็นตอม่อปูน ตัวบ้านยกสูงเหนือพื้นดินเว้นใต้ถุนสูง ๑.๔๐ เมตร โครงสร้างบันได พื้น ผนัง และหลังคาของบ้านเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด ฝ้าเพดานเป็นไม้สักแผ่นตีแบบฝาดผนังตีขีด

๔.๑.๒ อาคารที่ใช้โครงสร้างแบบก่ออิฐถือปูนผสมโครงสร้างไม้

พบโครงสร้างชนิดนี้ในโบสถ์โปรเตสแตนต์หรือบ้านพักนายแพทย์จินดา สิงหนตร และที่กงสุลอังกฤษ รูปแบบโครงสร้างของอาคารจากการสำรวจพบว่าชั้นล่างอาคารจะเป็นโครงสร้างผนังรับน้ำหนัก (Wall Bearing) ก่ออิฐฉาบปูน อาคารทั้งสองหลังจะมีเสาปูนเรียงรายอยู่รอบด้านนอกอาคาร โดยจะหุ้มเสาไม้ไว้ภายในเป็นโครงสร้างหลัก และผนังชั้นบนเป็นโครงสร้างไม้ต่อกับผนังก่ออิฐฉาบปูนชั้นล่าง ระบบของฐานรากเป็นแบบฐานรากแผ่ ตอม่อก่ออิฐถือปูน อาคารกงสุลจะพิเศษกว่าตรงเว้นที่ใต้ถุนประมาณ ๐.๙๐ เมตร ก่ออิฐปิดทุกด้าน เว้นช่องระบายอากาศใต้ถุนเป็นระยะเท่าๆกันและยังได้ใช้ช่องระบายอากาศใต้อาคารนี้เป็นช่องทางลับ เพื่อใช้เป็นช่องทางหลบหนียามฉุกเฉินโดยจะเชื่อมต่อกับทำน้ำที่ยุริมฝั่งแม่น้ำปิงอีกด้วย รูปแบบการเว้นช่อง ใต้ถุนโล่งนั้นนอกจากจะพบที่กงสุลอังกฤษแล้วยังพบในบ้านพักบริษัทอมเบย์เบอร์มาอีกด้วย ภายในของอาคารกงสุลอังกฤษพบการใช้โครงสร้างช่องโค้ง (Arch) ชั้นบนของอาคารหรือเครื่องบนของอาคารประเภทนี้เป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างของบันได พื้น ผนัง และหลังคาของอาคาร ฝ้าเพดานของอาคารกงสุลอังกฤษเป็นชนิดไม้สักแผ่นตีแบบฝาดผนังตีขีด แต่ของโบสถ์โปรเตสแตนต์ไม่มีฝ้าเพดาน จะแสดงให้เห็นโครงสร้างของหลังคาทั้งหมด

๔.๑.๓ อาคารที่ใช้โครงสร้างแบบก่ออิฐถือปูน

พบโครงสร้างชนิดนี้ในบ้านพักบริษัทอมเบย์เบอร์มา โดยโครงสร้างหลักของอาคารชนิดนี้เป็นระบบผนังรับน้ำหนัก (Wall Bearing) ก่ออิฐถือปูนทั้งหลังทั้งชั้นล่างและชั้นบน ผนังฉาบปูนทาสี ชั้นล่างของอาคารจะก่ออิฐปิดทุกด้านเว้นที่ใต้ถุนประมาณ ๐.๙๐ เมตร และเว้นช่องระบายอากาศใต้ถุนเป็นระยะเท่าๆกัน ส่วนบันไดภายนอก ระเบียงทางเดินด้านหน้าอาคารและพื้นชั้นล่างเป็นพื้นปูน โครงสร้างพื้นและระเบียงทางเดินชั้นบนเป็นพื้นไม้ เว้นระเบียงทางด้านหลังอาคารที่ยื่นออกไปเป็นพื้นปูน ฝ้าเพดานชั้นล่างและชั้นบนของอาคารใช้ไม้สักแผ่นตีแบบฝาดผนังตีขีด มีเพียงโครงหลังคาเท่านั้นที่เป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด

๔.๒ โครงหลังคาและวัสดุผนังหลังคา

โครงหลังคาในทุกอาคารพบว่ามีโครงขมไข่มุกในหลายจุดด้วยกันแต่ยังคงใช้วัสดุและโครงสร้างเดิมอยู่บ้างซึ่งใช้ไม้สักทำโครงหลังคาทุกหลัง ส่วนวัสดุผนังจะใช้กระเบื้องดินเผา (กระเบื้องดินขอ) ได้แก่บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔ และ ๖ โบสถ์โปรเตสแตนต์ กงสุลอังกฤษ ซึ่งทั้งหมดยังคงใช้วัสดุผนังเดิม จะมีเพียงบ้านพักบริษัทคอมเบย์เบอร์มาเท่านั้นที่จากการศึกษาภาพถ่ายในอดีตทำให้สามารถระบุได้ว่าเดิมใช้กระเบื้องว่าวรูปทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนผนังหลังคาแต่ปัจจุบันได้ทำการซ่อมแซมและเปลี่ยนเป็นผนังหลังคาด้วยกระเบื้อง C-PAC แทน ที่แปลกออกไปจากอาคารหลังอื่นๆคือกงสุลอังกฤษได้ติดตั้งน้ำกับไม้เชิงชายภายนอกและใช้ท่อน้ำที่เป็นท่อเหล็กอาบสังกะสี

๔.๓ พื้น

- พื้นไม้ส่วนใหญ่ทั้งชั้นบนและชั้นล่างเป็นพื้นกระดานไม้สักตีชิดหรือตีเข้าลิ้น
- พื้นกระเบื้องทางเดินหน้าอาคารและทางเดินในบ้านเป็นพื้นปูหินแกรนิต หรือพื้นปูนขัดมัน
- พื้นปูด้วยกระเบื้องดินเผาขนาดประมาณ ๑ฟุต x ๑ฟุต

๔.๔ ประตู หน้าต่าง

- วัสดุที่ใช้ทำประตูและหน้าต่างเป็นไม้สักทั้งหมด มีชนิดที่ติดกระจกเป็นช่องเล็กๆ ภายในกรอบไม้ชนิดที่เป็นบานลูกฟักไม้กระดานดุน และชนิดที่เป็นบานเกล็ดไม้ นอกจากนี้หน้าต่างของบ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๖ จะพิเศษกว่าหลังอื่นๆตรงที่เป็นบานเฟี้ยมพับได้
- บริเวณหน้าต่างและประตูจะมีขอสับและขอรับเหล็ก
- ช่องแสงหรือช่องลมจะอยู่เหนือบานประตูและหน้าต่างมีทั้งที่ใช้ไม้เกล็ดติดตาย ไม้ฉลุ กระจก และไม้ตีตาราง

๔.๕ ฝ้าเพดาน

- ใช้ไม้สักแผ่นตีชิด
- ในหลังที่มี ๒ ชั้นจะพบว่าฝ้าเพดานชั้นล่างนอกจากจะใช้ไม้สักแผ่นตีชิดแล้วยังมีการตกแต่งด้วยปูนฉาบ คิ้วไม้ และท้าวแขนปูนภายในอาคารอีกด้วย

๔.๖ บันได

- บันไดภายนอกอาคารจากการสำรวจส่วนมากพบว่าเป็นบันไดก่ออิฐถือปูน บางหลังเป็นพื้นปูนขัดมันมีราวบันไดบันได ภายในและภายนอกเป็นบันไดไม้สักมีลูกกรงและราวบันได

๕. ส่วนประดับและตกแต่งอาคาร

จากการสำรวจสามารถสรุปรูปแบบของการประดับและตกแต่งอาคารในงานสถาปัตยกรรมอังกฤษได้ดังนี้

๕.๑ ส่วนประดับและตกแต่งอาคารที่เกิดจากเทคนิคการก่อสร้าง อันเป็นการประดับและตกแต่งอาคารในยุคแรกที่ใช้โครงสร้างไม้ในการก่อสร้างอาคารเป็นหลัก ความสวยงามที่เกิดขึ้นจึงมาจากเทคนิคการก่อสร้าง เทคนิคการเข้าไม้ การฉลุลวดลายต่างๆตามชายคา ช่องลม หรือราวระเบียงของตัวอาคาร แม้กระทั่งเมื่อมีการพัฒนาเทคนิคในการก่อสร้างเป็นโครงสร้างผนังรับน้ำหนักแต่ก็ยังคงผสมผสานโครงสร้างไม้ที่มีความประณีตลงไปอาคารด้วยเช่นโบสถ์โปรเตสแตนต์หรือกงสุลอังกฤษ การก่อสร้างในช่วงหลังมีลักษณะเป็นตึกสองชั้นมีการลดทอนรายละเอียดการประดับภายนอกอาคารลงไปแต่ก็ยังตกแต่งภายในด้วยโครงสร้างไม้ที่งดงามเช่นเดิม

๕.๒ ส่วนประดับและตกแต่งอาคารที่เกิดจากวัสดุและอุปกรณ์ จากการสำรวจพบว่าในทุกอาคารจะมีการใช้วัสดุก่อสร้างและตกแต่งทั้งจากวัสดุพื้นถิ่นและวัสดุก่อสร้างที่นำเข้ามาจากถิ่นอื่น เช่น ไม้ กระจก ขอบรับและข้อสับเหล็ก กระจกเบี่ยง สุขภัณฑ์ ชุดรับแขก และอุปกรณ์ไฟฟ้า ซึ่งวัสดุที่นำเข้ามาใช้เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการนำเอาเทคโนโลยี และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบใหม่เข้ามาใช้ในเมืองเชียงใหม่

๖. รูปแบบอาคาร

จากการสำรวจสามารถสรุปรูปแบบของอาคารทั้งหมดได้ว่าเป็นอาคารแบบสถาปัตยกรรมอาณานิคม (Colonial Style) ทั้งหมด สมองประโยชน์ใช้สอยของชาวตะวันตกที่ไปตามเมืองอาณานิคมต่างๆ แม้เมืองเชียงใหม่ไม่ได้เป็นอาณานิคมของอังกฤษ แต่ชาวอังกฤษที่เข้ามาได้นำรูปแบบของอาคารประเภทนี้เข้ามาก่อสร้างในเมืองเชียงใหม่ โดยการผสมผสานวัสดุที่หาได้ในพื้นถิ่น ในยุคแรกอาคารจะใช้โครงสร้างไม้ในการก่อสร้างเป็นหลักซึ่งได้แก่บ้านพักบริษัทบริติชบอร์เนียวหมายเลข ๔ และหมายเลข ๖ ก่อนที่จะกลายเป็นโครงสร้างก่ออิฐถือปูนผสมกับโครงสร้างไม้ได้แก่โบสถ์โปรเตสแตนต์และอาคารกงสุลอังกฤษ ท้ายสุดเป็นโครงสร้างผนังรับน้ำหนักในเวลาต่อมาคืออาคารบริษัทอมเบย์เบอร์มา รูปแบบอาคารทั้งหมดที่กล่าวมานี้กล่าวได้ว่าป็นงานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมอย่างแท้จริงที่มีการพัฒนาการเรื่อยมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย